

HARIS CSABA - JÁKI ZSOLT

**AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI TÖRVÉNY ÉS
A VESZPRÉMI MOZGÁSSÉRÜLTEK**

© Haris Csaba - Jáki Zsolt, 2000

Lektorálta: Oláh Miklós

Készült a Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala támogatásával.

Kiadja: Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola

Veszprém, 2000

TARTALOM

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

ELŐSZÓ

BEVEZETÉS

1. AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI TÖRVÉNY

1.1. A két törvényről

1.2. Bemutató, elemzés

1.3. Összegzés

2. A VESZPRÉMI MOZGÁSSÉRÜLTEK

2.1. A kutatásról

2.2. Bemutató, elemzés

2.3. Összegzés

BEFEJEZÉS

IRODALOMJEGYZÉK

FÜGGELÉK

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt köszönetet mondunk a következő személyeknek, akik önzetlenül segítségünkre voltak szaktudásukkal, munkájukkal:

Dr. Albert József
szociológus

*Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola
Szociális Munkás Tanszék
tanszékvezető, főiskolai tanár*

Oláh Miklós
szociológus

*Veszprém Megyei Önkormányzat
Közigazgatási és Informatikai Szolgáltató Iroda
kutatásszervező, főiskolai óraadó*

Rákai Attila
*Szociális Munkás Szak
kutatócsoportunk tagja*

Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola

Hunyadvári Katalin

*Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola
Szociális Munkás Tanszék
tanszéki ügyintéző*

Továbbá köszönetet mondunk következő hallgatótársainknak, akik kérdezőbiztosaink voltak:

Arday Attila	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Csák Eleonóra	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Csák Krisztina	<i>IV. évf. szociális munkás</i>
Gruidl Zsuzsanna	<i>II. évf. szociális munkás</i>
Harasta Henriett	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Horváth Erzsébet	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Kapás Katalin	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Kostyalik Katalin	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Kovács Katalin	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Mikó Roland	<i>I. évf. szociális munkás</i>
Szőke Veronika	<i>II. évf. szociális munkás</i>
Vértés Adrienn	<i>II. évf. szociális munkás</i>
Virágh Natália	<i>II. évf. szociális munkás</i>
Visnyei Viktória	<i>III. évf. hittanár</i>

„Az önálló élet filozófiája a legsúlyosabban mozgássérült emberek által megfogalmazott filozófia, amely kimondja, hogy nem a fizikai korlátok a leküzdhetetlenek, hanem a fejekben meglévők. Önálló életet élni - megfelelő feltételek megléte esetén, amelyekről később még szólok, olyan ember is tud, aki nem képes segítség nélkül önmagát ellátni. Mert az önálló élet lényege: megfelelő gondolkodásmód, felelősségvállalás, önálló akarat az életmód kialakításában, döntésképeség a mindennapokban, az önrendelkezés megvalósításának lehetősége.”

/Kató László: Önálló élet - elméletileg/

Előszó

Tanár számára a legnagyobb jutalom, ha tanítványai beváltják a hozzájuk fűzött reményeket, sőt, ha a szokásosan elvárhatónál még többet is nyújtanak. Ez a dolgozat egy önként vállalt szemináriumi feladtból nőtt ki, két szemeszteren át a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola szociális munkás szakos hallgatói szociális kutatásokat végeztek, többségükben Veszprémben. Egy-egy témára hallgatói team-ek szerveződtek, s az elkészült kutatások tapasztalatait írásban összegezték, majd elő is adták, ismertették Szent Erzsébet napján az intézmény tradicionális szakmai fórumán. A feldolgozott témák (Játékautomata-szenvedély Veszprémben, Szegénység és létfenntartási stratégiák, A közösségi szociális munka iránti igény a Vetési Albert Gimnáziumban, Női bűnelkövetők szociális helyzete Veszprémben és Egerben, Drog törvény a magyar sajtóban, Berhidai idősek helyzete, Esettanulmány egy roma családról, Az esélyegyenlőségi törvény és a veszprémi mozgássérültek) jelzik a hallgatók széleskörű érdeklődését és preferenciáit.

A tanulmány, amelyet kezében tart az olvasó, a kutatások közül csupán az egyik, de tegyük hozzá a legalaposabb, leggondosabb. Megjelentetését több tényező szerencsés együttjárása indokolja. Közülük talán a legfontosabb, hogy a téma rendkívül aktuális és fontos. Egy évvel az esélyegyenlőségi törvény parlamenti elfogadása után még mindig toporgás tapasztalható, a fogyatékosok érdekében kevés történt.

De vajon eléggé ismerjük-e problémáikat, igényeiket, vágyaikat? A célirányos cselekvéshez előbb pontos diagnózisra van szükség, erre vállalkoztak hallgatóink, egyelőre csak a mozgáskorlátozottak körében. A szerzők az első nagyobb részben a törvényt veszik górcső alá, az általános rendelkezéseket, a fogyatékos személyek jogait, az esélyegyenlősítés célterületeit, a rehabilitáció és a támogatás kérdéseit, továbbá a változtatás tartalmi, szervezeti vonatkozásait. A második nagyobb egységben a veszprémi empirikus kutatás bemutatása és eredményei szerepelnek. Mégpedig úgy, hogy a kutatók a törvény valamennyi részterületét „szondázzák”, szembesítik a deklarált célt a jelenlegi veszprémi valósággal. Végül összefoglalják a fontosabb tapasztalatokat és megfogalmazzák a szükséges teendőket, amelyek szépen rimelnek a Mozcássérültek Veszprém Megyei Egyesületének törekvéseivel.

Az adatgyűjtés személyes beszélgetéssel, interjúzással kezdődött, majd a tapasztalatok felhasználásával elkészített kérdőívet postai úton juttatták el a mozgáskorlátozottakhoz. Úgy gondolom, hogy a módszer - maga a kérdőív is - átvehető, másutt is alkalmazható.

A megjelentetés mellett szóló érv, hogy a munka úttörő jellegű. A lektori jelentés is tartalmazza: nincs ilyen típusú felmérés, valójában hézagpótló, „a tanulmányban elemzett megállapítások széles területen közvetlenül is hasznosíthatók a speciális állami önkormányzati és civil szervezeti (egyesületi) problémakezelésben, feladatellátásban.” (Oláh, 1999)

Végül örömmel említem, hogy a kutatást és a megjelentetést anyagilag is támogatja Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, amit ezúton is köszönünk.

Remélem, hogy kiadványunk szerény mértékű hozzájárulás fogyatékkal küszködő embertársaink gondjainak enyhítéséhez, esélyegyenlősítésükhöz.

1999. december

Albert József

Bevezetés

Ez a munka egy főiskolai feladat teljesítése kapcsán kezdődött. Az 1998 / '99-es tanév elején indult egy két féléves stúdium, melynek neve *Kutatási szeminárium* volt. Az évfolyam hallgatóinak kis kutatócsoportokat kellett alkotni, és választani a szociális munka területei közül egyet, ahol egy saját társadalomtudományi kutatás közben próbálják ki a kutatómódszertan tantárgy során tanultakat.

Megpróbáltuk ezt a lehetőséget arra felhasználni, hogy a veszprémi mozgásfogyatékosággal élő emberek életébe mélyebb betekintést nyerjünk. Az előkészület 1998. szeptemberétől 1999. januárig tartott, a kutatás lefolytatására 1999. februártól júniusig került sor, majd a nyár folyamán készült el a zárójelentés. Beszámolóink első fele magát a törvényt mutatja be, majd ezt követi a kutatási eredmények közzélése.

Az iskolai feladat teljesítésén túl kutatásunkat Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala számára végeztük, hogy ezáltal segítsük a kutatásunk tárgyát képező törvény gyakorlati megvalósítását. Szerettük volna feltárni, hogy honnan indul Veszprém városa a törvény megvalósításában, mik a legsürgősebben megoldásra váró problémák.

Hálával tartozunk annak a két intézménynek, mely anyagilag lehetővé tette kutatásunk lefolytatását. Az elvégzett munka finanszírozhatóságát *Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala* és a *Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola* tette lehetővé, a kutatás lebonyolítását a főiskola *Szociális Munkás Tanszéke* segítette.

Végezetül szót kell még ejtenünk a mozgássérültek¹ országos szervezetéről, a *Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségéről (MEOSZ)*. A 73 tagegyesületet számláló civil szervezet hazánk legnagyobbikának számít 150 ezres taglétszámával. Havonta jelenteti meg *Humanitás* című folyóiratát, mely 1998. júliusi megújulása után elérte a 147.800-as példányszámot, mely azóta nőtt is. Informatív folyóiratnak ismertük meg, amely sok segítséget nyújtott munkánkban. Maga a MEOSZ pedig kétség kívül vezető szerepet tölt be a fogyatékosok szervezetei között, mely az esélyegyenlőségi törvény előkészítésében is megmutatkozott.

¹ A magyar köznyelv a „mozgássérült” és a „mozgáskorlátozott” szavakat szinonimaként használja, a szakmai nyelv viszont különbséget tesz közöttük. Mozgássérült az, aki agyi vagy mozgásszervi rendellenesség miatt mozgásfogyatékos. A mozgáskorlátozott számára ez az ok szélesebb körű, lehet pl. szívelégtelenség is. A továbbiakban a köznyelv szóhasználatát követjük.

1. Az esélyegyenlőségi törvény

1.1. A két törvényről

Majdnem tízéves előkészítő munka előzte meg azt, hogy az Országgyűlés 1998. március 16-án elfogadta a „Fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról” szóló törvényt. (ld.: 1. melléklet) Az 1998. április 1-én kihirdetett törvény 1999. január 1-től hatályos, így akad, ami már megvalósult tartalmából, ugyanakkor sok még a tennivaló. A következőkben tematikusan bemutatjuk a törvényt, valamint a megszületése körüli sajtóvisszhang - és egyéni meglátásunk - alapján igyekszünk az egyszerű bemutatáson túl elemezni is azt. Két jogász - dr. Chikán Csaba (Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségének alelnöke) és dr. Bölkény Ágota (látássérült) - megjelent írásait, valamint dr. Bölkény Ágota által megszólaltatott Erhartné dr. Molnár Katalinnak (Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének főtitkára) és Kogon Mihálynak (Országos Fogyatékosügyi Tanács titkára) gondolatait beépítjük elemzésünkbe.

De mielőtt továbbmennénk, szóljunk még pár szót az „esélyegyenlőséginek” nevezett törvény kialakulásáról. A Horn- kormány 1997-ben fogott hozzá a munkálatokhoz, és az év vége felé elkészült elképzelés kapcsán felmerült a kérdés, hogy végrehajtása mennyibe fog kerülni. Mivel a kormány sokallotta a várható többletkiadást, ezért visszavonta a tervezetet. Kicsit később a parlament lényegében - ugyan kisebb módosításokkal - ugyanezt a tervezetet fogadta el utolsó ülésnapján.

Kialakulása közben sokakban felvetődött a kérdés, hogy miért van szükség külön törvényre a fogyatékosok jogainak védelmében, „hiszen a Magyar Köztársaság Alkotmánya a fogyatékosossággal élő emberek számára is másokkal azonosan biztosítja az emberi és állampolgári jogokat.”² Dr. Chikán Csaba válasza erre a következő: „Az esélyegyenlőségi törvény az alkotmányban megfogalmazott jogokat értelmezi a fogyatékos emberek élethelyzetére. Rámutat a jogsértésekre. Felhívja a figyelmet a jogkövető magatartásra. Hivatkozási alapot ad arra, hogy szervezeteink most már nemcsak elvek, hanem tételes jogszabály alapján követeljük az intézkedéseket: a fogyatékosossággal élő emberek szociális biztonsága, rehabilitációja, önrendelkező életvitele, emberi és állampolgári jogainak megvalósulásához.”³

A Fogyatékos Emberek Világszervezetét (DPI) maguk a mozgássérültek alapították meg 1981-ben Singapurban. A világszervezet ma öt kontinensen, 120 országban küzd a fogyatékosok emberi jogaiért. 1993-ban megalkotta a sérült emberek esélyegyenlőségi dokumentumát, melyet az ENSZ decemberi közgyűlésén fogadott el. Címét (*The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*) így fordították magyarra: „A fogyatékosossággal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai”. A szövegben „Standard Rules” (*Alapvető szabályok*) néven fogunk rá hivatkozni. Segítségével készült el az esélyegyenlőségi törvény Magyarországon. Mivel Magyarország tagja a világszervezetnek, e nemzetközi törvényt a magyar kormány is aláírta, de magyarországi törvénybeiktatása még nem történt meg, tehát hazánkban még nem jogerős. Ennek ellenére a MEOSZ 1998. novemberében egy kérdőíves vizsgálatot folytatott le, melyben felmérte, miképp érvényesül a

² Dr. Chikán Csaba: Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról = Humanitás, XVIII. évf. 5. sz., 4. p.

³ I.m. u.o.

Standard Rules Magyarországon. A tapasztalatok összegzéséből kitűnik, hogy nagyjából egyenlő a kedvező irányú elmozdulásra és a semmiféle változásra szavazók száma, a kedvezőtlen változásokra pedig lényegesen kevesebben szavaztak.⁴ Ezen tapasztalatok alapján a Fogyatékos Emberek Világnapja alkalmából 1998. decemberében rendezett tanácskozáson ajánlást fogalmazott meg a MEOSZ a Magyar Köztársaság Parlamentje és Kormánya részére.⁵

Mivel a magyar esélyegyenlőségi törvény nagymértékben követi a nemzetközi Standard Rules fő vonulatait, elveit, szemléletét, úgy gondoltuk, hogy törvényünket ennek fényében is megvizsgáljuk.

1.2. Bemutató, elemzés

1.2.1. I. Fejezet: Általános rendelkezések

1.2.1.1. A törvény célja,

hogy elősegítse a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét, önálló életvitelét és a társadalmi életben való aktív részvételét. Ennek értelmében leszögezhetjük, hogy akármilyen súlyos fogyatékosról legyen is szó, nem elegendő a vegetatív létfeltételek biztosításában látni sorsuk megoldását.

A Standard Rules célja az, hogy biztosítsa a fogyatékosokkal élők számára, hogy társadalmuk tagjaiként ugyanazokkal a jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezzenek, mint mindenki más. A tagállamok feladata, hogy e cél megvalósulását hátráltató akadályokat elhárítsák. Ebben a feladatban a fogyatékosokkal élő személyeknek és szervezeteiknek aktív szerepet kell vállalniuk. Véleményünk szerint nagy jelentőséggel bír a következő mondat: „A fogyatékosokkal élők esélyegyenlőségének biztosítása lényeges hozzájárulás az emberi erőforrások mozgósítására irányuló, egész világra kiterjedő erőfeszítésekhez.”⁶ Eszerint a fogyatékos emberek is érdemben hozzátehetnek - és hozzá is kell tenniük - eme közös cél teljesüléséhez, nem tekinthetők koloncnak a társadalmon.

1.2.1.2. Alapelvek

„A törvény két pilléren épül, az egyik a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a másik pedig a pozitív diszkrimináció”⁷, tehát azonos feltételek mellett a fogyatékosokkal élő embert előnyben kell részesíteni.

Az alapelvek között a megelőzésről, az állapotmegtartás fontosságáról, a fogyatékos emberek szükségleteinek sajátosságaira kiterjedő figyelemről, az egyenjogúság feltételeinek megteremtéséről és a hátránykompenzációban az állam kötelezettségvállalásáról olvashatunk.

A fenti alapelvek utolsójának megfogalmazásában van egy veszélyes elem: „Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről (...) a nemzetgazda-

⁴ vö.: Mi újság Magyarországon? = Humanitás, XIX. évf. 1. sz., 2. p.

⁵ vö.: Dr. Hegedűs Lajos, Dr. Chikán Csaba: A Fogyatékos Emberek Világnapja alkalmából rendezett tanácskozás ajánlásai = Humanitás, XIX. évf. 3. sz., 8. p.

⁶ Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 15. bek., 5. p.

⁷ Dr. Chikán Csaba: Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról = Humanitás, XVIII. évf. 5. sz., 4. p.

ság mindenkori lehetőségeivel összhangban.”⁸ A második tagmondaton elbukhat a törvény gyakorlati megvalósulása, hiszen a mindenkori kormány a feladatok esetleges halogatását így mindig meg tudja indokolni.

A Standard Rules-ban nem találunk ilyen kibúvási lehetőséget, inkább fogyatékosági fejlesztési alapok létrehozására sarkallja a tagállamokat.

1.2.1.3. Értelmező rendelkezések

Mivel az Esélyegyenlőségi törvénynek Magyarországon nincs előde, új fogalmakat hozott be a jogszabályok nyelvezetébe. Mint minden törvény preambulumban, itt is sor kerül néhány fogalom definiálására: fogyatékos személy, rehabilitáció, segédeszköz, támogató szolgálat, lakóotthon.

A törvény megfogalmazza a fogyatékos emberek körét, mely klasszikusan az érzékszervi sérültekből, a beszédbeli nehézségekkel küzdőkből, a mozgáskorlátozottakból és az értelmi fogyatékosokból áll. A különböző egészségkárosodásokból fakadó fogyatékossgal élőket nem sorolja fel, pl. súlyos szívbetegek, asztmások, vesebetegek. Így olyan embercsoportok, akik elég nagy számmal élnek Magyarországon, kimaradnak a törvény figyelemköréből, ez pedig feszültséget okoz ezen embercsoportok és a kedvezményezett embercsoportok, illetve szervezeteik között. (Dr. Chikán Csaba, 1998.)

A Standard Rules a fogyatékossgat a „funkcionális korlátozottság összefoglaló elnevezése”-ként definiálja. „A fogyatékossg okozója lehet fizikai, értelmi vagy érzékszervi károsodás, egészségi állapot vagy lelki betegség. Ezek a károsodások, ezen állapotok vagy betegségek lehetnek állandó vagy átmeneti természetűek.”⁹ A fenti idézet szerint tehát nemcsak az egészségkárosodásokból fakadó fogyatékossgal élőket sorolja az ENSZ ebbe a csoportba a klasszikus fogyatékosok mellett, hanem a lelki eredetű problémákkal küzdőket is.

A rehabilitáció fogalma egy hibás felfogást oszlat szét. A rehabilitáció ugyanis nemcsak a fogyatékos személy képességének fejlesztését, hanem legalább ennyire annak szinten tartását is jelenti. Sok esetben komoly erőfeszítésébe kerül az utóbbi is sérültnek és segítőjének. Fontos eleme továbbá a megfogalmazásnak, hogy a rehabilitációnak az érintett aktivitásán és törekvésein kell alapulnia. (Dr. Chikán Csaba, 1998.)

A Standard Rules is folyamatként említi a rehabilitációt és itt is megfigyelhetjük, hogy egy állapot szinten tartása is rehabilitációnak mondható.

1.2.2. II. Fejezet: A fogyatékos személyeket megillető jogok

1.2.2.1. Környezet

Mozgássérültekkel kapcsolatban leggyakrabban a biztonságos és akadálymentes, vakok esetében pedig az érzékelhető környezetről van szó. Érzékelhetővé teszi a környezetet a vakok számára például az olyan rendőrlámpás gyalogátkelőhely, amely a zöld fényjelzést hangjelzéssel egészíti ki. Nem ugyanaz, ha a fogyatékosok maguk intézhetik ügyeiket, vagy ha el kell fogadniuk mások segítségét - ez pedig nagyban a környezet milyenségétől függ. Sajnos,

⁸ 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, 2.§ (5) bek., 1. p.

⁹ Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 17. bek., 5. p.

nem kizárólag, ugyanis az értelmi fogyatékosoknak még nehezebb elérniük az áhított autonómiát. Számukra az akadálymentes környezetnél is fontosabb lenne a személyi segítő szolgálat kiépítése. Az 1997-ben megszületett épített környezet átalakításáról és védelméről szóló törvény megalkotásakor már szerencsére gondoltak a fogyatékosokra is. (Dr. Bölkény Ágota, 1998.) Az esélyegyenlőségi törvény értelmében 2005. január 1-ig be kell fejezni a meglévő közintézmények átalakítását, újat pedig már csak az említett szempontok alapján lehet építeni. A konkrét dátum ellenére is megvan a veszélye, hogy az átalakítások el fognak húzódni a legközelebbi nagy tatarozások idejéig - amire nem biztos, hogy öt éven belül sor kerül.

A Standard Rules is beszél a fizikai környezet hozzáférhetőségéről. Felhívja a figyelmet arra, hogy oldják meg az építészek, építőmérnökök tájékoztatását, valamint a fogyatékosági politika gyakorlati megvalósítását. A normák kidolgozásába be kell vonni a fogyatékosokkal élő szervezeteket.

1.2.2.2. Kommunikáció

A kommunikációhoz való jog biztosítására leginkább a hallássérültek és a beszédükben akadályozottak esetében kell odafigyelni. Ennek érvényesülnie kell a közszolgáltatások igénybevétele során is, tehát pl. a közintézményeknek a jövőben biztosítaniuk kell jeltolmácsot siket vagy siketnéma ügyfelek számára. (Kogon Mihály, 1998.)

A Standard Rules oly módon részletezi a kommunikációhoz való jogot, hogy a fogyatékosokat érintő információkat (pl. saját diagnózis) általuk érzékelhető alakban kell rendelkezésükre bocsátani. Maga a Standard Rules szövege is megjelent nagybetűs nyomtatásban a gyengénlátók számára. Továbbá a törvény bátorítja a hírközlő eszközöket is, hogy tegyék hozzáférhetővé szolgáltatásaikat. Erre látunk példát, amikor néhány műsor feliratozva látható a teletexten (akinek van teletextes televíziója). Az új számítógépes alkalmazások pedig nagy lehetőséget jelent(hetnek) pl. a vakok számára (lapolvasó, beszéd szintetizátor). Mindezek fontosak, mert sok funkciókiesést - mellyel az érintetteknek együtt kell élniük - jól lehet(ne) kompenzálni megfelelő szerkezetekkel.

1.2.2.3. Közlekedés

„A közlekedéssel kapcsolatos törvényi szabályozás egyfelől arra irányult, hogy a közlekedési eszközök, utasforgalmi létesítmények (pl. pályaudvarok), illetőleg az ezekhez tartozó jelző és tájékoztató berendezések a különféle fogyatékosokkal élő személyek által biztonságosan használhatóak legyenek. Azok számára ugyanakkor, akik állapotuknál fogva a közlekedés egyéb formáit nem tudják igénybe venni, a törvény a közlekedést olyan hálózatok működtetésével kívánja megoldani, melyek feladata a háztól-házig szolgáltatás lenne.”¹⁰ Pontosításra van szükség abban, hogy kinek lesz a feladata a háztól-házig szállító hálózat kiépítése és hogy a közlekedési rendszerek mikor tekinthetők biztonságosan igénybevehetőnek a fogyatékosok által. (Dr. Bölkény Ágota, 1998.)

Magyarországon először Kaposváron jár menetrend szerint olyan busz, amelynek három ajtajánál süllyesztett padlóra léphetnek a beszálló utasok. A márciusi kaposvári újítás mellett a budapesti tömegközlekedésben is mutatkozik már némi eredmény. „Május 8-ától a főváros több fontos tömegközlekedési vonalán két IK 312-es prototípusú, alacsonypadlós, tehát kerekesszékek, babakocsik szállítására is alkalmas autóbust közlekedtetett a BKV Rt.”¹¹ A

¹⁰ Dr. Bölkény Ágota: Gondolatok a fogyatékos emberek esélyegyenlőségi törvényéről = Háló, IV. évf. 5. sz., 14. p.

¹¹ N. A.: Tapasztalatok a mélypadlós autóbuszokról = Humanitás, XIX. évf. 7. sz., 8. p.

részvénytársaság forgalomfejlesztési osztálya kikérdezéssel felmérést folytatott a 12-es autóbusz vonalán. A két autóbusz külső megjelenése és alacsony padlózata a megkérdezettek 100 százalékának elnyerte tetszését, 90 százalékuk helyeselte az utasok tájékoztatását, illetve a felhajtható üléseket is. Nem aratott sikert viszont belső kialakításuk, amely 20, továbbá az indításjelző, amely 40 százalékuknak nem tetszett. Ezentúl csak olyan buszokat szerezhet be a főváros, amelyek súlyos mozgássérültek szállítására is alkalmasak. Ennek értelmében az év végéig 50-re kívánják emelni az akadálymentes buszok számát.

A MÁV Rt. is igyekszik eleget tenni a törvényi előírásoknak. Első lépésben, 1997-ben 29 mobil emelőt helyeztek el a megyeszékhelyeken, a budapesti főpályaudvarokon, illetve az Intercity-állomásokon. A nyár elején újabb 32 állomásra szállítottak ki mobil emelőt, amely a kerekesszékes utazók felszállását teszi lehetővé a vonatokra. A MÁV összesen 160 állomását tervezi felszerelni.

1.2.2.4. Támogató szolgálat, segédeszköz

A személyi segítő igénybevételének feltétlenül szabadon választhatónak kell lennie, úgy, hogy több személy közül választhasson a rászorult. Mivel a mindennapok problémáinak megoldásában nyújt segítséget a személyi segítő, biztosítani kell, hogy bármikor újat választhasson az illető. Nyugat-Európában a személyi segítőket maguk a sérültek választják ki, ellenőrzik és alkalmazzák (persze költségeiket az állam megtéríti), s ha az nem jól dolgozik, elbocsáthatja, kap helyette másikat. Ez csökkenti leginkább a sérültek kiszolgáltatottságát.

A Standard Rules-ban is megtalálhatjuk ezt a gondolatot: „A személyi segítő programokat úgy kell megtervezni, hogy az igénybe vevő fogyatékosággal élő személyeknek döntő befolyása legyen a program működésének módjára.”¹²

A segédeszközökkel kapcsolatban problémát jelent, hogy jelenleg külön jogszabály (szociális és családügyi miniszteri rendelet) tartalmazza az ártámogatással igénybe vehető segédeszközök körét. A rendelet és az egészségbiztosítási rendelkezések azonban segédeszköz alatt csak gyógyászati segédeszközöt értenek, ugyanakkor az esélyegyenlőségi törvény fogalom-meghatározása ennél jóval szélesebb körű. Ez az eltérés sok problémát szülhet, ezért az alacsonyabb rendű jogszabályok módosítására van szükség. (Dr. Bölkény Ágota, 1998.) Amíg ez nem következik be, segédeszköz gyanánt pl. a vakok csak fehér botra, szemüvegre számíthatnak. (Erhartné Dr. Molnár Katalin, 1998)

A Standard Rules felhívja a tagállamok figyelmét, hogy a segédeszközökkel és felszerelésekkel kapcsolatos rehabilitációs programokban vegyék figyelembe a fogyatékosággal élő lányok és fiúk különleges kívánalmait a segédeszközök és felszerelések kialakítása és tartóssága, valamint életkornak megfelelésége terén.

1.2.3. III. Fejezet: Az esélyegyenlősítés célterületei

1.2.3.1. Egészségügy

A harmadik fejezetben alapelveként mindenütt megjelenik, hogy integráltan, tehát másokkal együtt történjen az esélyegyenlősítés, de legyen mód a speciális szükségletek speciális intézetekben és módokon történő kielégítésére. Igaz ez az egészségügyre is. A fogyatékosokra is az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény érvényes, de megkülönböztetett elbánás-

¹² Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosággal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 4. szabály, 7. bek., 13. p.

ban kell(ene) részesülniük. Talán a legnehezebb feladat úgy biztosítani számukra az egészségügyi szolgáltatásokat, hogy ez közben ne erősítse betegségtudatukat.

Közismert tény, hogy minél korábban felismerik és elkezdik kezelni a születési rendellenességeket, annál inkább sikerül a fejlesztés. A Standard Rules éppen ezért felhívja a tagállamok figyelmét a károsodások korai feltárására és a segítség biztosítására a megfelelő szolgáltatásokhoz jutás területén. Fontosnak tekinti továbbá megjegyezni, hogy az egészségügyi dolgozók vegyenek részt képzésben a fogyatékosok speciális élethelyzetével kapcsolatban. Ez a képzés folyamatos legyen, és a legfrissebb elérhető információkon alapuljon.

1.2.3.2. Oktatás, képzés

A törvény biztosítani kívánja az érintettek jogát az állapotuknak megfelelő oktatásban és nevelésben való részvételhez. Ez eddig leginkább speciális gyógypedagógiai nevelési, oktatási intézményekben valósult meg. A közoktatási törvény vezette be az integrált oktatást, melynek értelmében, hogyha egy rehabilitációs szakértői bizottság véleménye szerint a gyermek számára előnyösebb nem fogyatékos gyermekekkel együtt óvodába, iskolába járni, arra lehetősége van. Ehhez persze szükség van a szülő döntésére, az óvodát vagy iskolát is ő választja meg gyermeke számára. Erhartné szerint az esélyegyenlőségi törvény nem hozott újat a közoktatási törvény rendelkezéseire képest, csupán az abban foglaltakat fogalmazta újra. Véleménye szerint az integrált oktatás kimondása önmagában kevés, hiányzik a részletezés. Leginkább annak kimondását hiányolja, kinek lesz majd a feladata a speciális (ezen belül az integrált) oktatás anyagi és személyi feltételeinek biztosítása, illetőleg a - megfelelő működést is garantáló - részletszabályok kidolgozása. „Kogon Mihály úgy látja, hogy az integrált oktatás lehetőségét és feltételeit a mainál sokkal szélesebb körben, mielőbb biztosítani kellene. Ma ugyanis például sok mozgássérült gyermek egyszerűen a tárgyi, technikai feltételek hiányában nem tud az integrált oktatásban részt venni, olykor még az iskola falai közé történő bejutás is problémát okoz. Sok ép értelmű, jó képességű fiatal fejlesztése épp emiatt marad el. Sokan közülük csak magántanulóként, vagy utazótanár segítségével tudnak valamelyest bekapcsolódni az oktatásba. Erhartnéval szemben úgy véli, mindenképp szükséges volt a speciális oktatáshoz való jog általános érvényű kimondása az esélyegyenlőségi törvényben. A közoktatási törvény alapján ugyanis több lehetőségük nyílik az iskoláknak és az önkormányzatoknak, hogy megkerüljék az integrált oktatással kapcsolatos kötelezettségeiket. Természetesen ő is úgy véli, döntő jelentőségű lesz, hogy a részletszabályok milyen módon kerülnek kidolgozásra.”¹³

A Standard Rules előírja, hogy a fogyatékosokkal élők oktatása szerves részét kell, hogy képezze a nemzeti tantervnek, iskolarendszernek. Véleménye szerint a szülői közösségeket és a fogyatékosokkal élők szervezeteit minden szinten be kell vonni az oktatási folyamatba. Bár egyértelműen az integrált oktatás mellett tör lándzsát, említést tesz a speciális (nem integrált) oktatásról is, mivel bizonyos esetekben ez a megfelelő keret a fogyatékosokkal élő tanulók oktatására. Ugyanakkor elsődleges célja, hogy felkészítse a tanulókat az általános iskolarendszerben történő oktatásra, ezért annak színvonalát és törekvéseit kell tükröznie és azzal szoros kapcsolatban kell állnia. A tagállamoknak arra kell törekedniük, hogy a különleges oktatási intézmények fokozatosan integrálódjanak az általános oktatási rendszerbe.

¹³ Dr. Bölkény Ágota: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségéről = Háló, IV. évf. 6. sz., 15. p.

1.2.3.3. Foglalkoztatás

A foglalkoztatással kapcsolatban a törvény egyértelműen az integrációt (nem fogyatékos emberekkel közös munkahely) preferálja. „Azok számára, akik ilyen módon nem foglalkoztathatók, speciális (védett) munkahelyek létrehozásával kell a munkavállalás lehetőségét megteremteni. Az integrált foglalkoztatás esetén a törvény a munkáltató kötelezettségévé teszi a munkaeszközök, berendezések olyan átalakítását, melynek következtében azok a fogyatékos munkavállaló számára is használhatóak lesznek.”¹⁴ Az Alfa Ipari Rt. tevékenysége mintaként szolgálhat a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásában. Számítások szerint mintegy félmillió megváltozott munkaképességű személy él Magyarországon. (Megváltozott munkaképességű az a személy, akit orvosszakértői bizottság leszázalékolt - függetlenül attól, hogy részesül-e nyugellátásban vagy nem.) Ennek a fél millió sérültnek a fele foglalkoztatható lenne, de legfeljebb egyötöde talál munkát. Ugyancsak példaértékű a Piremon Kisvállalat működése az ország keleti régiójában (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok megyében), mely napjainkban 2600 mozgáskorlátozottan kínál munkát és megélhetést. Bár az így keletkező többletköltségekre a központi költségvetésből támogatás igényelhető, ez nem garancia arra, hogy azt a munkáltatók meg is kapják, ellenben a megfelelő átalakításokat kötelesek elvégezni. Mivel a munkáltatók általában amúgy sem tartják vonzó lehetőségnek fogyatékos emberek foglalkoztatását, szerencsésebb lett volna törvényileg garantálni a fenti költségek megtérítését. (Erhartné Dr. Molnár Katalin, 1998.) Kogon Mihály szerint viszont a munkáltatók ilyen irányú többletkiadásai jelentéktelenek, így azok megtérítése szükségtelen. Ellenben úgy látja, hogy „az integrált foglalkoztatás elősegítésének egyik, talán hathatós eszköze az lenne, ha a fogyatékos embereket alkalmazó munkáltatókat különféle - így például közterhekkal kapcsolatos, vagy munkabérhez kötődő - kedvezményekben részesítenék. (...) Ez idő szerint is léteznek már bizonyos kedvezmények, miszerint a húsz főnél több munkavállalót foglalkoztató munkáltatók munkabér-visszatérítést kaphatnak. Ez azonban csak akkor illeti meg őket, ha összes dolgozójuk legalább öt százaléka csökkent munkaképességű.”¹⁵ A jövőben arra kellene törekedni, hogy legalább a ma is meglévő munkaadói kedvezmények bővüljenek. Ki kellene dolgozni annak módját, amelyben a húsz főnél kevesebb munkavállalót alkalmazó munkáltatók szintén kaphatnának kedvezményt, esetleg már egy-két fogyatékos alkalmazása esetén is. Ez azért is indokolt lenne, mivel egyre több az olyan munkáltató, amely húsz főnél kevesebb dolgozót alkalmaz.

A Standard Rules leszögezi, hogy a foglalkoztatással kapcsolatos törvények nem tartalmazhatnak megkülönböztetést a fogyatékosokkal élőkhöz szemben, és nem állíthatnak akadályokat foglalkoztatásuk útjába. Felszólítja a tagállamokat, hogy kezdeményezzenek és támogassanak nyilvános tudatosságnövelő kampányokat a fogyatékosokkal élő munkások elleni negatív hozzáállás és előítéletek leküzdésére. Gondot kell fordítani továbbá a munkahelyeken a sérülések megelőzésére, azok számára pedig, akik munkahelyi balesetet szenvedtek, biztosítani kell a rehabilitációt. „A Tagállamok, a munkavállalók és a munkáltatók szervezetei működjenek együtt a fogyatékosokkal élők szervezeteivel, és hozzanak létre képzési és foglalkoztatási lehetőségeket, beleértve a rugalmas munkaidőt, a részmunkaidőt, az állásmegosztást, az önalkalmazást és a személyi segítséget a fogyatékosokkal élők számára.”¹⁶

¹⁴ I.m. u.o.

¹⁵ Dr. Bölkény Ágota: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségéről = Háló, IV. évf. 6. sz., 15-16. p.

¹⁶ Sarodi Tibor (ford A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 7. szabály, 9. bek., 17. p.

1.2.3.4. Lakóhely

Bár csupán egy mondat erejéig, de helyet kapott a törvényben a lakhatási forma választóságának deklarálása is. Eddig két hagyományos lehetőség közül lehetett választani, ezek a családi otthon és az intézményi ellátás. A mammutintézményekre oly gyakran jellemző antihumánus légkör miatt aki tehet, elkerülte ezeket. A törvény egy harmadik lehetőséget hoz be a képbe, a lakóotthont. A következőképp definiálja: „a fogyatékos személy önálló életvitelét elősegítő, kisközösséget befogadó lakhatási forma.”¹⁷ A lakóotthon hivatott egyesíteni a családi otthon és a bentlakásos intézmény előnyeit. Maximum 8-12 sérült él egy fedél alatt egy nagyobb családi házban egy-két segítővel. Így egyszerre megvalósulhat a közösségi érzés és az önálló (közeli hozzátartozók gyámkodásától mentes) életvitel. Nem csoda, hogy Nyugat-Európában széles körben kedvelt a fogyatékosok körében. Természetesen az arra rászoruló súlyos fogyatékos személyek számára a jövőben is adott lesz a lehetőség az intézményi ellátásra, de azokat modernizálni kell.

„Az önellátó „bénák” nyugaton önálló akadálymentes lakásokat bérelhetnek összjövedelmük 20-30 %-áért, a legsúlyosabban sérültek pedig speciális otthonházakban lakhatnak, melyekben személyi segítőszolgálatok működnek.”¹⁸

1.2.3.5. Kultúra, sport

A fogyatékos személynek is joga van a művelődéshez, pihenéshez, sporthoz. Ott kezdődik eme jognak az érvényesíthetősége, hogy megközelíthetővé kell tenni az ehhez kapcsolódó létesítményeket. Az országban először Siófokon készült el egy strandlift, mely vízbe segíti a súlyos mozgássérülteket, valamint több új lépcsőlift üzemel. Öröndetes, hogy a törvényalkotó nem csak a fogyatékosok élsportjával foglalkozott, hanem szabadidő- és tömegsportjuk támogatására is létrehozott közalapítványt.

A Standard Rules-ban ismét találhatunk arra utaló példát, hogy nem szabad a fogyatékosokra a „társadalom koloncaként” tekinteni. Ezt olvashatjuk a kultúrával kapcsolatban: „A Tagállamok biztosítsák azt, hogy a fogyatékosokkal élők használhassák alkotó, művészi és szellemi képességeiket, nem csak saját maguk javára, hanem a közösség gazdagítására...”¹⁹ A nemzetközi dokumentum felhívja a tagállamokban működő idegenforgalmi hatóságokat, utazási irodákat, szállodákat, hogy mindenki számára kínálják szolgáltatásaikat, tekintetbe véve a fogyatékosokkal élők különleges igényeit. Ismételten előkerülő gondolat, hogy a sport és a pihenés szervezői konzultáljanak a sérült emberek szervezeteivel, amikor kifejlesztik szolgáltatásaikat a fogyatékosokkal élők részére.

1.2.4. IV. Fejezet: Rehabilitáció

A fogyatékos személyeknek joga van a rehabilitációra, mely állami feladat. Megvalósítására az állam közalapítványt hoz létre, melynek feladata a helyi rehabilitációs szervezetek kialakítása és a működés elveinek kidolgozása lesz. Kogon Mihály tájékoztatása szerint a jövőben ezek a helyi szervezetek látják majd el a konkrét rehabilitációs, koordinációs feladatokat. Elmondta továbbá, hogy „ezen (...) ellátások, szolgáltatások alatt olyan személyre

¹⁷ 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, 4. § e) pont, 2. p.

¹⁸ Kató László: Önálló élet - elméletileg = Humanitás, XVIII. évf. 6. sz., 6. p.

¹⁹ Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 10. szabály, 1. bek., 19. p.

szóló fejlesztési programokat kell érteni, melyek az egészségügyben, oktatásban, képzésben, foglalkoztatásban és szociális rendszerekben elősegítik a fogyatékos emberek képességeinek fejlesztését, szinten tartását. A törvény előkészítői a jelenlegi rehabilitációs rendszer egyik legnagyobb problémáját abban látták, hogy a - jórészt ma is meglévő - programok, szolgáltatások nem kapcsolódnak össze az egyes ember életében. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy ma a rehabilitáció nem hatékony. A legfontosabb teendő tehát (...) egy olyan koordináló szervezet létrehozása lenne, amely az egyes szolgáltatásokat fogná össze, szervezné azokat egységes folyamattá. (...) Ma nincs olyan szervezet, amely tudná, hogy egy adott ember életének különböző szakaszaiban milyen rehabilitációs szolgáltatásokra van szüksége, s ha megkapott valamilyen szolgáltatást, az mennyire volt eredményes, kell-e esetleg korrekció.”²⁰

A Standard Rules is megfogalmazza a rehabilitációhoz való jogot. Ajánlásai közül egyet kiemelnénk. Amennyiben a rehabilitációs szolgáltatás másképp nem elérhető, a meghatározott idejű rehabilitációs tanfolyamokat akár bentlakásos formában is tanácsos megszervezni. Bárcsak hazánkban már ilyen szinten volna a sérültek segítése!

1.2.5. V. Fejezet: Fogyatékosági támogatás

Az egyéneknek juttatandó pénzbeli támogatásra nagyon várnak a fogyatékos emberek, melyet legelőbb 2001. január 1-én vezetnek be. A törvény szerint ennek havi összege a legkisebb sajátjogú öregségi nyugdíjnak (1999. január 1-én: 15.350 Ft) a 80%-a lesz, ami kb. 12.300 Ft. Ez a támogatás fog az eddigi - különféle jogcímenekén járó - ellátások helyébe lépni (rokkantsági járadék, vakok személyi járadéka, mozgássérültek közlekedési támogatása, emelt szintű családi pótlék), függetlenül attól, hogy milyenfajta sérüléssel él az illető (érzékszervi, mozgás-, értelmi fogyatékos). Egységesen, a fogyatékoság következtében előálló többletköltségek részbeni fedezését hivatott szolgálni. Nem mindegy tehát az érintetteknek, hogy jogosultak lesznek-e erre az ellátásra. Hiányzik a súlyos fogyatékoság fogalmának meghatározása, nem tudjuk, kit lehet a fogyatékosok közül ebbe a kategóriába sorolni. Remélhetőleg 1999. szeptemberéig megalkotja a Kormány azt a rendeletet, amelyben előírja a támogatás megállapításának és folyósításának szabályait.

A Standard Rules is kitér a jövedelem szinten tartásának és a szociális biztonságnak a kérdésére. Nem csupán az érintett fogyatékosra gondol a törvény, hanem arra is, aki vállalja a fogyatékos ember gondozását. Az ő jövedelemtámogatása és szociális biztonsága ugyanis befolyásolja gondozottja ellátását. Mindazonáltal a szociális biztonsági rendszereknek arra kell törekedniük (és erre kell sarkallniuk magukat a fogyatékosokkal élőket is), hogy állítsák helyre a jövedelemszerző képességet. A támogatásokat csak akkor kell csökkenteni vagy megszüntetni, amikor a fogyatékosokkal élők megfelelő és biztos jövedelmet találnak. Ez utóbbi elvet nem követi a magyar esélyegyenlőségi törvény, hiszen nálunk jövedelemtől, munkaviszonytól független ellátásról van szó.

1.2.6. VI. Fejezet: Országos Fogyatékosügyi Tanács

A Kormány mellé rendeltlen (tárcaközi funkcióval rendelkező szervezetként), kezdeményező, véleményező, elemző, javaslattevő, ellenőrző funkcióval január 19-én megalakult az Országos Fogyatékosügyi Tanács, melynek elnöke a mindenkori szociális és családügyi miniszter, illetve annak jogutódja. Feladata tehát, hogy kézben tartsa az egész fogyatékosügyet. Vele párhuzamosan jött létre márciusban, de különböző tevékenységgel a Fogyatékos Személyek Esélye Közalapítvány, melynek feladata a program végrehajtása. A közalapítvány kuratóriu-

²⁰ Dr. Bölkény Ágota: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségéről = Háló, IV. évf. 6. sz., 16. p.

mának tagjai a négy érintett minisztérium, az önkormányzatok képviselői, illetve az intézmények vezetői. „A tanács 16 tagja közül heten az érintett minisztériumokat, négyen a fogyatékosokkal élő emberek szervezeteit, öten pedig egyéb, a fogyatékos emberekkel foglalkozó szervezeteket képviselnek.”²¹ Az utóbb említett ötfős csoport a következőképpen bontható fel: két tagot a védett munkahelyek, egy tagot az önkormányzatok szövetsége, és két főt azok a non-profit szolgáltatók adnak, akik a fogyatékosügy területén tevékenykednek. Erhartné Dr. Molnár Katalin szerint a törvényi szabályozás szintjén is nagyobb beleszólást kellett volna biztosítani a fogyatékosok szervezetei számára az érdekérvényesítés területén.

A Standard Rules-ban előírt országos koordinációs bizottságnak megfelel a magyar Országos Fogyatékosügyi Tanács. A magyar törvény itt különösen pontosan követi a nemzetközi rendelkezéseit. Következzen erre egy példa a Standard Rules-ból: „A magán- és állami szervezetek képviselőit egyesítő testület biztosítja a különböző szektorok és a különböző tudományágak részvételét. A képviselőket az érintett minisztériumokból, a fogyatékosokkal élő szervezetekből és más nem kormányzati szervezetekből lehet toborozni.”²²

1.2.7. VII. Fejezet: Országos Fogyatékosügyi Program

Az Országos Fogyatékosügyi Tanács május 13-án fogadta el az Országos Fogyatékosügyi Programot. Az Országgyűlés a Program érvényesüléséről évente beszámoltatja a Tanácsot. Négy évre meghatározza, részletezi és ütemezi azokat a legfontosabb teendőket, amelyek a fogyatékos emberek életében az államra várnak. Az esélyegyenlőségi törvény kitér azokra a feladatokra is, melyeket a Programban szerepeltetni kell. A Program erénye, hogy a határidők mellé költségvetési forrásokat is rendel. Amellett, hogy a Fogyatékos Személyek Esélye Közalapítvány is kap pénzt a programban szereplő feladatok megvalósítására, minden tárca költségvetésében is megjelenik a tárcát érintő feladatok forrása. Hogy vélekednek a Programról a szakemberek? „Ilyen összehangolt cselekvési program fogyatékos emberekkel összefüggésben Magyarországon még sohasem volt.”²³ „Az elfogadott Országos Fogyatékosügyi Program nem csak a magyar fogyatékos-ellátásban, hanem az egész szociális szférában példa nélkülien korszerű és sokat ígérő.”²⁴

Nagyon jó, hogy van Fogyatékosügyi Programunk, de azért oda kell figyelni a Standard Rules ajánlására is: „A fogyatékosokkal élő igényeit és gondjait foglalják be az általános fejlesztési tervekbe, és ne külön kezeljük őket.”²⁵ A 20. szabály a nemzeti fogyatékosügyi programok országos szintű ellenőrzését és értékelését írja elő. Sőt, nemzetközi együttműködésre is sarkall, hogy létrejöjjön az országos értékelés közös, nemzetközi szabványa a fogyatékoság témakörében.

²¹ Dr. Chikán Csaba: Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról = Humanitás, XVIII. évf. 5. sz., 4. p.

²² Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 17. szabály, 2. bek., 24. p.

²³ Dr. Chikán Csaba: Az esélyegyenlőségi törvényről (II. rész) = SM, 1998. decemberi sz., 4. p.

²⁴ Hideg Antal: Tézisek az Önálló Élet Mozgalomról = Humanitás, XIX. évf. 8. sz., 9. p.

²⁵ Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 14. szabály, 3. bek., 22. p.

1.2.8. VIII. Fejezet: A fogyatékosokat megillető jogok védelme, továbbá a törvényből fakadó feladatok kötelezettje

A jövőben, hogyha valakit fogyatékosága miatt hátrány ér, akkor ezzel a bánásmóddal szemben a polgári jog szabályai szerint léphet fel jogorvoslatért. „A Polgári Törvénykönyvnek a 75-től a 85-ig terjedő szakaszai tartalmazzák a személyiségi jogokat védelmező passzusokat.”²⁶ Tehát polgári peres úton kérheti a bíróságtól a jogsértés megtörténtének megállapítását, illetve azt, hogy a bíróság rendelje el a jogsértő állapot megszüntetését, illetőleg a jogsértést megelőző helyzet helyreállítását. Ezenkívül kártérítést is követelhet. A Magyar Ügyvédi Kamara elnöke szerint ki fogják képezni az ügyvédek arra, hogy jól értelmezzék, hogy mikor áll fenn olyan jogsérelem, aminek fogyatékoság az oka. Sok függ ugyanakkor a kialakuló bírói gyakorlaton is, nagyon nehéz lesz azt eldönteni, hogy amikor valakit nem vesznek fel egy munkahelyre, annak mi az oka. Valós alkalmatlanságról van szó, vagy fogyatékosága miatt nem nyerheti el az állást? Persze a törvényben szereplő határidők lejárta előtt a jogok perelhetősége nem, vagy csak nagyon szűk körben jöhet szóba. Továbbá a perelhetőség, illetőleg a bizonyíthatóság szempontjából is nagyon lényeges a törvény által alkalmazott fogalmak definiálása. (Dr. Chikán Csaba, Dr. Bölkény Ágota, 1998.)

A Standard Rules is foglalkozik a jogvédelemmel: „A Tagállamok kötelezettsége lehetővé tenni a fogyatékosokkal élők számára, hogy a többi polgárral egyenlő mértékben gyakorolják emberi, állampolgári és politikai jogaikat.”²⁷ Emellett javasolja, hogy a tagállamok vegyék fontolóra egy hivatalosan szabályozott panasztevő mechanizmus létrehozásának indokoltságát a fogyatékos emberek érdekeinek védelme céljából.

1.2.8.1. Záró rendelkezések

A záró rendelkezések néhány passzusa már megvalósult: 1999. január 1-én hatályba lépett a törvény, létrejött az Országos Fogyatékosügyi Tanács, mely megalkotta az Országos Fogyatékosügyi Programot. „A Kormány számára előírja a törvény, hogy három külön rendeletben alkossa meg a fogyatékoság megállapításának szabályait; a fogyatékosági támogatás megállapításának és folyósításának szabályozását; - ennek határideje 1999. szeptember 30. -, valamint a speciális munkahelyek működésének és finanszírozásának szabályait. A törvény a fogyatékos személyek speciális oktatási feltételeinek, a speciális munkahelyen történő foglalkoztatás feltételeinek megteremtésére, a már meglévő középületek akadálymentesítésére 2005. év január 1-ig szab határidőt. A meglévő közlekedési rendszerek akadálymentesítésének és speciális szállítószerkezetek széleskörű kiépítésének határidejéül 2010. január 1. napját szabja meg.”²⁸

1.3. Összegzés

A törvény megszületett, most következik a megvalósítása. Elsődlegesen ez a Kormány dolga, de nem kizárólag. A fogyatékos embereknek és szervezeteiknek is tenniük kell ezért.

Mindenekelőtt meg kell ismerniük nekik maguknak és környezetüknek. Érdemes olyan emberek segítségét igénybe venni ebben az országos „propagandában”, akik nagy hatással vannak a többi emberre. Ilyenek a családorvosok, államigazgatási szakemberek és a tömegkommun-

²⁶ Dr. Chikán Csaba: Az esélyegyenlőségi törvényről = SM, 1998. decemberi sz., 4.p.

²⁷ Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, 15. szabály, 1. bek., 22. p.

²⁸ Dr. Chikán Csaba: Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról = Humanitás, XVIII. évf. 5. sz., 4. p.

nikációban dolgozók. Van számos olyan újítása a törvénynek, aminek megvalósulása nem csak a fogyatékosok érdeke. Például a közintézmények rámpával való ellátottsága a babakocsit tolóknak is könnyebbé teszi, vagy a mélypadlós autóbuszok az időseknek. Amennyiben ezeket a közös pontokat sikerül hangoztatni, az egész társadalom kiállhat a törvényben foglaltak megvalósításáért. A fenti csoportok mellett leginkább a civil társadalmi szervezetek képviselik a társadalmat, mivel Magyarországon is egyre nagyobb tért nyernek, fontos szerepük van e cél megvalósításában.

A Kormánynak (az országnak) a törvény fokozatos teljesítése sok pénzbe fog kerülni. A Központi Költségvetésből úgy juthat erre forrás, hogy máshova az eddiginél kevesebb kerül (hacsak a gazdasági növekedés mértéke nem tudja fedezni a többletkiadásokat - erre azonban kicsi az esély). Ebben az esetben óhatatlanul fennáll annak a veszélye, hogy ez sok ellenséget fog szülni pl. a nagycsaládosok vagy a nyugdíjasok körében. Ezt úgy kell megelőzni, hogy meg kell győzni a társadalmat arról - akár a fenti módon -, hogy költsön a törvény végrehajtására. Makrogazdaságilag tekintve a befektetett pénz meg fog térülni, ráadásul jobb, ha a fogyatékos ember - akár támogatott munkahelyen - a munkavállaló méltóságával bír és adót fizet, mint ha semmittevésben állami segélyekből vegetál.

Elsősorban a jogászok feladata áttekinteni az összes hatályos jogszabályt abból a szempontból, hogy megfelel-e ennek a törvénynek. Majdnem teljesen megfelel az építési törvény, valamint nagymértékben megfelel a közoktatásról szóló törvény. Számos törvényt azonban módosítani kell, mint például a szociális törvényt, a módosításokra pedig a fogyatékosokkal élők szervezeteinek kell javaslatot tenniük. (Dr. Chikán Csaba, 1998.) A szociális törvény preambulumban (1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról) olvashatunk a súlyos mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásáról, a rokkantsági járadékról és a vakok személyi járadékáról (4. §. 1. bek.), holott az esélyegyenlőségi törvény fogyatékosági támogatása hivatott ezeket felváltani. Továbbá a szociális törvény az ápolást, gondozást nyújtó bentlakásos intézmények kapcsán csak a fogyatékosok otthonáról (69. §), a fogyatékosok rehabilitációs intézményéről (74. §) és a fogyatékosok gondozóházáról (83. §) szól, miközben az esélyegyenlőségi törvényben már a lakóotthonokról is olvashatunk. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a szociális törvény 1999. októberére tervezett nagyvolumenű módosítása az esélyegyenlőségi törvény szempontjából is időszerű.

A törvényben megfogalmazott jogokkal élni kell, ellenkező esetben elévülnek. Ehhez pedig a hazai fogyatékosokkal élők mentalitásának kell változni. Olyan polgárokká kell válniuk, akiknek egészséges önbizalmuk van, ismerik jogukat és tudják azokat érvényesíteni - akár peres úton is. Ha ezután is eltűrik joguk szüntelen megsértését, akkor hiába van a törvény.

A mi törvényünk kicsit óvatosabban tárgyalja az esélyegyenlőség témakörét, mint a nemzetközi dokumentum. (Dr. Chikán Csaba, 1998.) A Standard Rules jóval terjedelmesebb és részletkebe menőbb, külön címet szentel például a családi életnek, vallásnak. Hazai törvényünk szűkszavúságának oka, hogy keretjogszabály, ezért döntő jelentőséggel bír, hogy milyenek lesznek a különféle részletszabályokat tartalmazó törvények és egyéb alacsonyabb szintű jogszabályok (szakjogszabályok). (Erhartné Dr. Molnár Katalin, 1998.)

2. A veszprémi mozgássérültek

2.1. A kutatásról

Kutatócsoportunk a veszprémi mozgássérültek világába szeretett volna mélyebb betekintést nyerni. Ehhez tudnunk kellett volna, hogy mennyi a mozgássérültek száma Veszprémben. Alapfokon a házi orvosok illetékesek annak eldöntésében, hogy ki mozgássérült és milyen fokon, de nekik sincs efféle adatbázisuk. Ma tulajdonképpen nem tudható pontosan, hogy hány mozgássérült él egy településen, egy megyében vagy az ország egészében. A 2001-ben sorra kerülő népszámlálásba várhatóan sok új elem fog bekerülni, pl. felekezeti hovatartozás. Az általános információhiány és az esélyegyenlőségi törvény miatt is érdemes lenne a fogyatékosokra is rákérdezni.

Az 1998/'99-es tanév első félévében a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesülete árnyékában próbáltuk céljainkat megvalósítani, kevés sikerrel. A januári vizsgaidőszakra csupán a kutatási tervünk készült el, melyben elhatároztuk, hogy az egyesület helyett inkább Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának ajánljuk fel munkánkat. Bár érdekelte őket vállalkozásunk, problémánkban első ízben nem tudtak segíteni. Tőlük is - mint korábban az egyesülettől - egy olyan listát szerettünk volna kérni, amely tartalmazza a veszprémi mozgássérültek adatait, hogy fel tudjuk őket keresni.

Az adatvédelmi törvény miatt erre nem volt lehetőségük, ellenben vállalták, hogy az adatbázisukban lévő mozgássérülteknek kiküldenek egy *felkérőlevelet* (ld. 2. melléklet). A levélhez mellékeltek az általunk elkészített *úrlapokat* (ld. 2. melléklet), melyet azok az érintettek, akik hajlandóak voltak részt venni kutatásunkban, visszaküldtek a főiskola címére. Ezen az úrlapon jelezheték, hogy milyen módon kapcsolódnak be, személyes megkeresés alapján (interjúbeszélgetések) vagy postai úton (önkitöltős kérdőívek). A „Bármely módon” választ választók esetében mi döntöttük el, hogy mely módon vonjuk be őket a felmérésbe. Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala 1999. március 17-én 570 db felkérőlevelet postázott ki azoknak, akik mozgássérültként már valamilyen jogcímen kapcsolatba léptek a hivatallal (pl. parkolási engedély, üzemanyag-hozzájárulás, gépjárműszerzési, átalakítási támogatás). Látnunk kell, hogy az ő listájuk sem tartalmazza az összes veszprémi mozgássérült adatait, emiatt kutatásunk reprezentativitása sérült. Jobb híján felmérésünkben ebből az 570 főből indultunk ki. Emellett valószínűsítjük, hogy olyanok is kaptak levelet, akik csak papíron mozgássérültek.

Az 570 levélre mindössze 201 db visszajelzés érkezett. Feltételezzük, hogy azok a mozgássérültek nem vállalták a részvételt, akik csak papíron azok, persze ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a 369 mozgássérült mind ilyen. Számptalan oka lehet még a válasz elmaradásának. A 201 db visszajelzés a következőképpen oszlik meg:

- 119-en a postai megkeresést választották;
- 48-an a személyes látogatást választották;
- 24-en ránk bízta a döntést;
- 6-an elhaláloztak, melyről a hozzátartozók tájékoztattak minket;
- 4-en pedig egyéb módon jeleztek vissza.

Számos rövidke levelet kaptunk az érintettektől az úrlapokra írva, vagy mellékelve. Zömében bátorító tartalmúak, közülük idéznénk egy részletet: „... Nagyon jónak tartom az Önök által végzett munkát és ez úton is szeretném megköszönni ezt a kezdeményezést, aminek remélhetőleg a helyzetfelmérésen túl, gyakorlati haszna is lesz. (Tudom, hogy ez elsősorban nem Önökön múlik.) További munkájukhoz sok erőt, kitartást és sikert kívánok. ...”

Eredetileg csak postai önkitöltős kérdőívekkel terveztük a vizsgálatot, de a kérdőív összeállításához szükséges volt előzetes terepkutatást is elvégezni. Meglepődve tapasztaltuk, hogy 48 ember kész arra, hogy otthonában meglátogassuk, ez pedig önmagában is értékes betekintést nyújt életükbe. A 48 emberből 12 főt levettünk a listáról, mert nem veszprémiek, csak közigazgatásilag tartozik lakhelyük Veszprémhez (pl. Kádárta, Gyulafirátót) és ezért szerepelnek a polgármesteri hivatal listáján. Végül 16 „Bármely módon”-t válaszolóval együtt 52 interjúbeszélgetés előtt álltunk. Az idő rövidsége miatt 14 főiskolai hallgatót kértünk fel, hogy legyenek a kérdezőbiztosaink. Részükre 1999. április 19-én egyórás eligazítást tartottunk az interjúbeszélgetések céljáról és módjáról. Mindenki megkapta az *esélyegyenlőségi törvény* másolatát (ld. 1. melléklet), a Szociális Munkás Tanszék vezetőjének *megbízólevelét* (ld. 3. melléklet) és annyi *interjúbeszélgetési űrlapot* (ld. 4. melléklet), ahány látogatást vállalt. Az űrlapokat a beszélgetések után kellett kitölteni a kérdezőbiztosoknak, melyben összefoglalták, amit a kérdésekről megtudtak. A kérdéseket az esélyegyenlőségi törvény alapján állítottuk össze. Leadási határidőül május 1-ét határoztuk meg. A május 10-ei záró találkozón lehetőséget adtunk nekik, hogy mondják el észrevételeiket, melyeket beépítettünk a zárójelentésbe. Örömmel nyugtáztuk, hogy az 52 db űrlapból 51 db időben elérkezett hozzánk és mindet értékelhetőnek találtuk.

A leadási határidő után következett az a feladat, hogy az interjúbeszélgetési űrlapok segítségével elkészítsük az *önkitöltős kérdőíveket* (ld. 5. melléklet). A 119 vállalkozóból levontuk a nem veszprémi lakosokat (11 fő), így 6 „Bármely módon”-t válaszolóval együtt 114 kérdőívet postáztunk ki május 10-én. A beküldési határidőig (május 17.) 61 db érkezett vissza, melyből a *grafikon* szerint (ld. 6. melléklet) a legtöbb május 13-án és a határidőn érkezett. Indokoltnak bizonyult az 53 fő nem válaszolónak május 17-én *buzdítólevelet* küldeni (ld. 7. melléklet), ugyanis május 24-ig (új határidő) még 26 fő küldte vissza a kérdőívet. A második határidő után még 13 kérdőív érkezett, így május 27-én 100 db-bal zártuk a várakozási időt. Az első beküldési határidő után másodszor május 21-én tetőzött a visszaérkezett kérdőívek száma. Május 27-e után még érkezett 2 db kérdőív, melyeket ki kellett hagynunk a határidő lejáta miatt. A kérdőívek számítógépes feldolgozására a Veszprém Megyei Önkormányzat Közigazgatási és Informatikai Szolgáltató Irodáján került sor, ahol az egyszerű megoszlások számítása mellett kétváltozós elemzés is készült. Nagy örömről a 100 kérdőívből 99 bizonyult értékelhetőnek.

Az eredmények bemutatását, elemzését 51 fő személyesen megkeresett és 99 fő postai úton bekapcsolódó véleménye alapján kezdhettük. De mielőtt erre rátérnénk, lássuk a 150 bekapcsolódó mozgássérült személyes adatainak (kemény adatok, melyek a táblázatokban független változóként szerepelnek) százalékos megoszlását az *1-10. kördiagramokon* (ld. 8. melléklet). Így képet alkothatunk mintánk sajátosságairól, melyet a következő rész értelmezésekor figyelembe kell vennünk.

A 2.2. fejezet előtt megjegyezzük, hogy komplex táblázatokat készítettünk az önkitöltős kérdőívekre adott válaszok ismertetéséhez. Az adatok feldolgozása és elemzése során először mindig a kérdőív válaszainak százalékos megoszlását (a táblázatok „Átlag” oszlopában találjuk) vetettük össze az interjúbeszélgetési tapasztalatokkal. Ezt követően egy kiválasztott független változó szerint végeztünk kétváltozós elemzést (százalékértékek az „Átlag” oszloptól balra találhatóak). Némely esetben az egyszerű megoszlási adatokat összevetettük a kétváltozós elemzés adataival. 18 táblázatot a szöveges elemzés azonos oldalon történő illusztrálására használtunk fel, a többit a 9. és a 10. mellékletben helyeztük el.

2.2. Bemutató, elemzés

2.2.1. Környezet (I.)

Az **I.1. táblázat** (ld. 9. melléklet) kapcsán elmondhatjuk, hogy a használt segédeszközök megoszlását illetően az önkitöltős kérdőív és az interjúbeszélgetések összehasonlítása nem mutat nagy eltérést: a megkérdezettek legnagyobb része botot vesz igénybe, majd gyakoriságát tekintve az ortopéd cipő, illetve a járókeret következik. Érdekes, hogy a kerekesszék a segédeszközök közt csupán 8 illetve 9 %-os arányban van jelen, és a 136 válaszoló (a személyesen megkeresettekkel együtt) 21%-a nem szorul segédeszközre.

A fenti adatokat a válaszolók mozgássérültségének mértéke szerint részleteztük. A táblázatból kitűnik, hogy bizonyos segédeszközöket a súlyos mozgássérültek (kerekesszék, járókeret, járógép), bizonyosakat a nem súlyos mozgássérültek (bot, ortopéd cipő) használnak inkább a közlekedéshez. Várható volt az is, hogy a súlyosabb fogyatékosok inkább szorulnak segédeszközre.

Mind a **I.2./1-4.**, valamint a **I.3./1-4. táblázatok** (ld. 9. melléklet, illetve lentebb), mind az interjúk tapasztalatai azt mutatják, hogy a veszprémi mozgássérültek döntően kedvezőtlennek ítélik a városban az akadálymentes közlekedés feltételeit. A táblázatok adatai szerint az elégedettség inkább azokon a területeken mutatkozik meg mégis, melyek nincsenek közvetlen kapcsolatban a mozgássérült életmóddal, pl. gyalogátkelőhelyek száma, lakóházak felszereltsége lifttel. A speciális épített környezet esetében nagy az elégedetlenség, pl. közintézmények, gyalogátkelőhelyek, járdaszegélyek rámpával való ellátottsága. A postai kérdőívek tanúsága szerint a legsúlyosabb problémák a következők:

- A városban kevés a lépcsők mellett elhelyezett kapaszkodókorlát, mondja a megkérdezettek 58%-a (21% nem válaszolt). A probléma számottevő mértékben jelenik meg az interjúkban is.
- A közintézmények rámpával való ellátottsága nem megfelelő, 58% tartja magát inkább vagy teljes mértékben elégedetlennek (29% nem válaszolt). Az interjúalanyok közül a válaszadók 63%-a nyilatkozott negatívan a közintézmények megközelíthetőségéről. Érdekes megemlíteni, hogy a személyes beszélgetésekben nagyobb súllyal jelent meg a közintézmények lifttel való ellátottságának hiánya, mint a postai kérdőívekben.
- A megkérdezettek 57%-a elégedetlen a gyalogátkelőhelyek és általában a járdaszegélyek rámpásításával (20% nem válaszolt), mely egybecseng a személyes beszélgetések tapasztalataival.
- A legnagyobb mértékű elégedetlenség a hóakadályok gyors megszüntetésével kapcsolatban mutatkozik: a megkérdezettek 77%-a szerint ez nem megoldott Veszprémben (13% nem válaszolt).

A táblázatok attitűdkérdéseire adott válaszokat is a mozgássérültség mértéke szerint csoportosítottuk. Az elemzés során az egyszerűség kedvéért a kétféle elégedettségi és elégedetlenségi adatot összevontan vizsgáljuk. Azt az eredményt váránk, hogy a különféle válaszok fordítottan arányosan oszlanak meg. (Pl. I.1. táblázat, ld. 9. melléklet) Tehát amelyik válasznál a mozgássérültek elégedettebbek, ott a súlyos mozgássérültek az elégedetlenebbek, és fordítva. Ezzel szemben a táblázat oszlopait összehasonlítva látjuk, hogy párhuzamba állíthatók a válaszok. Ahol a mozgássérültek az elégedettebbek, ott a súlyos mozgássérültek is elégedettebbek, és fordítva. Még egy jellemvonás, hogy a számadatok alapján a mozgássérültek inkább elégedettek vagy elégedetlenek, mint a súlyos mozgássérültek. Mi ennek az oka? Az, hogy a nem válaszoló kérdőívkitöltők száma a súlyos mozgássérültek körében

sokkal magasabb, minimum kétszeres. Ennek oka pedig az lehet, hogy a súlyos fogyatékosok kevésbé érzik magukat kompetensnek a közlekedésről nyilatkozni, mivel sok esetben hónapokig ki sem mozdulnak a lakásból.

I.2./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Elégedett - e Veszprém városban a közintézmények rámpával való ellátottságával?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	3,4	0,0	1,0
Nagyobb részt elégedett	13,8	11,8	12,1
Inkább elégedetlen	37,9	26,5	29,3
Teljes mértékben elégedetlen	34,6	23,5	28,3
<i>Nincs adat</i>	<i>10,3</i>	<i>38,2</i>	<i>29,3</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.2./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Elégedett - e Veszprém városban a lépcsők mellett elhelyezett kapaszkodókorsók számával ?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	0,0	2,9	2,0
Nagyobb részt elégedett	17,2	19,1	19,2
Inkább elégedetlen	41,4	22,2	28,3
Teljes mértékben elégedetlen	34,5	27,9	29,3
<i>Nincs adat</i>	<i>6,9</i>	<i>27,9</i>	<i>21,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.3./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint.

„Mennyire elégedett a közintézmények lifttel való felszereltségével?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	6,9	10,3	9,1
Nagyobb részt elégedett	41,4	26,5	31,3
Inkább elégedetlen	27,6	19,1	22,2
Teljes mértékben elégedetlen	10,3	17,6	15,2
<i>Nincs adat</i>	<i>13,8</i>	<i>26,5</i>	<i>22,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.3./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Mennyire elégedett a téli hóakadályok gyors megszüntetésével?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	6,9	0,0	2,0
Nagyobb részt elégedett	3,4	10,3	8,1
Inkább elégedetlen	24,2	26,5	25,3
Teljes mértékben elégedetlen	65,5	44,1	51,5
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>19,1</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A fenti négy táblázatot vizsgálva néhány válaszkategoriában feltűnő eltéréseket tapasztalhatunk: a közintézmények rámpásítottóságával, a városban elhelyezett kapaszkodókoriátok számával, a közintézmények lifttel való felszereltségével és a téli hóakadályok gyors megszüntetésével kapcsolatban. A nem súlyos mozgássérültek csoportja a megkérdezettek összességéhez viszonyítva jóval nagyobb mértékben vallja magát inkább elégedetlennek. Amint fentebb említettük, mindez nyilvánvalóan abból fakad, hogy ők gyakrabban látogatják a közintézményeket (mivel könnyebben közlekednek a városban, mint a súlyos mozgássérültek), ezért gyakrabban szembesülnek a fentebb említett kérdések hiányosságaival.

2.2.2. Kommunikáció (II.)

A **II.1./1-7. táblázatokat** vizsgálva (*ld. 10. melléklet*) négy témakörben érzékelhető jelentősebb tájékozatlanság, és pedíg:

- az esélyegyenlőségi törvénnyel (38%);
- a mozgássérülteknek nyújtott pénzbeli ellátásokkal (35%);
- s különösen az egészségügyi - rehabilitációs szolgáltatásokkal (43%);
- és a mozgássérültek munkalehetőségeivel (57%) kapcsolatban.

Mivel az interjúbeszélgetési űrlapok nem tartalmaztak konkrét, zárt kérdéseket, csupán a tájékozottság általános szintje hasonlítható össze a postai kérdőívekkel. Ha az összevetés mellett döntünk, azt tapasztaljuk, hogy a személyes beszélgetések alanyai jóval tájékozottabbnak érzik magukat, mint a kérdőívet kitöltők. A nagymértékű eltérés valószínűleg éppen az interjúbeszélgetések fentebb említett sajátosságából fakad, az egyetlen problémára koncentráló kérdések nyilván tovább differenciálták volna a magukat általánosságban jól tájékozottnak ítézők csoportját.

Az általános tájékozottság legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását vizsgáltuk. Az elemzésben összevontuk az érettségivel, diplomával rendelkezőket egy csoporttá, akik ezekkel nem rendelkeznek, egy másik csoportot alkotnak. Megállapíthatjuk, hogy a táblázatok adatai várakozásunknak megfelelően alakulnak. Mind a hét területen a közép- és felsőfokú végzettségűek a tájékozottabbak, és (egy kivétellel) akiknek nincs ilyen végzettségük, azok a tájékozatlanabbak. A kivétel a *II.1./6. táblázatban* található, mely szerint a közép-, felsőfokú végzettségűek csoportja inkább tartja magát rosszul tájékozottnak, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek csoportja. Arra is számíthatunk előre, hogy a közép-, felsőfokú végzettséggel nem rendelkezők kisebb mértékben válaszoltak a kérdéseinkre. Egy érdekesség, hogy a „többé - kevésbé” válaszkategoriánál majdnem minden esetben a középfokú végzettségűeknek legmagasabb a százaléka. Talán a végzettségük szintje miatt vonzódnak leginkább a köztes válasz felé...

II.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása jelenlegi foglalkozásuk szerint

	„Milyen tájékozási forrásai vannak fogyatékosságával kapcsolatban?”			Átlag %
	Szellemi %	Fizikai %	Nem dolgozik %	
Veszprémi Hét	20	15	18	18
Napló	16	15	15	16
Városi TV, rádió	9	13	16	14
Országos napi-, hetilapok	7	6	3	3
Országos folyóiratok	6	0	2	2
Országos TV-k, rádiók	9	15	17	16

Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesületének körlevelei	7	15	11	10
Szórólapok	2	6	5	5
Plakátok	2	0	2	2
Munkatársak	4	6	0	1
Barátok, családtagok, ismerősök	16	6	10	12
Nem jut információhoz	2	3	1	1
<i>Nincs adat</i>	0	0	0	0
Válaszok száma összesen	55 db = 100	33 db = 100	229 db = 100	432 db = 100

A fenti táblázat alapján a postai kérdőívek az információforrásokat illetően a következő képet rajzolják elénk: a legfontosabb információforrás a veszprémi mozgássérültek számára a helyi sajtó (Veszprémi Hét, Napló - összesen 34%), ezt követik az országos ill. helyi TV- és rádióadók (összesen 30%). Viszonylag nagy arányt képviselnek a barátok, családtagok, munkatársak, mint információközvetítők (13%), s említést érdemel még a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesülete (10%), mely körleveleivel nyújt tájékoztatást tagjainak.

Kis eltéréssel az interjúk tapasztalatai is megerősítik a fentieket. A postai kérdőívekből kimaradt ugyan, de a személyes beszélgetések alapján valószínűsíthető, hogy a mozgássérültek számára komoly jelentősége van a személyes utánajárásnak, érdeklődésnek.

A tájékozási forrásokat a kérdőívkitöltők jelenlegi foglalkozása szerint vizsgáltuk. Az adatok várhatóak voltak. A szellemi foglalkozásúak legfontosabb forrásai: Veszprémi Hét, Napló, országos lapok, folyóiratok, barátok, családtagok, ismerősök. A fizikai dolgozóké: szórólapok, munkatársak és körükben gyakoribb, hogy nem jutnak információhoz. Akik nem járnak munkába, sok idővel rendelkeznek, rájuk jellemző leginkább a TV-nézés, rádióhallgatás.

A táblázat érdekes tanúsága, hogy a szellemi foglalkozásúak az átlaghoz képest is számottevően kevesebbet néznek TV- t, s hallgatnak rádiót. Figyelemre méltó továbbá az is, hogy a megkérdezettek összességhez viszonyítva a fizikai dolgozók feltűnően nagymértékben informálódnak az egyesület körleveleiből. Ez utóbbi észrevétel arra enged következtetni, hogy ők az egyesület tagságában is nagyobb számban képviseltetik magukat.

2.2.3. Közlekedés (III.)

A **III.1./1-10.** (ld. 10. melléklet) **táblázatokban** szereplő 10 állítás azokra a problémákra vonatkozott, amelyek az interjúbeszélgetések alapján jelentősebbnek tűntek. A táblázat eredményeit vizsgálva elmondhatjuk: valódi, létező nehézségekre sikerült rátapintanunk.

A veszprémi mozgássérültek a parkolókérdés megoldásának leghatékonyabb módját abban látják, hogy lehetővé kellene tenni számukra a nem fenntartott parkolóhelyekre való beállást is (65% teljes mértékben, 10% részben egyetértett).

A válaszadók 67%-a találkozott már jogosulatlan igénybevétellel, melyet véleményük szerint szigorúbban kellene ellenőrizni, illetve szankcionálni.

A tömegközlekedést a mozgássérültek számára leginkább megnehezítő, vagy lehetetlenné is tevő probléma az autóbuszok megfelelő átalakításának hiánya (a válaszadók 59%-a teljes mértékben egyetértett). Két akadályozó tényezőt kell megemlítenünk: az egyik a buszok magas lépcsője, a másik pedig a sofőrök gyakran tapasztalható helytelen beállási gyakorlata (a megkérdezettek 38%-a találkozott már ilyennel), miszerint túl messzire állnak meg a busszal a járdaszegélytől.

S végül egy érdekes eltérés: a háztól-házig szállító szolgálat beindításával a megkérdezettek csak 35%-a értett teljes mértékben egyet (igaz, hogy csupán 6% adott nemleges választ), míg akik az interjú során válaszoltak erre a kérdésre, szinte kivétel nélkül egyértelműen támogatták ennek a szolgálatnak a beindítását.

A táblázatokban az egyetértés legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlását tekinthetjük meg. Az elemzésben itt is összevontuk az érettségivel, diplomával rendelkezőket egy csoporttá, és akik ezekkel nem rendelkeznek, azokat egy másik csoporttá. A „teljes mértékben egyetért” és a „nem ért egyet” válaszkategóriákat nézve mindössze egy helyen nem érvényesül a fordított arányosság (III.1./8. táblázat). A következő állításokkal a közép- felsőfokú végzettségűek értenek inkább egyet:

- a buszokat át kellene alakítani a súlyosabb mozgássérülteknek;
- a buszjáratok sűrűsége megfelelő;
- a mozgássérült parkolók elosztása egyenletes;
- gyakori a fenntartott parkolók jogosulatlan használata;
- a jogosulatlan igénybevevők súlyosabb büntetést érdemelnének.

A következő állításokkal pedig azok értenek inkább egyet, akik ilyen végzettséggel nem rendelkeznek:

- a buszok a járdaszegélytől távol állnak meg;
- a buszokon elegendő a kapaszkodó;
- fontos lenne a háztól - házig szállító szolgálat;
- elegendők a mozgássérült parkolók.

A nem válaszolók összetételében érdekes eltérést figyelhetünk meg a II.1./1-7. táblázatok (ld. 10. melléklet) adataival összehasonlítva ezt a 10 táblázatot. Ott a közép- felsőfokú végzettségűek mindig nagyobb mértékben válaszoltak, itt változatos a kép.

A következő témákban a közép- felsőfokú végzettségűek válaszoltak többen:

- a buszokon elegendő a kapaszkodó;
- a buszjáratok sűrűsége megfelelő;
- fontos lenne a háztól-házig szállító szolgálat;
- elegendők a mozgássérült parkolók;
- a mozgássérült parkolók elosztása egyenletes;
- lehetővé kellene tenni, hogy a mozgássérültek bárhová beállhassanak;
- gyakori a fenntartott parkolók jogosulatlan használata;
- a jogosulatlan igénybevevők súlyosabb büntetést érdemelnének.

A következő témákban pedig az ilyen végzettséggel nem rendelkezők válaszoltak többen:

- a buszokat át kellene alakítani a súlyosabb mozgássérülteknek;
- a buszok a járdaszegélytől távol állnak meg.

III.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Ön milyen módon közlekedik?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Mentővel	5	9	8
Gyalog	21	15	17
Kerekesszékkal	0	5	4
Kerékpárral	2	2	2
Személyautót vezet	16	18	17
Személyautóval szállítják	19	25	23
Taxival	6	5	5
Autóbussszal	26	15	18
Nem közlekedik a városban	5	5	5
<i>Nincs adat</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
Válaszok száma összesen	64 db = 100	128 db = 100	197 db = 100,0

A fenti táblázat szerint a veszprémi mozgássérültek közt leginkább elterjedt közlekedési mód, hogy személyautóval szállítja őket valaki (23%), az autóbusz igénybevétele (18%), valamint a gépkocsivezetés, illetve a gyalogos közlekedés (17-17%). Érdekes, hogy az interjúalanyok közt gyakoribb a taxi igénybevétele.

A közlekedési módot a mozgássérültség mértéke szerint vizsgáltuk. Várakozásunknak megfelelő eredményt kaptunk, melyet a következőképpen összegezhünk. A súlyos mozgássérültek közlekednek inkább mentővel, kerekesszékkal, személyautóval. A nem súlyos mozgássérültek a súlyosaknál gyakrabban gyalog, autóbussszal és taxival. Érdekes, hogy a táblázat adatai szerint ugyanolyan mértékben kerékpározik a két csoport és ugyanolyan mértékben találni nem közlekedőket közöttük.

2.2.4. Segédeszközök (IV.)

IV.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása rokkantságuk mértéke szerint

„Mennyire van megelégedve az Ön számára biztosított segédeszközökkel?”				
	Első csoportos %	Második csoportos %	Harmadik csoportos %	Átlag %
Teljes mértékben	14,3	38,5	23,8	31,3
Részben	71,4	50,0	38,1	43,4
Egyáltalán nem	14,3	7,7	28,6	13,1
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>3,8</i>	<i>9,5</i>	<i>12,</i>
Válaszolóok száma összesen	7 fő = 100,0	26 fő = 100,0	21 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A fenti táblázat alapján a postai úton megkérdezettek, valamint az interjúalanyok döntő többsége (a válaszolók 75- ill. 85%-a) részben, vagy teljes mértékben elégedett segédeszközeivel.

Ugyanez nem mondható el az ártámogatások mértékéről (*ld. IV.2. táblázat, 10. melléklet*): a kérdőívet kitöltők 44%-a - akárcsak az interjúalanyok számottevő hányada - teljes mértékben elégedetlen.

A személyes beszélgetések egy része érintette a támogató szolgálatok munkáját is, mellyel a többség elégedett ugyan, de az elégedetlenség mértéke sem sokkal kisebb. Ezzel kapcsolatos legfontosabb javaslataik az ügymenet gyorsítására, illetve a méltányosság szigorúbb ellenőrzésére vonatkoznak. (Az igénybe vett segédeszközök megoszlását illetően lásd az *I.1. táblázatot és magyarázatát, 9. melléklet.*)

A segédeszközökkel való megelégedettséget a megkérdezettek rokkantságának mértéke szerint differenciáltuk (IV.1. táblázat, ld. fentebb). Eszerint a második csoport tagjai (100%-os rokkantak) a legelégedettebbek, és a harmadik csoportba tartozók a legelégedetlenebbek (ők minimum 67%-os rokkantak).

Az ártámogatás mértékével való elégedettséget családi állapotuk szerint néztük. (IV.2. táblázat, ld. 10 melléklet) A legelégedettebbek az élettársi kapcsolatban élők, a legelégedetlenebbek az elváltak.

A IV.1. táblázatot böngészve meglepődve tapasztalhatjuk, hogy a harmadik csoportos, vagyis a legenyhébb fokú mozgássérültek messzemenően nagyobb mértékben nyilatkoztak úgy, hogy teljesen elégedetlenek segédeszközeik minőségével, mint a mozgássérült népesség egésze. Vajon mi lehet az oka ennek a 15,5%-os eltérésnek? Hiszen a vizsgált populáción belül éppen ők képviselik azt a csoportot, akik kevésbé szorulnak segédeszközre. Csupán arra következtethetünk, hogy véleményük háttérében a súlyosabb mozgássérültekhez képest magasabb önbizalom és ezzel társuló magasabb igény szint állhat, mely magyarázatot adna erősen kritikus beállítottságukra.

2.2.5. Egészségügy (V.)

V.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Mennyire elégedett egészségügyi ellátásával?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Teljes mértékben	25	26,5	27,3
Részben	66,6	61,2	62,6
Egyáltalán nem	6,3	8,2	7,1
<i>Nincs adat</i>	<i>2,1</i>	<i>4,1</i>	<i>3,0</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A fenti táblázat tanúsága szerint többen vannak (27%), akik teljes mértékben elégedettek egészségügyi ellátásukkal, mint akik egyáltalán nem (7%). A részben elégedettek 63%-os aránya azonban igencsak elgondolkodtató.

Mivel a kérdőív az egészségüggyel kapcsolatban csupán ezt az egy zárt kérdést tartalmazta, érdemes e táblázat magyarázatát kiegészíteni az interjúbeszélgetések néhány tapasztalatával.

Az interjúalanyok a postai úton megkérdezetteknél nagyobb arányban mondták magukat teljesen elégedettnek egészségügyi ellátásukkal, mely többségük szerint elő is segíti rehabilitációjukat. (Ez természetesen a minta szűk voltából következően nem terjeszthető ki minden további nélkül a veszprémi mozgássérültek összességére, sőt valószínű, hogy a táblázat eredménye közelebb áll a valósághoz.)

Az érem másik oldala is említést érdemel, különösen egy sajnálatos momentum, bár szerencsére ritkán került elő, meglepte mégis elgondolkodtató: az orvosok néhány megkérdezett elmondása szerint nem tudták megfelelően diagnosztizálni betegségüket, sőt két interjúalany állapota a rehabilitációs kezelésnek „köszönhetően” rosszabbodni kezdett.

A leggyakrabban előforduló változtatási javaslatok, észrevételek a következőkben foglalhatóak össze:

- a rendelőkben valamilyen módon csökkenteni kellene a várakozási időt;
- az orvosok és a nővérek nagyon leterheltek, létszámfejlesztés szükséges annak érdekében, hogy többet foglalkozhassanak betegeikkel;

- sokan javasolnak valamiféle fellépést a hálapénz erkölcsileg kifogásolható, mégis létező gyakorlata ellen;
- általában elégedetten nyilatkoztak házi orvosairól, de többen panaszkodtak a velük való személyes kontaktus hiányára, ami annak köszönhető, hogy egyes orvosok keveset látogatják betegeiket.

A fenti attitűdkérdésre adott válaszokat a válaszolók neme szerint bontottuk ketté. Itt is tapasztalhatjuk azt az érdekes párhuzamosságot, hogy a nők egyszerre elégedettebbek és elégedetlenebbek, mint a férfiak. Ráadásul a nők válaszolási kedve volt alacsonyabb. Mivel magyarázható ez az ellentmondás? Talán azzal, hogy általában a nők többet foglalkoznak az egészségükkel, mint a férfiak (különösen Magyarországon). Létezik egy elem a „magyar virtusban”, miszerint férfinak orvoshoz fordulni szégyen, s ha mégis megtörténik, akkor ott már nagy baj van. Bár a mozgássérültek az átlagnépességhez képest (ha van ilyen) sokkal többet fordulnak meg az egészségügyben, úgy tűnik, ez az íratlan törvény körükben is fellelhető.

Csupán érdekességként említjük meg, hogy a táblázat jobb, illetve bal oldalának összevetésekor nem tapasztalunk különösebb eltérést, mely azt jelenti, hogy a nemi hovatartozás nincs összefüggésben az elégedettség mértékével.

2.2.6. Oktatás, képzés (VI.)

VI.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük oka szerint

„Volt - e lehetősége igényei és képességei szerinti korai fejlesztésben való részvételre?”				
	Veleszületett %	Szerzett %	Ismeretlen %	Átlag %
Igen	58,9	13,2	7,7	20,2
Nem	17,6	35,3	23,1	31,3
Nem volt rá szüksége	23,5	42,6	53,8	40,4
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>8,9</i>	<i>15,4</i>	<i>8,1</i>
Válaszolók száma összesen	17 fő = 100,0	68 fő = 100,0	13 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A fenti táblázat nem igényel különösebb magyarázatot, adatai alapján a korai fejlesztés jelenlegi állapotára nem tudunk következtetni.

Legkézenfekvőbb megoldásnak az tűnt, hogy a mozgássérültség oka szerint differenciáljuk a fenti adatokat. Az eredmény nem okoz meglepetést: a rendellenességgel születettek részesültek leginkább korai fejlesztésben. Sajnos 18%-uknak nem volt erre lehetősége, holott szüksége lett volna rá.

VI.3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása jelenlegi foglalkozásuk szerint

„Van / volt - e lehetősége igényei és képessége szerinti szakképzésben részt venni?”				
	Szellemi %	Fizikai %	Nem dolgozik %	Átlag %
Igen	50,0	37,5	7,7	17,5
Nem	0,0	0,0	17,3	18,6
Nem volt / nincs rá szüksége	50,0	62,5	65,4	57,7
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>9,6</i>	<i>6,2</i>
Válaszolók száma összesen	14 fő = 100,0	8 fő = 100,0	52 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A **VI.2.** (ld. 10. melléklet) és a **fenti táblázat** szerint a megkérdezettek több mint felének nem volt/nincs szüksége speciális oktatásra, szakképzésre. Hasonló arány tapasztalható az interjúalanyok körében is.

Az interjúk kiértékelése során többször felmerült egy fontos vélemény, észrevétel: arra kellene törekedni, hogy a mozgáskorlátozottak oktatása, képzése lehetőleg integrált keretek között történjen, ugyanis ez a megoldás nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a társadalom minél teljesebb értékű tagjainak érezhessék magukat.

A **VI. 2. táblázat** (ld. 10. melléklet) adatait az iskolai végzettség szerint vizsgálva várható eredményt kapunk. A közép- felsőfokú végzettségűek 38%-a tudott igényei és képességei szerinti oktatásban részt venni, míg az ezzel nem rendelkezőknek csak a 9%-a. (Az előbbieken csak azoknak a százalékos arányát említettük, akiknek szüksége is volt rá.)

Párhuzamba állítható az előző táblázat tanúsága a **VI.3. táblázatéval**. Eszerint a szellemi foglalkozásúaknak inkább volt lehetősége képzésben részt venni, mint a fizikai dolgozóknak. Akiknek pedig lett volna szüksége speciális képzésre, de nem volt, azok jelenleg nem dolgoznak.

A **VI.1. táblázat** szemrevételezésekor komoly eltéréseket tapasztalhatunk. A veleszületett mozgássérültséggel élők az átlaghoz képest majdnem háromszoros mértékben számoltak be a megfelelő korai fejlesztés megtörténtéről, s ennek megfelelően az átlag alattinak mutatkozik közöttük azok száma, akiknek erre nem volt lehetőségük. A **VI.3. táblázat** szintén hasonló irányú és mértékű eltéréseket mutat. Úgy érezzük, ezt mindenképpen öröndetes tényként kell elkönyvelnünk, hiszen ezen adatok arra engednek következtetni, hogy a korai fejlesztés és megfelelő szakképzés területén a veszprémi mozgássérültek tekintetében meglehetősen jó a helyzet.

2.2.7. Foglalkoztatás (VII.)

VII.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen jellegű foglalkoztatásban vesz részt?”			
	Férfi %	Nő %	Átlag %
Egy szociális intézmény gondoskodik nappali elfoglaltságáról	0,0	6,2	3,2
Munkahelyen munkavállalóként, munkabérért dolgozik	71,4	56,3	58,1
Mindkettő	0,0	0,0	0,0
Egyik sem	21,4	31,3	29,0
<i>Nincs adat</i>	7,2	6,2	9,7
Válaszolók száma összesen	14 fő = 100,0	16 fő = 100,0	31 fő = 100,0

VII.3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Amennyiben munkahelyen foglalkoztatták, ez milyen keretben történt?”			
	Férfi %	Nő %	Átlag %
Integrált	15,6	27,3	25,8
Homogén	0,0	0,0	0,0
Mindkettő	6,3	3,0	4,5
<i>Nincs adat</i>	78,1	69,7	69,7
Válaszolók száma összesen	32 fő = 100,0	33 fő = 100,0	66 fő = 100,0

A **VII.1.-VII.4. táblázatok** alapján (*ld. 9. melléklet, illetve fent*) a következő általános megállapítást tehetjük: a válaszolók túlnyomó többsége munkavállalóként, munkabéréért dolgozott/dolgozik (a szociális foglalkoztatók tulajdonképpen szociális intézmények, a települési önkormányzatok a fenntartóik, az ellátottak nappali ellátásáról gondoskodnak), s foglalkoztatásuk általában integrált munkahelyi keretek közt történt/történik, hasonlóan az interjúbeszélgetések alanyaihoz.

A fejezet első négy táblázatának adatait a válaszadók neme szerint osztottuk ketté. A múltban inkább a férfiak töltötték napjaikat rendszeres elfoglaltság nélkül (nem jártak szociális foglalkoztatóba, de munkahelyre sem), napjainkra ez az arány megfordult. Ugyanakkor jelenleg inkább a férfiak vesznek részt integrált foglalkoztatásban, régen ez inkább a nőkre volt jellemző.

Csupán érdekességképpen említjük meg, hogy a *VII.2. táblázat* tanúsága szerint a férfiak az átlagot lényegesen meghaladó mértékben dolgoznak munkavállalóként, munkabéréért, míg a *VII.3. táblázat* szerint múltbeli integrált foglalkoztatásuk jóval alatta maradt az átlagnak.

VII.5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása jelenlegi foglalkozásuk szerint

„Amennyiben integrált munkahelyen foglalkoztatottak / foglalkoztatják, biztosította / biztosítja - e munkáltatója az Ön számára a védett (átalakított) környezetet?”

	Szellemi %	Fizikai %	Nem dolgozik %	Átlag %
Igen	21,4	12,5	5,8	9,1
Nem	21,4	0,0	13,5	14,1
Részben	28,6	62,5	3,8	11,1
<i>Nincs adat</i>	<i>28,6</i>	<i>25,0</i>	<i>76,9</i>	<i>65,7</i>
Válaszolók száma összesen	14 fő = 100,0	8 fő = 100,0	52 fő = 100,0	99 fő = 100,0

Sajnos tény, hogy a munkáltatók a fenti táblázat adatai szerint az integráltan foglalkoztatottak kisebb része számára biztosították/biztosítják a védett (átalakított) környezetet.

A táblázat a jelenlegi foglalkozás szerint csoportosítja az adatokat. Eszerint a szellemi foglalkozásúak nagyobb mértékben élvezhetik a védett (átalakított) munkakörnyezet örömeit.

Jelentős eltérések mutatkoznak a megkérdezett népesség egészének viszonylatában is. A szellemi foglalkozásúak körében az átlagot jóval meghaladó mértékű mind a védett munkahelyi környezet biztosítottsága, mind annak meg nem léte. Ezzel szemben a fizikai munkát végzők körében gyakorlatilag mindenhol megoldott az átalakított környezet.

A **VII.6. táblázat** (*ld. 9. melléklet*) szerint a válaszolók 31%-a jelenleg is dolgozik, másik 31%-ot valamilyen (a táblázatból nem derül ki, hogy milyen) tényező meggátol a munkavállalásban, pedig szívesen élne a lehetőséggel. Ezen tényezők egyike lehet (a *II.1./6. táblázat, ld. 10. melléklet* adatai szerint) a munkalehetőségekkel kapcsolatos tájékozatlanság, valamint az interjúbeszélgetések alapján a nem megfelelő egészségi állapot, mely feltehetően jelentősen közrejátszik a nemleges választ adók (35%) esetében is.

Érdekességképpen ide kívánczok egyik interjúalanyunk véleménye, aki szerint a homogén munkahelyek nagy hátránya, hogy beszűkítik az emberek fejlődési lehetőségeit: a dolgozók csak betegbé teszik egymást, ha állandóan betegségekről beszélnek.

A *VII.6. táblázat* tartalmazza az egyszerű megoszlási adatok utolsó foglalkozás szerinti felosztását is. Mindjárt feltűnik, hogy a nem dolgozók között többen vannak olyanok, aki utoljára fizikai munkát végeztek. Ellenben inkább az utoljára szellemi munkát végzők szeretnének elhelyezkedni, ha nyílna rá lehetőségük.

2.2.8. Lakóhely (VIII.)

A **VIII.1. táblázat** (ld. 10. melléklet) adatait vizsgálva úgy tűnik, Veszprém város mozgássérültjeinek nagyobb része - kétharmada - elégedett jelenlegi lakáskörülményeivel. Hasonló arányt tapasztaltunk az interjúalanyok körében is.

A fenti válasz családi állapot szerinti megoszlására voltunk kíváncsiak. A legelégedettebbek a nőtlenek, hajadonok, özvegyek, a legelégedetlenebbek pedig az élettársi kapcsolatban élők voltak.

A **VIII.2./1-5. táblázatokat** (ld. 9. melléklet) tanulmányozva két esetben mutatkozik szembeötlő hiánya a szükséges felszerelési tárgyakkal: kétszer annyian igényelnének fürdőkádhoz ülőkét (27%), mint ahányuknak van, illetve majdnem háromszor annyi embernek lenne szüksége rámpára lakása lépcsőin (23%), mint ahánynál ez megoldott. Zuhanyzók, kapaszkodók és küszöbmentesítés tekintetében is jelentős a hiány, bár korántsem olyan szembeszökő, mint a fenti két esetben.

A különböző általános és speciális lakásfelszerelések meglétét a megkérdezettek mozgássérültségének mértéke szerint vizsgáltuk. Mivel csak a „szükséges és van / nincs” adatoknak van komolyabb jelentéstartalma, a következőkben csak erre térünk ki. A súlyos mozgássérültek inkább rendelkeznek a következőkkel:

- kapaszkodók;
- küszöbmentesített ajtók;
- fürdőkádhoz ülőke;
- lépcsőkön rámpa.

Sajnálatos, hogy az utolsó három berendezési tárgyból nagyobb a hiány a súlyos mozgássérülteknél, mint kevésbé súlyos sorstársaiknál.

A **VIII.3. táblázat** szerint (10. melléklet) a megkérdezettek 56%-a lakik tömbház lakásban, 42% pedig családi házban, sorházban. Öröndetes, hogy a tömbházban élők harmada az első emeleten tudott lakást vásárolni. Az, hogy az 56% mekkora része lakik lifttel ellátott házban, az a tömbház emeleteinek számától függ. Ismeretes, hogy Magyarországon (elvileg) a négyemeletes házaknál magasabbakban van csak lift szerelve. A **VIII. 4. táblázat** (9. melléklet) szerint kétszer annyian laknak négyemeletesben vagy annál alacsonyabban, mint négyemeletesnél magasabban.

A VIII. 3. táblázatot (ld. 10. melléklet) szemlélve elmondhatjuk (csoportosítás családi állapot szerint), hogy leginkább az élettársi kapcsolatban élők laknak „zöldövezetben”, legkevésbé pedig az elváltak. Észre kell vennünk, hogy ennek ellenére a VIII. 1. táblázat (ld. 10. melléklet) szerint messze az élettársi kapcsolatban élők a legelégedetlenebbek lakáskörülményeikkel. Vajon ennek mi a magyarázata?

Valamelyest megnyugtató, hogy több súlyos mozgássérült lakik lifttel felszerelt tömbházban, mint a nem súlyos mozgássérültek. (VIII. 4. táblázat, ld. 9. melléklet)

A következő táblázatok adatai ellentmondanak egymásnak: a **VIII.5. táblázat** (ld. 9. melléklet) szerint 41%, míg a **VIII.6. táblázat** (ld. 9. melléklet) szerint 51% kapott lakásátalakítási támogatást (LÁT). Csupán azt állapíthatjuk meg bizonyosan, hogy a támogatás mértékével egyértelműen elégedetlenek aránya magasabb, mint az egyértelműen elégedetteké.

A fentebb említett ellentmondás miatt nem tartjuk érdemesnek a VIII. 5. , VIII. 6. táblázatokat (ld. 9. melléklet) az elemzésre, az ellentmondás okán lehetne gondolkodni. Készült viszont egy másik kutatás a lakás-átalakítási támogatást igénylők korcsoport szerinti megoszlásáról. Az adatfelvétel két időpontban történt: 1997-ben, és 1998. első félévében. Bár a LÁT tisztán rehabilitációs támogatás, a kutatási eredmények szerint sajnos szociális támogatásként is működik. „1997-ben a LÁT-nak csak 26 %-át, 1998. első félévében pedig csak 25 %-át kapták azok a mozgáskorlátozott személyek, akik 50 év alattiak, tehát igazán hatékonyan rehabilitálhatóak.”²⁹

Bár arra nem derül fény a VIII.7. táblázatból (ld. 10. melléklet), hogy a jelenlegi lakhatási forma mennyiben felel meg az ideálisnak, egy benyomást azért szerezhünk adataiból. Mint arra számíthattunk is, legtöbben családjuk körében érik/éreznek legjobban magukat. Érdemes felfigyelnünk arra, hogy a még alig ismert lakóotthoni elhelyezést is többen választanák, mint az intézményi ellátást. Ennek két oka lehet:

- ennyire rossz az elmúlt évtizedek tapasztalata az intézményi ellátás területén;
- ennyire jó az eddigi tapasztalat és a reklám a lakóotthonokkal kapcsolatban.

A fenti válaszokat a családi állapot szerint csoportosítottuk. Várható volt, hogy egyedül leginkább az özvegyek és az elváltak érik jól magukat. A családi környezetet legtöbben az élettársi kapcsolatban élők, nőtlenek, hajadonok választották. Lakóotthonba és nagyobb intézménybe leginkább a nőtlenek és a hajadonok költözének.

2.2.9. Kultúra, sport (IX.)

IX.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása rokkantságuk mértéke szerint

„Tagja - e a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesületének?”				
	Első csoportos	Második csoportos	Harmadik csoportos	Átlag
	%	%	%	%
Igen	57,1	69,3	61,9	58,6
Nem	28,6	26,9	38,1	37,4
Nincs adat	14,3	3,8	0,0	4,0
Válaszolók száma összesen	7 fő = 100,0	26 fő = 100,0	21 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása rokkantságuk mértéke szerint

„Amennyiben tag, milyen gyakran lép velük személyes kapcsolatba?”				
	Első csoportos	Második csoportos	Harmadik csoportos	Átlag
	%	%	%	%
Hetente vagy gyakrabban	0,0	5,6	0,0	1,7
Havonta	20,0	5,6	30,8	15,5
Félévente	20,0	22,2	15,4	15,5
Évente vagy annál ritkábban	40,0	44,4	46,2	51,7
Soha	20,0	22,2	0,0	12,2
Nincs adat	0,0	0,0	7,6	3,4
Válaszolók száma összesen	5 fő = 100,0	18 fő = 100,0	13 fő = 100,0	58 fő = 100,0

A IX.1. táblázat szerint a postai úton megkérdezettek 59 %-a tagja a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesületének. A IX.2. számú táblázatra pillantva viszont érdekes tényt állapíthatunk meg: 16%-uk csupán félévente, s 64%-uk évente vagy annál ritkábban, esetleg soha nem lép személyes kapcsolatba velük, tehát kevés az aktív tag.

²⁹ Nem fejtörő! = Humanitás, XVIII. évf. 7. sz., 5. p.

A fenti két táblázatot a válaszolók rokkantságának mértéke szerint csoportosítottuk. Tehát a *IX.1. táblázat* szerint a legtöbb tag a második csoportos rokkantak közül adódik, majd sorrendben a harmadik csoportosak és végül az első csoportosak következnek. A *IX.2. táblázat* kérdésére („Amennyiben tag, milyen gyakran lép velük személyes kapcsolatba?”) a második csoportosok - társaikhoz viszonyítva - a következő válaszokat adták a legtöbben:

- hetente vagy gyakrabban;
- félévente;
- soha.

Ugyanez az arány a harmadik csoportosoknál a „havonta” és az „évente vagy annál ritkábban” válaszkategóriáknál a legmagasabb. Azt vártuk volna, hogy a rokkantság mértékének súlyosbodásával a részvételi kedv fokozatosan csökkenjen, de ezt nem így tapasztaltuk. Annak például, hogy második csoportosok inkább fordulnak hetente vagy gyakrabban az egyesülethez, mint a harmadik csoportosok (holott elvileg ők könnyebben mozognak), lehet az egyik oka, hogy nagyobb szükségük van az egyesület segítségére kevésbé rokkant sorstársaiknál.

A **IX.3./1-15. táblázatok** (*ld. 9. melléklet*) szerint a veszprémi mozgássérültek által leginkább kedvelt, illetve leginkább elérhető tevékenységek a következők: TV nézés, rádióhallgatás, újság- ill. könyvolvasás, beszélgetés, valamint a rokonok látogatása, fogadása. Ezen tevékenységek nem igényelnek megerőltető kímózkodást otthonról. Amely kikapcsolódási formák kedvéért el kell hagyniuk lakásukat (mozi, színház, sportolás, sporttevékenységek látogatása, hangverseny, könyvtár), azokat csak ritkán, vagy inkább egyáltalán nem veszik igénybe. A kirándulás köztes helyet foglal el a tevékenységek között, hiszen alkalmanként a kérdezettek több mint fele eljár kirándulni.

A fenti szabadidős tevékenységek gyakoriságát a kérdőívkitöltők neme szerint differenciáltuk. Mint fentebb olvashattuk, a veszprémi mozgássérültek által leggyakrabban végzett tevékenységek a következők: TV nézés, rádióhallgatás, újság- ill. könyvolvasás, beszélgetés, valamint a rokonok látogatása, fogadása. Először lássuk, ezen válaszok hogyan oszlanak meg a férfiak és a nők közt. Ezek közül inkább a férfiak végzik a következőket, mint nők: TV nézés, rádióhallgatás, újságolvasás, beszélgetés, rokonok fogadása, látogatása. Az eredmény meglepő, arra számítottunk, hogy a könyvolvasás mellett a nők gyakrabban beszélgetnek és a rokoni kapcsolatokat is intenzívebben ápolják. Az összesített eredmény szerint legkevésbé a következő tevékenységekre kerül sor a mozgássérültek körében: moziba járás, színházlátogatás, klubba járás, sport egyénileg, sport közösségben, könyvtárlátogatás, hangversenyre, koncertre járás, sportrendezvények látogatása. Amennyiben mégis végzik ezek közül valamelyiket, a következőket a férfiak gyakrabban teszik a nőknél: klubba járás, sport egyénileg, sportrendezvények látogatása. A nők pedig a következőket végzik szívesebben: moziba járás, színházlátogatás, sport közösségben, könyvtárlátogatás, hangversenyre, koncertre járás. A köztes helyet elfoglaló kirándulást inkább a férfiak preferálják, mint a nők.

IX.4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Anyagiak	55,2	41,2	45,5
Megközelíthetőség	3,4	5,9	6,1
Információhiány	0,0	1,5	1,0
Kedv	6,9	7,4	7,1
Fizikai állapota nem teszi lehetővé	34,5	39,7	37,3
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>4,3</i>	<i>3,0</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

A fenti táblázat „Átlag” oszlopát külön elemezve szembevetendő, hogy a város létesítményeinek látogatásában leginkább az anyagiak (46%) gátolják a mozgássérülteket, de majdnem ilyen komoly szerepe van annak, hogy fizikai állapotuk nem teszi ezt lehetővé. Ez utóbbi bizonyos mértékig a nehezen megközelíthetőséget is feltételezi. Akadtak azonban olyan interjúalanyok is, akik szerint nem írható minden nehézség a külső tényezők számlájára: az embereknek maguknak is aktívan keresniük kellene mások társaságát.

Az interjúk során elhangzott néhány érdekes javaslat is, például többen szeretnék olcsóbb színházi előadásokat, hangversenyeket a szerényebb anyagi lehetőségük számára. Többen fejezték ki továbbá elégedetlenségüket a színház belső felépítésével (megközelíthetetlen színházterem), illetve a kulturális célú létesítmények számukra nem megfelelő kialakítású mellékhelyiségeivel kapcsolatban.

A táblázat bal oldala szerint a súlyos mozgássérülteket inkább akadályozzák a fenti szabadidős tevékenységekben fizikai állapotuk és ezzel összefüggően a helyszínek megközelíthetősége, valamint, hogy nem jutnak el hozzájuk kellőképpen az információk. Nem csoda, hogy ezek után kedvük is kevésbé van mindehhez. A nem súlyos mozgássérülteknek inkább az anyagiak hiánya okoz gondot. De persze lehet - sőt valószínű -, hogy súlyosabb társaiknál ez ugyanolyan - vagy komolyabb - problémát jelent.

A táblázat tanulmányozása a minta egészének viszonylatában egyetlen helyen mutat nagyobb mértékű eltérést, nevezetesen: a kulturális célú létesítmények látogatását a mozgássérültek körében az átlagot mintegy 10%-kal meghaladó mértékben az anyagiak akadályozzák. Mindez abból is fakadhat, hogy mivel ők fizikailag jobb állapotban vannak, nagyobb is az igényük az említett létesítmények látogatására, ám ez már anyagi jellegű nehézségekbe ütközik.

2.2.10. Rehabilitáció (X.)

X.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Mit vesz igénybe rehabilitációja érdekében?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Gyógytorna	24	31	29,3
Fizikoterápia	20	18	18,4
Gyógyfürdő	11	13	12,2
Uszoda	7	11	10,2
Semmit	32	26	27,2
Egyebet	2	1	1,4
<i>Nincs adat</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>1,3</i>
Válaszok száma összesen	45db = 100	99db = 100	147db = 100,0

A fenti táblázat szerint a rehabilitációt szolgáló tevékenységek közül a legelterjedtebbek a következők: gyógytorna, fizikoterápia, gyógyfürdő. Hasonló eredményre jutunk akkor is, ha az interjúk eredményét figyelembe vesszük.

Egy kiegészítés kívánkozik ide, melyet a **X.2. táblázat** (ld. 9. melléklet) is alátámaszt: a rehabilitációban fontos szerepet játszanak az önállóan végzett tornagyakorlatok. Elmondható továbbá, hogy a többségnek ki kell mozdulnia lakásából, ha hozzá akar jutni a rehabilitációs szolgáltatáshoz, ami persze a gyógyfürdő esetében magától értetődő.

A **X.3. táblázat** (ld. 10. melléklet) szerint a legtöbb mozgáskorlátozott számára a szolgáltatás ingyenes (a szolgáltatásban részesülők 48%-a), 30% számára az igénybe vett szolgáltatások egy része ingyenes, más részéért fizetni kell, s a maradék 22% számára a rehabilitáció mindegyik formája pénzbe kerül.

A táblázatok sajnos ellentmondanak egymásnak a tekintetben, hogy hányan nem szorulnak rehabilitációs szolgáltatásra.

A **X.1. táblázat** (ld. fent) szerint inkább a súlyos mozgássérültek élnek a gyógytorna, gyógyfürdő és az uszoda lehetőségével (vagy inkább számukra adott a lehetőség), mint az egészségesebbek. Az enyhébben mozgássérültek körében a fizikoterápia a népszerűbb, gyakoribb közöttük az olyan, aki nem él a rehabilitáció lehetőségével.

A **X.2. táblázatban** (ld.: 9. melléklet) ismét egy ellentmondásra találtunk, miközben szintén a mozgássérültség mértéke szerint csoportosítottuk az összesített táblázat eredményeit. A páciensek között - akikhez házhoz jön a szolgáltatás - több a súlyos mozgássérült, ugyanakkor azok között is, akiknek ki kell mozdulnia érte otthonról. Meglepő, hogy majdnem háromszor annyi súlyos mozgássérült végzi maga rehabilitációját, mint egészségesebb sorstársa.

A rehabilitáció anyagi vonzatával kapcsolatos válaszokat a kérdőívkitöltők életkori megoszlása szerint vizsgáltuk (ld. X.3. táblázat, 10. melléklet). Eszerint leginkább a 30 év alattiaknak ingyenes az ellátás, térítési díjas pedig leginkább a 46-55 év közöttieknek. A többi életkori csoporthoz képest leginkább szintén a 46-55 év közöttieknek kell(ene) megoldaniuk rehabilitációjukat piaci alapokon.

X.4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	„Elégedett - e rehabilitációjával?”		Átlag %
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	
Igen	17,2	22,1	20,2
Nem	20,8	19,1	20,2
Részben	24,1	35,3	32,3
<i>Nincs adat</i>	37,9	23,5	27,3
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

Ha a fenti táblázatot vizsgáljuk, arra a megállapításra jutunk, hogy a válaszadók 50-50%-ban elégedettek illetve elégedetlenek rehabilitációjukkal. Érdekes módon az interjúalanyok jóval nagyobb hányada (a válaszolók kb. 2/3-a) elégedettnek vallotta magát. Többen említették a szolgáltatások (elsősorban a piaciak) magas árát, mint a rehabilitációt hátrányosan befolyásoló tényezőt.

Ezt a fele-fele arányt valamelyest színezi a mozgássérültség mértéke szerinti részletezés. Az adatok alapján a súlyos mozgássérültek elégedettebbek rehabilitációjukkal.

2.2.11. A megoldásra váró problémák fontossági sorrendje

Elérkeztünk ahhoz a részhez, mely megválaszolja a legfontosabb kérdést: mik azok a problémák, melyek a mozgássérültek szerint Veszprém városban a legsürgősebben orvoslásra szorulnának?

A rangsorolás postai és interjúbeszélgetési eredményeinek összesítése apró nehézségbe ütközött, melyet sikeresen megoldva (quasi pontozási rendszert alkalmazva) lehetőségünk nyílt a rendelkezésünkre álló adatok összevont kezelésére.

A végeredmény egyáltalán nem meglepő: a megkérdezett mozgássérültek leginkább nagyobb mértékű anyagi támogatást szeretnének (28%). E kérdést érdemes némiképp leválasztani, s a többitől elkülönítve értelmezni, hiszen ezt a problémát elsősorban nem városi, hanem országos szinten, a központi források bővítésével lehetne kezelni. Pontosán e célra hivatott az esélyegyenlőségi törvényben szereplő fogyatékosági támogatás.

A következő problémacsoportok viszont egyértelműen a város feladatkörébe tartoznak. Az akadálymentes közlekedés lehetővé tétele (14%), a rehabilitáció megteremtése (11%) és a háztól-házig szállító szolgálat beindítása (7%) már tipikusan a mozgásfogyatékosággal élő emberek speciális szükségleteinek kielégítését szolgálják.

A közlekedési nehézségek életük szinte minden területére kihatással vannak: akadályozzák az olyan alapvető tevékenységek végzését, mint amilyen a bevásárlás, az ügyintézés vagy akár a napi séta, s nem utolsósorban a művelődési és sportolási célokat szolgáló létesítmények látogatása. Utóbbi épületek megközelíthetővé tétele nagyban hozzájárulhatna a rehabilitációhoz is, hiszen ezeket igénybe véve a mozgássérültek a társadalom hasznosabb, teljesebb értékű tagjainak érezhetnék magukat. Tulajdonképpen az akadálymentes közlekedés megvalósításában lenne kiemelkedő szerepe a háztól-házig szállító szolgálat megindításának is.

A rehabilitáció kérdése - mint az előzőekből is kitűnik - nem vizsgálható önmagában. Döntően az anyagi támogatottság mértékének és az intézmények megközelíthetőségének függvénye, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy szükséges lenne több információt nyújtani az érintetteknek egyrészt magáról a rehabilitáció pontos meghatározásáról, tartalmáról, másrészt pedig a rendelkezésre álló lehetőségekről. Bár egyik interjúalanyunk szavait idézve „a betegségtudat kitörölhetetlen”, minden erővel törekedni kellene arra, hogy legalább ne erősödjék.

Hogyan történhet előrelépés a fentiek megoldásában? A Veszprém Megyei Közigazgatási Hivatal számára is például szolgálhat Pest megyei társának kezdeményezése.

„A Pest Megyei Közigazgatási Hivatal szokásos polgármesteri és jegyzői értekezlete napirendjére tűzte *‘a települési önkormányzatok és jegyzők feladatai a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény végrehajtásában’* című előadást. Ez jelentős és fontos kezdeményezés, mert a fogyatékosággal élők sajátos szükségleteinek kielégítése, szociális biztonsága, aktivitása, jogainak érvényesülése, önrendelkező életvitelének feltételeinek zömét a sérült személyek saját lakóhelyén kell megteremteni. Ennek érdekében pedig a törvények végrehajtásában és a helyi viszonyok szabályozásában hatáskörrel rendelkező önkormányzati testületek és jegyzők tehetnek a legtöbbet. Helyes volna, ha más megyék közigazgatási hivatalai is követnék ezt a példát. Így az esélyegyenlőségi törvény előírásait és azok végrehajtására vonatkozó legfontosabb utasításokat egészen biztosan megismernék mindazok, akik a települések életviszonyaira leginkább befolyást gyakorolnak.”³⁰

2.3. Összegzés

Talán nem haszontalan néhány gondolat erejéig kitérni a munkánkat segítő kérdezőbiztosok interjúalanyaikról kialakult véleményének rövid összefoglalására.

Az interjúbeszélgetések utolsó oldalait olvasgatva árnyalt, sokszínű világ bontakozott ki előttünk: a veszprémi mozgássérültek világa. Úgy is fogalmazhatnánk: egy darabka magyar valóság. Az ő társadalmi csoportjukban is képviselve vannak a legkülönbözőbb anyagi

³⁰ Dr. Chikán Csaba: Akik a legtöbbet tehetik = Humanitás, XIX. évf. 2. sz., 8. p.

helyzetű rétegek. Ugyanúgy találkoztunk közöttük rendkívül jó körülmények között élő - ha nem is a felső tízezerhez tartozó - emberekkel és lerobbant környéken lakókkal, akik elszomorító - s egyben elgondolkodtató - szegénységben tengődnek, akár a makrotársadalom szintjén. S az országos helyzethez hasonlóan a mozgássérültek csoportjain belül sem ez a két véglet képviseli a többséget, hanem azok, akik a középrétegekhez sorolhatók, illetve azok, akik a társadalomtudományok fogalmai szerint talán szegénynek minősülnek, de lehetőségeikhez képest igyekeznek minél otthonosabbá tenni életkörülményeiket a maguk és családjuk számára. Néhány esetben megtalálhatjuk annak példáját is, hogy „a pénz nem boldogít”: a rendezett fizikai körülmények nem járnak automatikusan együtt megfelelő emberi kapcsolatokkal. Az interjúalanyok mintegy háromnegyedéről elmondható, hogy igényeikhez mérten kielégített az emberi kapcsolatok iránti szükségletük. A szűkebb és tágabb értelemben vett család tagjai, valamint közvetlen lakókörnyezetük általában támogatóan, elfogadóan, szeretettel viseltetik irántuk, adott esetben jobban viselik a mozgássérültséget, mint maga a mozgáskorlátozott. S persze akadnak jó néhányan, akiket akadályoztatásuk reménytelenséggel tölt el, s nincs senkijük, aki segítene kizökkenteni őket ebből a lehangoló lelkiállapotból.

Örömmel tapasztaltuk azt is, hogy számos interjúalanyunk nemcsak egyszerűen együtt élni képes mozgássérültségével, hanem felül is tud emelkedni rajta, s maximálisan kihasználva „maradék” mozgásképességét, aktívan részt vesz a társadalom életében, nem utolsó sorban életkedvét sem veszíti el. Ők azok az emberek, akik - egyik interjúalanyunk szavait idézve - elmondhatják magukról: „Rehabilitálok magamat.”

A kérdőívek tapasztalatai is sok jobbítanivalóra hívják fel a figyelmet az élet szinte minden területén. Ezek a feladatok a Kormányra, és helyi szinten Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalára várnak. Ebbe a munkába érdemes és tanácsos bevonni a mozgássérültek országos és helyi szervezetét is. Sok törvény által előírt feladatot elvégezne a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesülete központi ill. helyi támogatás fejében. Ebben az esetben szolgáltatásai természetesen nem csak tagjai számára lennének elérhetők. Következzen itt két idézet eme közhasznú civil szervezet Alapszabályából, mely által láthatjuk, hogy a megoldásra váró feladatok mennyire hasonlóak az egyesület céljaihoz, feladataihoz.

„Feladatainak tekinti: Tagjai:

- a./ nevelését, képzését (szakmai, kulturális, sport);
- b./ munkaképességük fejlesztését;
- c./ elhelyezésük és munkába- állásuk elősegítését;
- d./ életkörülményeik javítását;
- e./ a szabadidő hasznos eltöltésének elősegítését;
- f./ tagjai részére kedvezményes szolgáltatások szervezését;
- g./ intézmény alapítását és működtetését;
- h./ tájékoztató és egyéb kiadványok kibocsátását.”³¹

„Az egyesület - az előzőekben megfogalmazott célokkal összefüggésben, mint cél szerinti tevékenységeket - a következő közhasznú tevékenységeket látja el:

- a./ egészségmegőrzés, betegség-megelőzés, gyógyító, egészségügyi, rehabilitációs tevékenység;
- b./ szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása;
- c./ nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés;
- d./ kulturális tevékenység;

³¹ Glück Ferenc: Alapszabály, 1.p.

- e./ gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek és ifjúsági érdekvédelem;
- f./ hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése;
- g./ emberi és állampolgári jogok védelme;
- h./ sport (a munkajogviszonyban és polgári jogi viszony keretében megbízás alapján folytatott sporttevékenység kivételével);
- i./ rehabilitációs foglalkoztatás;
- j./ munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése és a kapcsolódó szolgáltatások.³²

³² I. m., 2. p.

Befejezés

„Az, hogy sikerült az esélyegyenlőségi törvényt kiharcolni, európai szinten is igen jelentős dolog, hiszen nem sok európai ország mondhat ilyen törvényt magáénak.”³³ A januártól eltelt idő bizakodásra ad okot, eddig sikerült teljesíteni a határidőket - igaz, a neheze még hátra van.

Ami a kutatásunkat illeti, egy felderítő kutatásnak szántuk. Amint láttuk, a törvény szorgalmazza a fogyatékossgal élő népesség társadalmi helyzetének bemutatását.³⁴ Bár az esélyegyenlőségi törvény minden fajta fogyatékossgal előre érvényes, mi csak a mozgássérültekkel foglalkoztunk dolgozatunk második felében. Eredményeink korlátozottan alkalmasak a nagy általánosításokra országos, de még helyi szinten is. Ennek oka elsősorban a reprezentativitás hiányosságában kereshető, melyről azonban nem tehetünk.

A törvény szempontjai alapján a jövőben vizsgálatot lehetne végezni a veszprémi értelmi fogyatékosok, látás- és hallássérültek körében is. Az így kapott eredmények összesítésével reális képet lehetne kapni a törvény és a valóság különbségéről, valamint átgondolt stratégiát lehetne alkotni a megoldásra váró feladatok ütemezéséről.

³³ Caesar Éva: A DPI vezetője Magyarországon = Humanitás, XVIII. évf. 6. sz., 5. p.

³⁴ vö.:1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, 26.§, (3) bek., a) pont, 5. p.

Irodalomjegyzék

1. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (1999. jan. 1.), CD Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 1998.
2. 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, Magyar Közlöny, 1998., 28. sz.
3. A kormány 164/1995. (XII. 27.) Korm. rendelete a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről, Magyar Közlöny 1998/115. sz.
4. Az első alacsony padlós busz = Humanitás, XIX. évf. 6. sz.
5. Caesar Éva: A DPI vezetője Magyarországon = Humanitás, XVIII. évf. 6. sz.
6. Dr. Bölkény Ágota: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségéről = Háló, IV. évf. 6. sz.
7. Dr. Bölkény Ágota: Gondolatok a fogyatékos emberek esélyegyenlőségi törvényéről = Háló, IV. évf. 5. sz.
8. Dr. Bölkény Ágota: Gondolatok a fogyatékos emberek esélyegyenlőségi törvényéről (I. rész) = Vakok Világa, 1998. augusztusi sz.
9. Dr. Bölkény Ágota: Gondolatok a fogyatékos emberek esélyegyenlőségi törvényéről (II. rész) = Vakok Világa, 1998. szeptemberi sz.
10. Dr. Bölkény Ágota: Gondolatok a fogyatékos emberek esélyegyenlőségi törvényéről (III. befejező rész) = Vakok Világa, 1998. októberi sz.
11. Dr. Chikán Csaba: Akik a legtöbbet tehetik = Humanitás, XIX. évf. 2. sz.
12. Dr. Chikán Csaba: Az esélyegyenlőségi törvényről (I. rész) = SM, 1998. novemberi sz.
13. Dr. Chikán Csaba: Az esélyegyenlőségi törvényről (II. rész) = SM, 1998. decemberi sz.
14. Dr. Chikán Csaba: Jogaink = Humanitás, VIII. évf. 7. sz.
15. Dr. Chikán Csaba: Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról = Humanitás, XVIII. évf. 5. sz.
16. Dr. Hegedűs Lajos - Dr. Chikán Csaba: A Fogyatékos Emberek Világnapja alkalmából rendezett tanácskozás ajánlásai (a Magyar Köztársaság Parlamentje és Kormánya részére) = Humanitás, XIX. évf. 3. sz.
17. Earl Babbie: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Bp., 1996.
18. Glück Ferenc: Alapszabály, Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesülete, Veszprém, 1998.
19. Hideg Antal: Tézisek az Önálló Élet Mozgalomról = Humanitás, XIX. évf. 8. sz.
20. Ignác Bea: Esély az esélyegyenlőségre = Humanitás, XIX. évf. 3. sz.
21. Kató László: Önálló élet - elméletileg = Humanitás, XVIII. évf. 6. sz.
22. Kitüntetés = Humanitás, XVIII. évf. 8. sz.
23. Megalakult a Fogyatékosügyi Tanács = Humanitás, XIX. évf. 2. sz.
24. Mi újság Magyarországon? (Felmérés a Standard Rules ajánlásainak érvényesüléséről) = Humanitás, XIX. évf. 1. sz.

25. Mit tettünk - veletek? = Humanitás, XVIII. évf. 7. sz.
26. Nem fejtörő! = Humanitás, XVIII. évf. 7. sz.
27. Program a fogyatékosokért = Humanitás, XIX. évf. 6. sz.
28. Sarodi Tibor (ford.): A fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai, MEOSZ, Bp., 1995.
29. Simon Cs. József: Szolnokon járt Dinah Radtke = Humanitás, XVIII. évf. 6. sz.
30. Tapasztalatok a mélypadlós autóbuszokról = Humanitás, XIX. évf. 7. sz.
31. Új fogyatékosági támogatások várhatóak 2001-től = Magyar Nemzet, 1999. VI. 15.
32. Újabb mobil emelők (A MÁV a kerekesszékesekért) = Humanitás, XIX. évf. 7. sz.

Függelék

1. melléklet: 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
2. melléklet: Felkérőlevél
3. melléklet: Megbízólevél
4. melléklet: Interjúbeszélgetési űrlap
5. melléklet: Önkitöltős kérdőív
6. melléklet: Az Önkitöltős kérdőívek visszaérkezési intenzitása (grafikon)
7. melléklet: Buzdítólevél
8. melléklet: Személyes adatok százalékos megoszlása (kördiagramok)
9. melléklet: Táblázatok I. (álló tájolású)
10. melléklet: Táblázatok II. (fekvő tájolású)

1998. évi XXVI. törvény

a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

A fogyatékos emberek a társadalom egyenlő méltóságú, egyenrangú tagjai, akik a mindenkit megillető jogokkal és lehetőségekkel csak jelentős nehézségek árán vagy egyáltalán nem képesek élni. A fogyatékos emberek hátrányainak enyhítése, esélyegyenlőségük megalapozása, illetve a társadalom szemléletmódjának alakítása érdekében az Országgyűlés - összhangban az Alkotmánnyal és a nemzetközi jog által általánosan elismert szabályaival - a következő törvényt alkotja:

I. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A törvény célja

1. § E törvény célja a fogyatékos személyek jogainak, a jogok érvényesítési eszközeinek meghatározása, továbbá a fogyatékos személyek számára nyújtandó komplex rehabilitáció szabályozása, és mindezek eredményeként a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének, önálló életvitelének és a társadalmi életben való aktív részvételének biztosítása.

Alapelvek

2. § (1) Az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékoság kialakulásához vezet, illetve olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékoságukból fakadó terheik csökkenthetőek.

(2) A fogyatékos személyekkel kapcsolatos magatartás, tevékenység során úgy kell eljárni, hogy az a fogyatékos állapot rosszabbodását megelőzze, illetőleg annak következményeit enyhítse.

(3) A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe

vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek.

(4) A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.

(5) Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.

3. § A fogyatékos személyek az őket mindenki mással egyenlően megillető jogaikkal állapotukból fakadóan kevésbé tudnak élni, ezért indokolt, hogy minden lehetséges módon előnyben részesüljenek.

Értelmező rendelkezések

4. § E törvény alkalmazásában

a) *fogyatékos személy*: az, aki érzékszervi - így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során;

b) *rehabilitáció*: az egészségügyi, mentálhigiénés, oktatási, képzési, átképzési, foglalkoztatási, szociális rendszerekben megvalósuló folyamat, amelynek célja a fogyatékos személy képességének fejlesztése, szinten tartása, a társadalmi életben való részvételének, valamint önálló életvitelének elősegítése;

c) *segédeszköz*: a fogyatékos személy fizikai vagy érzékszervi képessége részleges vagy teljes hiányának részleges vagy teljes pótlását szolgáló eszköz;

d) *támogató szolgálat*: a fogyatékos személy önálló életvitelét elősegítő, a mindennapi szükségletei kielégítését célzó - személyes közreműködés által megvalósuló - szolgáltatás;

e) *lakóotthon*: a fogyatékos személy önálló életvitelét elősegítő, kisközösséget befogadó lakhatási forma.

Támogató szolgálat, segédeszköz

II. Fejezet

A FOGYATÉKOS SZEMÉLYT MEGILLETŐ JOGOK

Környezet

5. § (1) A fogyatékos személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezetre.

(2) Az (1) bekezdésben foglalt jog vonatkozik különösen a közlekedéssel és az épített környezettel kapcsolatos tájékoztatói lehetőségekre.

Kommunikáció

6. § (1) A fogyatékos személynek, családtagjainak, segítőinek biztosítani kell a hozzáférés lehetőségét a közérdekű információkhoz, továbbá azokhoz az információkhoz, amelyek a fogyatékosokat megillető jogokkal, valamint a részükre nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosak.

(2) Hozzáférhető az információ akkor, ha azt a fogyatékos személy érzékelheti és az biztosítja számára a megfelelő értelmezés lehetőségét.

7. § A kommunikációban jelentősen gátolt személy számára a közszolgáltatások igénybevételekor lehetővé kell tenni a kölcsönös tájékoztató feltételeit.

Közlekedés

8. § A közlekedési rendszereknek, továbbá a tömegközlekedési eszközöknek, utasforgalmi létesítményeknek - beleértve a jelző- és tájékoztató berendezéseket is - alkalmasnak kell lenniük a fogyatékos személy általi biztonságos igénybevitelre.

9. § A közlekedésben jelentősen akadályozott fogyatékos személy közlekedését - az indulási helytől a célállomásig történő - szállítást végző hálózat működtetésével is lehet biztosítani.

10. § Közhasználatú parkolóban a közlekedésben akadályozott fogyatékos személyek számára - a külön jogszabály szerint - megfelelő számú és alapterületű parkolóhely kialakításáról kell gondoskodni.

11. § A fogyatékos személy részére biztosítani kell a fogyatékosága által indokolt szükségleteinek megfelelő támogató szolgálat igénybevitelét, továbbá segédeszközöket. Az árhoz nyújtott támogatással beszerezhető segédeszközök körét és a támogatás módját, valamint mértékét külön jogszabály határozza meg.

III. Fejezet

AZ ESÉLYEGYENLŐSÍTÉS CÉLTERÜLETEI

Egészségügy

12. § (1) A fogyatékos személy egészségügyi ellátása során - az 1997. évi CLIV. törvénnyel összhangban - figyelemmel kell lenni a fogyatékos-ságából adódó szükségleteire.

(2) A fogyatékos személy számára biztosítani kell - a fogyatékos-ságával összefüggésben - az állapota javításához, az állapotromlása megelőzéséhez szükséges rendszeres és hatékony egészségügyi ellátást. A fogyatékos személyeket ellátók speciális képzésének és továbbképzésének lehetőségét biztosítani kell.

(3) A fogyatékos személy egészségügyi ellátása során törekedni kell arra, hogy az ellátás segítse elő a rehabilitációját, társadalmi beilleszkedését, továbbá, hogy ne erősítse a betegségtudatát.

Oktatás, képzés

13. § (1) A fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően korai fejlesztésben és gondozásban, óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban, fejlesztő felkészítésben vegyen részt a közoktatásról szóló törvényben meghatározottak szerint.

(2) Abban az esetben, ha az - az e célra létrehozott szakértői és rehabilitációs bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint - a fogyatékos személy képességeinek kibontakoztatása céljából előnyös, a fogyatékos személy az óvodai nevelésben és oktatásban a többi gyermekkel, tanulóval együtt - azonos óvodai csoportban, illetve iskolai osztályban - vesz részt.

14. § A fogyatékos személy óvodai nevelését, iskolai nevelését és oktatását ellátó óvodát és iskolát a szülő választja ki a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye alapján.

Foglalkoztatás

15. § (1) A fogyatékos személy lehetőség szerint integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásra jogosult.

(2) A foglalkoztatást biztosító munkáltató köteles biztosítani a munkavégzéshez szükséges mértékben a munkahelyi környezet, így különösen a munkaeszközök, berendezések megfelelő átalakítását. Az átalakítással kapcsolatos költségek fedezésére a központi költségvetésből támogatás igényelhető.

16. § Ha a fogyatékos személy foglalkoztatása az integrált foglalkoztatás keretében nem megvalósítható, úgy számára speciális munkahelyek működtetésével a munkához való jogát lehetőség szerint biztosítani kell. A védett munkahelyet a központi költségvetés normatív támogatásban részesíti.

Lakóhely

17. § A fogyatékos személynek joga van a fogyatékoságának, személyes körülményeinek megfelelő - családi, lakóotthoni, intézményi - lakhatási forma megválasztásához.

Kultúra, sport

18. § (1) A fogyatékos személy számára lehetővé kell tenni a művelődési, kulturális, sport- és más közösségi célú létesítmények látogatását.

(2) A fogyatékos személy számára - sportolási lehetőségeinek megteremtéséhez - a sportolási célú, szabadidős intézmények használatát hozzáférhetővé kell tenni.

(3) A fogyatékos szabadidő- és tömegsportját a Wesselényi Miklós Nemzeti Ifjúsági és Szabadidő-sport Közalapítvány, verseny- és élsportját a Gerevich Aladár Nemzeti Sport Közalapítvány támogatja.

IV. Fejezet

A REHABILITÁCIÓ

A rehabilitációhoz való jog

19. § A fogyatékos személynek joga van a rehabilitációra. E jog érvényesítését rehabilitációs szolgáltatások, ellátások biztosítják.

20. § A Kormány a 21. §-ban megjelölt állami feladat ellátására közalapítványt hoz létre. A közalapítványnak törvény vagy kormányrendelet további feladatokat állapíthat meg.

A rehabilitációs szolgáltatás, ellátás

21. § A közalapítvány a fogyatékos személyek rehabilitációjának megvalósulása érdekében az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

a) a fogyatékos személy meglévő, illetve fejleszthető képességeinek megfelelő programtervezetek kidolgozásához olyan szempontrendszer kiadása, amely magában foglalja a rehabilitációs folyamat során elért képességfejlődés rendszeres felmérését, és lehetővé teszi a rehabilitációs program szükség szerinti módosítását, továbbfejlesztését;

b) a rehabilitációs programban megjelölt szolgáltatásokhoz, ellátásokhoz való hozzáférés megszerzése;

c) a rehabilitáció folyamatában közreműködő szervezetekkel, személyekkel való együttműködés, a rehabilitációs tevékenységük figyelemmel kísérése;

d) a segédeszköz, valamint a segédeszköz-ellátás fejlesztés irányainak kidolgozása;

e) a segítő szolgálatok, illetve azok hálózatának kialakításánál figyelembe veendő szempontok kidolgozása;

f) a rehabilitációs folyamatban összegyűjtött tapasztalatok alapján szakmai-módszertani ajánlások kidolgozása;

g) a szolgáltatást nyújtó szervezetekkel és az általuk nyújtott rehabilitációs szolgáltatásokkal kapcsolatos adatok, információk gyűjtése a fogyatékos személyek, családtagjaik, segítők tájékoztatása érdekében.

V. Fejezet

A FOGYATÉKOSSÁGI TÁMOGATÁS

22. § A 18. életévét betöltött súlyos fogyatékos személy a fogyatékosága folytán keletkező többletköltségeinek részbeni fedezésére fogyatékosági támogatásra jogosult a külön törvényben meghatározottak szerint.

23. § A fogyatékosági támogatás havi összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a.

VI. Fejezet

ORSZÁGOS FOGYATÉKOSÜGYI TANÁCS

24. § (1) A Kormány fogyatékosüggyel kapcsolatos feladatainak ellátását az Országos Fogyatékosügyi Tanács (a továbbiakban: Tanács) segíti.

(2) A Tanács

a) a fogyatékos személyekkel összefüggő döntések meghozatalában kezdeményező, javaslattevő, véleményező és koordináló,

b) a döntések végrehajtásának folyamatában elemző és értékelő tevékenységet végez.

(3) A Tanács

a) véleményezi a fogyatékos személyeket érintő jogszabályok tervezeteit;

b) javaslatot tesz a fogyatékos személyeket érintő döntésekre, programokra, jogi szabályozásra;

c) részt vesz a fogyatékos személyek ügyeit érintő tevékenységek koordinálásában;

d) rendszeresen tájékoztatja a Kormányt a fogyatékos személyek élethelyzetének alakulásáról.

(4) A Tanács kidolgozza az Országos Fogyatékosügyi Programot, és figyelemmel kíséri végrehajtását.

25. § (1) A Tanács tagjai:

a) a Belügyminisztérium, a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Népjóléti Minisztérium, a Pénzügyminisztérium helyettes államtitkára;

b) a mozgássérültek, a siketek, a vakok, az értelmi fogyatékosok országos érdek-képviselői szervezetei által delegált négy fő;

c) a védett munkahelyek szervezetei által delegált két fő;

d) az önkormányzatok országos érdekképviselőit tömörítő szövetség által delegált egy fő;

e) a fogyatékosok érdekében működő nonprofit szervezetek által delegált két fő.

(2) A Tanács elnöke a népjóléti miniszter.

(3) A Tanács üléseit szükség szerint, de legalább negyedévente tartja.

(4) A Tanács akkor határozatképes, ha a tagok több mint fele jelen van.

(5) A Tanács működésének költségeit a központi költségvetés Népjóléti Minisztérium fejezet költségvetésében kell biztosítani.

VII. Fejezet

ORSZÁGOS FOGYATÉKOSÜGYI PROGRAM

26. § (1) Az Országgyűlés a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének megteremtéséhez szükséges intézkedések megalapozása érdekében Országos Fogyatékosügyi Programot (a továbbiakban: Program) határoz meg. A Programban foglaltakat az egészségügyi, foglalkoztatási, oktatási, közlekedési tervezésben, továbbá a településfejlesztésben, valamint az egyéb állami tervezés körébe tartozó döntés meghozatala során érvényre kell juttatni.

(2) A Program előkészítéséről és annak Országgyűlési határozat tervezet formájában az Országgyűlés elé történő terjesztéséről - a népjóléti miniszter útján - a Kormány gondoskodik.

(3) A Program az alábbiakat tartalmazza:

a) a fogyatékosággal élő népesség társadalmi helyzetének bemutatását;

b) a rehabilitációval kapcsolatos célok meghatározását;

c) a fogyatékos személyeket érintő társadalmi szemlélet kedvező irányú megváltoztatásához szükséges tennivalókat;

d) a fogyatékos személyek és családjuk életminőségének javításához szükséges feltételrendszer meghatározását;

e) a fogyatékos személyeknek a társadalom életében való aktív részvételét elősegítő terveket;

f) a fogyatékos személyek létszámához és társadalmilag elismert igényeikhez igazodva a közlekedési rendszerek (tömegközlekedési eszközök, utasforgalmi létesítmények), a szállítás, az épített környezet átalakításának, valamint a speciális oktatás és speciális foglalkoztatás célállapotban elérendő indokolt mértékének meghatározását;

g) a kitűzött célok megvalósításához szükséges eszközöket és intézményeket, valamint a szükséges pénzügyi forrásokat.

(4) A Programot az Országgyűlés fogadja el. Végrehajtásáról a Kormány évente jelentést tesz az Országgyűlésnek. Az Országgyűlés a határozatot legalább négyévente felülvizsgálja.

VIII. Fejezet

A FOGYATÉKOSOKAT MEGILLETŐ JOGOK VÉDELME, TOVÁBBÁ A TÖRVÉNYBŐL FAKADÓ FELADATOK KÖTELEZETTJE

27. § Amennyiben valakit fogyatékosága miatt jogellenesen hátrány ér, megilletik mindazok a jogok, amelyek a személyhez fűződő jogok sérelme esetén irányadók.

Záró rendelkezések

28. § Ez a törvény 1999. január 1-jén lép hatályba azzal, hogy a fogyatékosági támogatásról szóló törvényi rendelkezéseket 1999. szeptember 30-ig kell megalkotni.

29. § (1) A kihirdetésekor már működő közlekedési rendszereknek, tömegközlekedési eszközöknek, utasforgalmi létesítményeknek - beleértve a jelző- és tájékoztató berendezéseket - fokozatosan, de legkésőbb 2010. január 1-jéig kell a 8. §-ban foglalt feltételeknek megfelelniük.

(2) A törvény 9. §-ában szabályozott közlekedési szállítást végző hálózat kiépítéséről fokozatosan, de legkésőbb 2010. január 1-jéig gondoskodni kell.

(3) A fogyatékos személy a 13. §-ban szabályozott speciális oktatásának tárgyi, személyi feltételeit fokozatosan, de legkésőbb 2005. január 1-jéig kell megteremteni.

(4) A fogyatékos személy speciális munkahelyen történő foglalkoztatásának 16. § szerinti feltételeit fokozatosan, de legkésőbb 2005. január 1-jéig kell megteremteni.

(5) A fogyatékos személyek számára tartós bentlakást nyújtó intézményeket fokozatosan, de legkésőbb 2010. január 1-jéig át kell alakítani oly módon, hogy az önálló életvitelre személyi segítséggel képes fogyatékos személyek ellátása kisközösséget befogadó lakóotthonban történjen, továbbá az arra rászoruló súlyos fogyatékos személyek számára humanizált, modernizált intézményi ellátást kell biztosítani.

(6) A törvény kihirdetésekor már meglévő középületek akadálymentessé tételét fokozatosan, de legkésőbb 2005. január 1-jéig el kell végezni.

(7) Az Országos Fogyatékosügyi Tanács e törvény hatálybalépésétől számított három hónapon belül jön létre.

(8) A Kormány a Programot legkésőbb 1999. április 30-ig benyújtja az Országgyűlésnek.

30. § (1) Felhatalmazást kap a Kormány arra, hogy rendeletben állapítsa meg

a) a fogyatékoság megállapításának részletes szabályait;

b) a fogyatékosági támogatás megállapításának, folyósításának szabályait;

c) a speciális munkahely működésének, finanszírozásának szabályait.

(2) Felhatalmazást kap a népjóléti miniszter, hogy rendeletben állapítsa meg a támogató szolgálatok létrehozásának és működésének szakmai szabályait.

Tisztelt veszprémi Polgár!

Levelünkben együttműködési segítséget kérünk Öntől.

1998. március 16-i ülésnapján fogadta el az Országgyűlés az 1998. évi XXVI. törvényt a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. Ez a törvény 1999. január 1-én lépett hatályba, bizonyos részeinek teljesítésére 5- 10 év áll rendelkezésre. Két pillérre épül, az egyik a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a másik pedig a pozitív diszkrimináció (előnyös megkülönböztetés). A törvény az Alkotmányban megfogalmazott jogokat értelmezi a fogyatékos emberek élethelyzetére.

Teendői a települési önkormányzatoknak is lesznek. A Törvény gyakorlattá váltásában számítunk az Ön véleményére. Szeretnénk megtudni, hogy Ön szerint jelenleg milyen a mozgássérültek helyzete városunkban. Minderre egy társadalomtudományi kutatás keretében kerülhet sor. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Szociális Munkás Tanszéke felajánlotta ennek elvégzését a mozgássérültek körében.

Véleményünk szerint két ok miatt lenne jó, ha minél többen vállalkoznának a részvételre:

- több veszprémi mozgássérült ismerné meg magát a Törvényt;
- pontosabb képet kaphatna Veszprém vezetősége a legégetőbb problémákról, mely segítené a feladatok elvégzésének rangsorolását.

A kutatásban való részvétel önkéntes. A Főiskola vezetősége garantálja, hogy válaszait bizalmasan kezelik, és biztosítja a válaszadók kilétének anonimitását.

Amennyiben számíthatunk a kutatásban való részvételére, kérjük, küldje el a mellékelt űrlapot kitöltve a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola postacímére:

Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Szociális Munkás Tanszék
8200 Veszprém
Pf.: 415.

A megfelelő sorszám bekarikázásával jelezheti, hogy milyen módon kapcsolódik be.

- Amennyiben a *Postai úton (1.)* választ választja, egy önállóan kitöltendő kérdőívet fog Önnek küldeni a Kutatócsoport.
- Amennyiben a *Személyesen (2.)* választ választja, személyesen fogják Önt felkeresni a lakásán, előzetes egyeztetés után.
- Ha a *Bármelyik módon (3.)* sorszámát jelöli be, a Kutatócsoport szabadon választja meg azt a módot, ahogyan felkeresi Önt.

Segítségét előre is köszönjük, és bízunk mielőbbi döntésében.

Tisztelettel:

Angyal Éva

Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala
 Gyermekvédelmi és Szociálpolitikai Iroda mb. vezető

Veszprém, 1999.március 17.

Név:.....

Cím:.....

Telefon:.....

Bekapcsolódásom módja: 1. Postai úton

2. Személyesen

3. Bármelyik (postai vagy személyes) módon

Megbízólevél

Megbízom, a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola hallgatóját, hogy „*Az esélyegyenlőségi törvény és a veszprémi mozgássérültek*” c. kutatás keretében interjúkat készítsen.

Kérem, hogy a szükséges információk megadásával segítse munkánkat.

Jelen megbízólevél a visszavonásig érvényes.

Veszprém, 1999. április. 17.

dr. Albert József
tanszékvezető

Interjúbeszélgetési űrlap

„Az esélyegyenlőségi törvény és a veszprémi mozgássérültek” című kutatáshoz

Leadási határidő: május 1.

Kérdezőbiztos neve:

Évfolyam:

I. Személyes adatok (az interjúalanyé!)

Karikázd be a megfelelő számokat!

Neme?

1. férfi
2. nő
3. nincs válasz

Életkora?

1. 30 év alatt
2. 31-45 év
3. 46-55 év
4. 56-65 év
5. 66 év felett
6. nincs válasz

Legmagasabb iskolai végzettsége?

1. nyolc általánosnál kevesebb
2. nyolc általános
3. szakmunkásképző
4. érettségi
5. főiskola, egyetem
6. nincs válasz

Jelenlegi foglalkozása?

1. szellemi
2. fizikai
3. nem dolgozik
4. nincs válasz

Utolsó foglalkozása?

1. szellemi
2. fizikai
3. nem dolgozott
4. nincs válasz

Családi állapota?

1. nőtlen, hajadon
2. házas
3. elvált

4. élettársi kapcsolatban él
5. özvegy
6. nincs válasz

Mozgássérültségének oka?

1. veleszületett
2. szerzett
3. ismeretlen
4. nincs válasz

Mozgássérültségének mértéke?

1. mozgássérült
2. súlyos mozgássérült
3. nincs válasz

Halmozott fogyatékosága esetén mozgássérültsége mellett milyen fogyatékosággal él?

1. értelmi fogyatékos
2. látássérült, vak
3. nagyothalló, süket, siket
4. autista
5. nincs válasz

Amennyiben rokkantnyugdíjas, melyik csoportba sorolták?

1. első csoportos
2. második csoportos
3. harmadik csoportos
4. nincs válasz

**II. Az esélyegyenlőségi törvény megvalósulása Veszprémben, javaslatok a fejlesztésre.
Nyitott kérdéseket teszünk fel, a válaszokat a kérdezőbiztosok foglalják össze az interjú után.**

(A 11 kérdéscsoportot eredetileg külön oldalakra tördeltük. Jelenleg a mellékeltetés miatt összevontan közöljük.)

1. Milyenek találja Veszprémben az akadálymentes közlekedést kerekesszékekkel, járógéppel, járókerettel? Mennyire tartja megközelíthetőnek a közintézményeket? Milyenek tartja az akadálymentes közlekedéssel kapcsolatos tájékozási lehetőségeit? Mit tartana kívánatosnak?
2. Mennyire van elzárva a közérdekű információktól, valamint azoktól, melyek az ön részére nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosak? A közszolgáltatások igénybevételekor mennyire valósulnak meg a kölcsönös tájékozási feltételei? Milyen fejlesztési javaslatai vannak?
3. Mennyire tudja biztonságosan igénybe venni a tömegközlekedési eszközöket? Mennyire tartja fontosnak a közlekedésben jelentősen akadályozott mozgássérültek számára a háztól-házig történő szállítást végző hálózat beindítását Veszprémben? Milyenek tartja a mozgáskorlátozottak számára fenntartott parkolók számát, eloszlását? Milyen gyakran találkozik jogosulatlan igénybevétellel? Milyen javaslatai vannak?

4. Mennyire van megelégedve az önt támogató szolgálat(ok) munkájával, az ön számára biztosított segédeszközökkel? Elég nagynak tartja az ártámogatással beszerezhető segédeszközök körét, és a támogatás mértékét? Van-e javaslata arra, hogy milyen más módon jusson el Önhöz a támogatás?
5. Egészségügyi ellátásával meg van elégedve? Biztosítja-e állapota javulását, esetleg állapotának szinten tartását? Elősegíti-e az ellátás rehabilitációját, társadalmi beilleszkedését? Segít-e abban, hogy ne erősödjön a betegségtudata? Miben lehetne javítani a szolgáltatás színvonalát?
6. Van/volt-e módja igényei és képességei szerinti korai fejlesztésben, gondozásban, óvodai, iskolai nevelésben, oktatásban, képzésben részt venni? Van/volt-e lehetősége az integrált és a homogén oktatás között választani? Milyen javaslatai vannak?
7. Foglalkoztatása intézményes (egy szociális intézmény gondoskodik nappali elfoglaltságáról, pl.: szociális foglalkoztató), vagy munkahelyi (munkavállalóként munkabéért dolgozik)? Az utóbbi esetben van-e lehetősége integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásban részt venni? Integrált foglalkoztatása esetén munkáltatója biztosítja-e az Ön számára az átalakított munkahelyi környezetet és munkaeszközöket? Milyen javaslatai vannak?
8. Van-e lehetősége megválasztani az Ön számára ideális lakhatási formát? Miben szeretne változtatni?
9. Van-e módja művelődési, kulturális, szabadidős, sport- és más közösségi célú létesítmények látogatására? Mit szeretne?
10. Milyen módon él, vagy szeretne élni a rehabilitációhoz való jogával?
11. Hogyan rangsorolná a fent említett 10 kérdéscsoportot fontossági sorrendben? Ön szerint a helyi önkormányzat mely feladatokhoz fogjon először?

III. Az interjú felvevőjének egyéni véleménye a meglátogatott mozgássérültről, emberi és fizikai környezetéről, társadalmi helyzetéről.

Önkitöltős kérdőív
„Az esélyegyenlőségi törvény és a veszprémi mozgássérültek” című kutatáshoz
Beküldési határidő: május 17.

Tisztelt veszprémi Polgár!

Mindenek előtt szeretnénk megköszönni, hogy a Polgármesteri Hivatal március 17-i felkérő levelére válaszolva elküldte a Főiskolára az űrlapot, melyben jelezte, hogy részt vesz kutatásunkban. Az elmúlt másfél hónapban 51 veszprémi mozgássérülttel beszélgettünk otthonukban, s ezek tapasztalatából készítettük el kérdőívünket.

Szeretnénk, ha nem riadna vissza attól, hogy ezt a hosszú kérdőívet kitöltse. Azért van szükség erre, hogy minél sokoldalúbban megismerhessük a mozgássérültek helyzetét. Reményeink szerint válaszaival Ön is hozzájárul ahhoz, hogy a város önkormányzata egy átfogó kép birtokában segítsen a felmerült problémák orvoslásában.

Az adatok mielőbbi feldolgozása érdekében kérjük, szíveskedjék a kérdőívet **május 17-ig** kitölteni és visszaküldeni az alábbi címre:

Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Szociális Munkás Tanszék

8200 Veszprém Pf.: 415.

Közreműködését előre is köszönjük.

Tisztelettel:

Jáki Zsolt
kutatócsoport - vezető

Veszprém, 1999. május 10.

KÖRNYEZET

Milyen segédeszközt vesz igénybe a közlekedéshez? (A megfelelő számot karikázza be, több válasz is lehetséges!)

1. kerekesszék
2. járókeret
3. járógép
4. bot
5. ortopéd cipő
6. nem képes segédeszközt igénybe venni
7. nem szorul segédeszközre
8. nincs válasz

Elégedett - e Veszprém városban az alábbiakkal? (Karikázza be a megfelelő számot a jobb oldalon! 1=teljes mértékben elégedett, 2=nagyobbrészt elégedett, 3=inkább elégedetlen, 4=teljes mértékben elégedetlen, 5=nincs válasz)

1. a járdák állapotával	1 2 3 4 5
2. a gyalogátkelőhelyek számával	1 2 3 4 5
3. a közintézmények rámpával való ellátottságával	1 2 3 4 5
4. a lépcsők mellett elhelyezett kapaszkodókorlátok számával	1 2 3 4 5

Mennyire elégedett a következőkkel? (Karikázza be a megfelelő számot a jobb oldalon! 1=teljes mértékben elégedett, 2=nagyobbrészt elégedett, 3=inkább elégedetlen, 4=teljes mértékben elégedetlen, 5=nincs válasz)

1. a közintézmények lifttel való felszereltségével	1 2 3 4 5
2. a lakóházak lifttel való felszereltségével	1 2 3 4 5
3. a gyalogátkelőhelyeknél a járdaszegély rámpával való ellátottságával	1 2 3 4 5
4. a téli hóakadályok gyors megszüntetésével	1 2 3 4 5

KOMMUNIKÁCIÓ

Jól tájékozott - e Ön a következőkről? (Karikázza be a megfelelő számot a jobb oldalon! 1=igen, 2=többé-kevésbé, 3=nem, 4=nincs válasz)

1. az Esélyegyenlőségi törvényről	1 2 3 4
2. a helyi Önkormányzat tevékenységéről	1 2 3 4
3. a mozgássérülteknek járó pénzbeli támogatásokról	1 2 3 4
4. a segédeszközök beszerzési lehetőségéről	1 2 3 4
5. az egészségügyi – rehabilitációs szolgáltatásokról	1 2 3 4
6. a mozgássérülteknek nyújtott munkalehetőségekről	1 2 3 4
7. a városban rendezett közéleti – kulturális eseményekről	1 2 3 4

Milyen tájékozási forrásai vannak fogyatékoságával kapcsolatban? *(Karikázza be a megfelelő számokat!)*

1. Veszprémi Hét
2. Napló
3. városi TV, rádió
4. országos napi - és hetilapok
5. országos folyóiratok
6. országos rádiók, TV-k
7. mozgássérültek egyesületének körlevelei
8. szórólapok
9. plakátok
10. munkatársak
11. barátok, családtagok, ismerősök
12. nem jut információhoz
13. nincs válasz

KÖZLEKEDÉS

Milyen mértékben ért egyet az alábbi állításokkal? *(Karikázza be a megfelelő számot a jobb oldalon! 1=teljes mértékben egyetért, 2=részben egyetért, 3=nem ért egyet, 4=nincs válasz)*

1. Az autóbuszokat át kellene alakítani úgy, hogy súlyosabb mozgássérültek is igénybe vehessék.	1 2 3 4
2. A buszsofőrök gyakran a járdaszegélytől távol állnak meg.	1 2 3 4
3. A buszokon elegendő kapaszkodó van felszerelve.	1 2 3 4
4. A városi autóbuszjáratok sűrűsége megfelelő.	1 2 3 4
5. Fontos lenne a mozgássérültek háztól – házig történő szállításának megoldása.	1 2 3 4
6. Veszprémben elegendő a mozgássérülteknek fenntartott parkolóhelyek száma.	1 2 3 4
7. A mozgássérülteknek fenntartott parkolóhelyek elosztása egyenletes.	1 2 3 4
8. Nem a mozgássérülteknek fenntartott parkolóhelyek számát kellene növelni, hanem lehetővé kéne tenni, hogy a mozgássérültek bármely parkolóhelyre beállhassanak.	1 2 3 4
9. Gyakran találkozom a mozgássérülteknek fenntartott parkolóhelyek jogosulatlan használatával.	1 2 3 4
10. A jogosulatlan igénybevevők súlyosabb büntetést érdemelnének.	1 2 3 4

Ön milyen módon közlekedik? *(A megfelelő szám bekarikázandó, több válasz is lehetséges!)*

1. mentővel
2. gyalog
3. kerekesszéssel
4. kerékpárral
5. személyautót vezet
6. személyautóval szállítják
7. taxival
8. autóbusszal
9. nem közlekedik a városban
10. nincs válasz

SEGÉDESZKÖZÖK

Mennyire van megelégedve az Ön számára biztosított segédeszközökkel? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. teljes mértékben
2. részben
3. egyáltalán nem
4. nincs válasz

Mennyire elégedett az ártámogatás mértékével? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. teljes mértékben
2. részben
3. egyáltalán nem
4. nincs válasz

EGÉSZSÉGÜGY

Mennyire elégedett egészségügyi ellátásával? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. teljes mértékben
2. részben
3. egyáltalán nem
4. nincs válasz

Ha nem elégedett, miért nem? *(Foglalja össze és írja le válaszát!)*

OKTATÁS, KÉPZÉS

Volt-e lehetősége igényei és képessége szerinti korai fejlesztésben való részvételre? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. nem volt rá szüksége
4. nincs válasz

Volt/van-e lehetősége igényei és képessége szerinti oktatásban részt venni? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. nem volt /nincs rá szüksége
4. nincs válasz

Volt/van-e lehetősége igényei és képessége szerinti szakképzésben részt venni?*(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. nem volt /nincs rá szüksége
4. nincs válasz

Akadályoztatásának mik voltak az okai?

FOGLALKOZTATÁS**Milyen jellegű foglalkoztatásban vett részt?** *(Karikázza be a megfelelő számot, amennyiben már nem dolgozik!)*

1. egy szociális intézmény gondoskodott nappali elfoglaltságáról (pl.: szociális foglalkoztató)
2. munkahelyen munkavállalóként, munkabérért dolgozott
3. mindkettő
4. egyik sem
5. nincs válasz

Milyen jellegű foglalkoztatásban vesz részt? *(Karikázza be a megfelelő számot, amennyiben még dolgozik!)*

1. egy szociális intézmény gondoskodik nappali elfoglaltságáról (pl. szociális foglalkoztató)
2. munkahelyen munkavállalóként, munkabérért dolgozik
3. mindkettő
4. egyik sem
5. nincs válasz

Amennyiben munkahelyen foglalkoztatták, ez milyen keretben történt? *(Karikázza be a megfelelő számot, amennyiben már nem dolgozik!)*

1. integrált (ahol nem mozgássérültek is dolgoztak)
2. homogén (ahol csak mozgássérülteket foglalkoztattak)
3. mindkettő
4. nincs válasz

Amennyiben munkahelyen foglalkoztatják, ez milyen keretben történik? *(Karikázza be a megfelelő számot, amennyiben még dolgozik!)*

1. integrált (ahol nem mozgássérültek is dolgoztak)
2. homogén (ahol csak mozgássérülteket foglalkoztattak)
3. mindkettő
4. nincs válasz

Amennyiben integrált munkahelyen foglalkoztatták / foglalkoztatják, biztosította / biztosítja –e munkáltatója az Ön számára a védett (átalakított) környezetet? (Karikázza be a megfelelő számot!)

1. igen
2. nem
3. részben
4. nincs válasz

Amennyiben nem dolgozik, szívesen vállalna - e munkát? (Karikázza be a megfelelő számot!)

1. igen
2. nem
3. jelenleg is dolgozik
4. nincs válasz

Milyen munkát vállalna?

LAKÓHELY

Elégedett–e jelenlegi lakásával? (Karikázza be a megfelelő számot!)

1. igen
2. nem
3. részben
4. nincs válasz

Az alábbiak közül melyek találhatóak meg az ön lakásában? (Helyezzen el soronként egy 'X'-et a táblázat öt számozott sorában!)

		Szükséges		Nem szükséges		Nincs válasz
		1 van	2 nincs	3 van	4 nincs	
1.	zuhanyzó					
2.	kapaszkodók					
3.	küszöbmentesített ajtók					
4.	fürdőkádhoz ülőke					
5.	lépcsőkön rámpa					

Milyen házban, lakásban lakik? (Karikázza be a megfelelő számot!)

1. családi házban, sorházban
2. többszintes lakásban a földszinten
3. többszintes lakásban az emeleten
4. nincs válasz

Van-e lift házában/blokkházában? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. van
2. nincs
3. nincs válasz

Részesült-e lakás-átalakítási támogatásban? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. nincs válasz

Amennyiben kapott lakás-átalakítási támogatást, elegendőnek találta-e? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. részben
4. nincs válasz

Milyen lakhatási forma lenne az Ön számára a legmegfelelőbb? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. egyedül
2. családja körében
3. lakóotthonban (az önálló életvitelre személyi segítséggel képes fogyatékos személyek ellátása kisközösségekben)
4. intézményi ellátásban (súlyos mozgássérültek számára kialakított humánus lakhatási forma)
5. nincs válasz

KULTÚRA, SPORT

Tagja-e a Mozgássérültek Veszprém Megyei Egyesületének? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. nincs válasz

Amennyiben tag, milyen gyakran lép velük személyes kapcsolatba? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. hetente, vagy gyakrabban
2. havonta
3. félévente
4. évente, vagy annál ritkábban
5. soha
6. nincs válasz

Milyen gyakran végzi Ön a következő tevékenységeket? (Helyezzen el soronként egy 'X'-et a táblázat 15 számozott sorában!)

		Gyakran	Ritkán	Soha	Nincs válasz
1.	moziba járás				
2.	színházlátogatás				
3.	TV nézés				
4.	rádióhallgatás				
5.	újságolvasás				
6.	könyvolvasás otthon				
7.	klubba járás				
8.	kirándulás				
9.	sport egyénileg				
10.	sport közösségben				
11.	könyvtárlátogatás				
12.	hangversenyre, koncertre járás				
13.	sportrendezvények látogatása				
14.	beszélgetés				
15.	rokonok fogadása, látogatása				

A fenti létesítmények gyakoribb látogatását mi akadályozza leginkább? (Karikázza be a megfelelő számot, csak egy válasz lehetséges!)

1. anyagiak
2. megközelíthetőség
3. információhiány
4. kedv
5. fizikai állapota nem teszi lehetővé
6. nincs válasz

REHABILITÁCIÓ

(=folyamat, melynek célja a fogyatékos személy képességeinek fejlesztése és szinten tartása)

Mit vesz igénybe rehabilitációja érdekében? (Karikázza be a megfelelő számot, több válasz is lehetséges!)

1. gyógytorna
2. fizikoterápia
3. gyógyfürdő
4. uszoda
5. semmit
6. egyebet
7. nincs válasz

Hogyan történik a rehabilitációja? (Karikázza be a megfelelő számot!)

1. házhoz jön a szolgáltatás
2. ki kell mozdulnia a lakásából a szolgáltatásért
3. önmaga végzi rehabilitációját
4. vegyesen
5. nem történik rehabilitáció
6. nincs válasz

A rehabilitáció az Ön számára: *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. ingyenes
2. térítési díjas
3. önköltséges
4. vegyesen
5. nem történik rehabilitáció
6. nincs válasz

Elégedett-e rehabilitációjával? *(Karikázza be a megfelelő számot!)*

1. igen
2. nem
3. részben
4. nincs válasz

RANGSOROLÁS

Kérem, rangsorolja a következők közül azt az Ön számára legfontosabb három feladatot, amelyek megoldása a legsürgetőbb lenne. *(A római számok után írja be a megfelelő válaszok sorszámát!)*

1. háztól - házig történő szállítás
2. rehabilitáció megteremtése
3. akadálymentes közlekedés lehetővé tétele
4. mozgássérültek anyagi támogatása
5. kétoldali információ - áramoltatás
6. munkahelyteremtés
7. egészségügyi ellátás megteremtése
8. iskolabusz járat
9. parkolási lehetőségek javítása
10. tömegközlekedési eszközök igénybevételének elősegítése
11. lakás-átalakítással kapcsolatos feladatok
12. speciális segédeszközökre szakosodott bolt létrehozása
13. lelki gondozás
14. infrastruktúra fejlesztése a mozgássérülteket figyelembe véve
15. nincs válasz

I.: _____ II.: _____ III.: _____

SZEMÉLYES ADATOK

Karikázza be a megfelelő számokat!

Neme?

1. férfi
2. nő
3. nincs válasz

Életkora?

1. 30 év alatt
2. 31-45 év
3. 46-55 év
4. 56-65 év
5. 66 év felett
6. nincs válasz

Legmagasabb iskolai végzettsége?

1. nyolc általánosnál kevesebb
2. nyolc általános
3. szakmunkásképző
4. érettségi
5. főiskola, egyetem
6. nincs válasz

Jelenlegi foglalkozása?

1. szellemi
2. fizikai
3. nem dolgozik
4. nincs válasz

Utolsó foglalkozása?

1. szellemi
2. fizikai
3. nem dolgozott
4. nincs válasz

Családi állapota?

1. nőtlen, hajadon
2. házas
3. elvált
4. élettársi kapcsolatban él
5. özvegy
6. nincs válasz

Mozgássérültségének oka?

1. veleszületett
2. szerzett
3. ismeretlen
4. nincs válasz

Mozgássérültségének mértéke?

1. mozgássérült
2. súlyos mozgássérült
3. nincs válasz

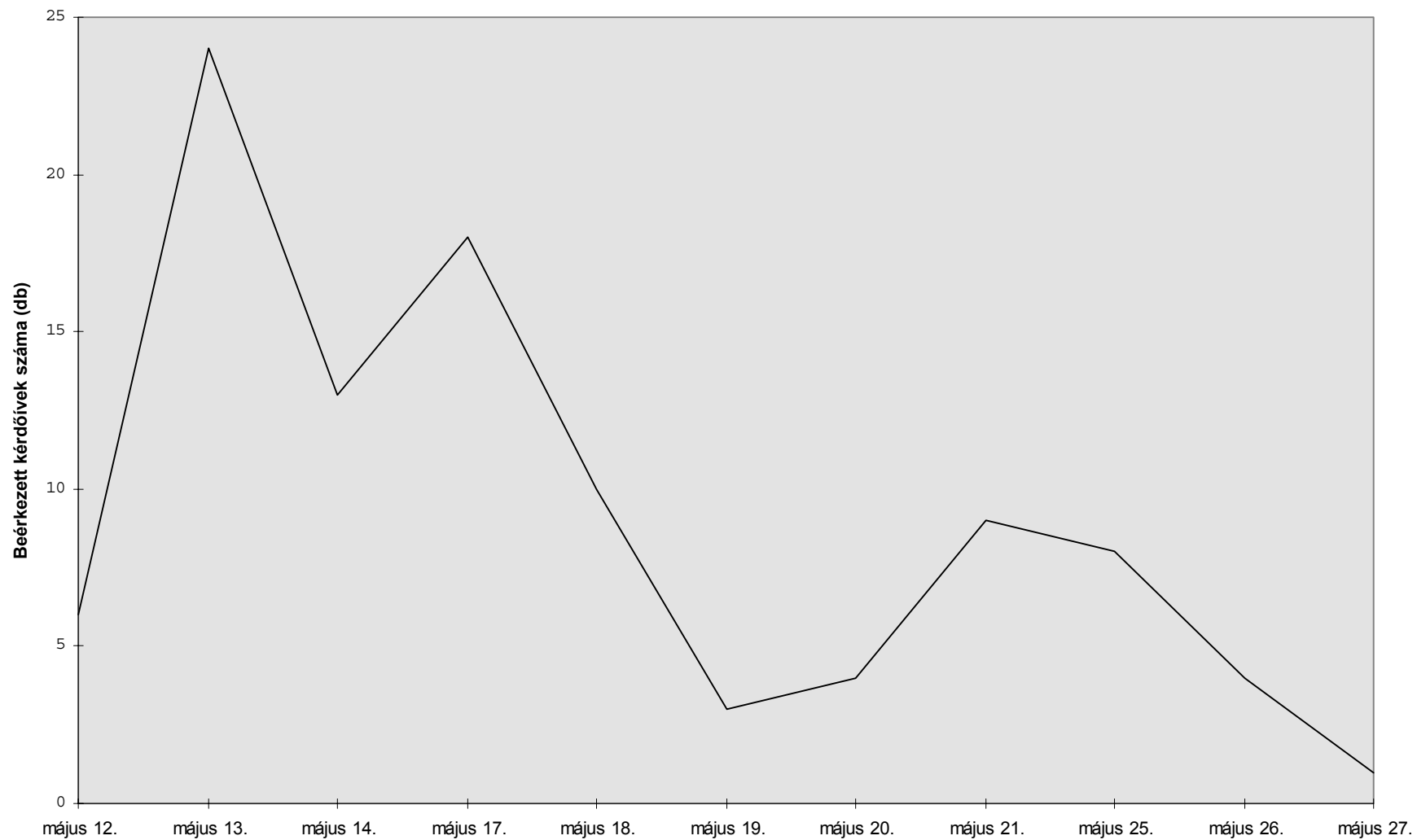
Halmazott fogyatékosága esetén mozgássérültsége mellett milyen fogyatékosággal él?

1. értelmi fogyatékos
2. látássérült, vak
3. nagyothalló, süket, siket
4. autista
5. nincs válasz

Amennyiben rokkantnyugdíjas, melyik csoportba sorolták?

1. első csoportos
2. második csoportos
3. harmadik csoportos
4. nincs válasz

Az Önkitöltős kérdőívek visszaérkezési intenzitása

Tisztelt veszprémi Polgár!

Bizonyára elkerülte figyelmét a kérdőíven feltüntetett határidő. Mivel korábban már jelezte segítő szándékát, továbbra is bízunk közreműködésében.

Szeretnénk, ha az Ön által nyújtott információk is hozzájárulnának felmérésünk sikerességéhez. Ezért kérjük, hogy a kitöltött kérdőívet legkésőbb **május 24-ig** juttassa el címünkre.

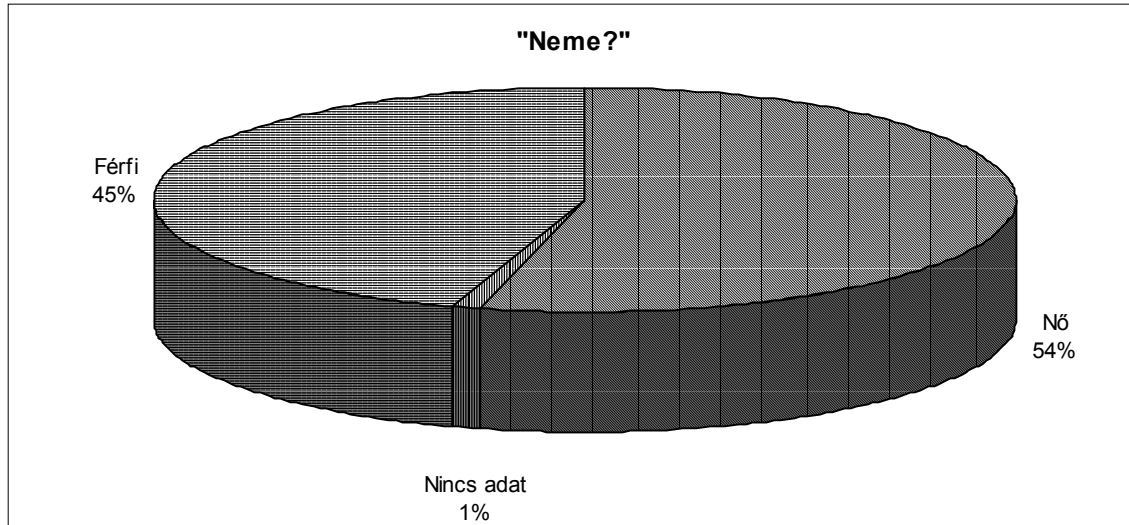
Tisztelettel:

Jáki Zsolt

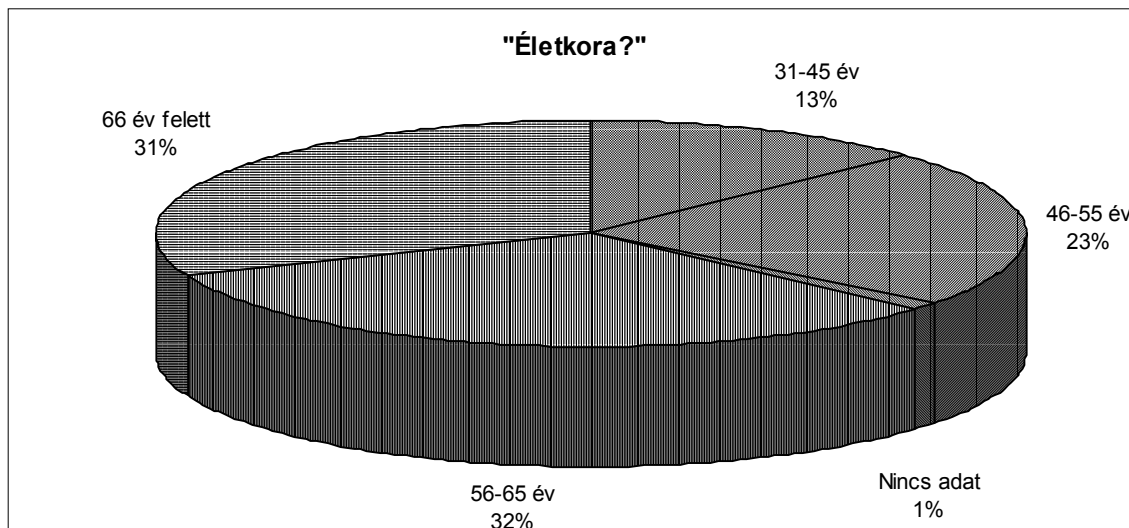
kutatócsoport - vezető

Veszprém, 1999. május 17.

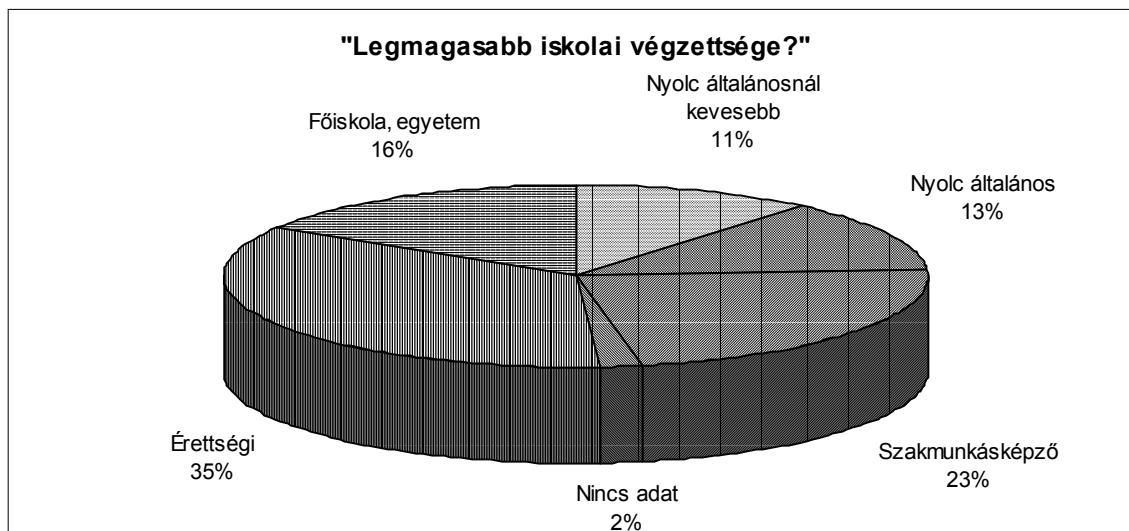
1. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

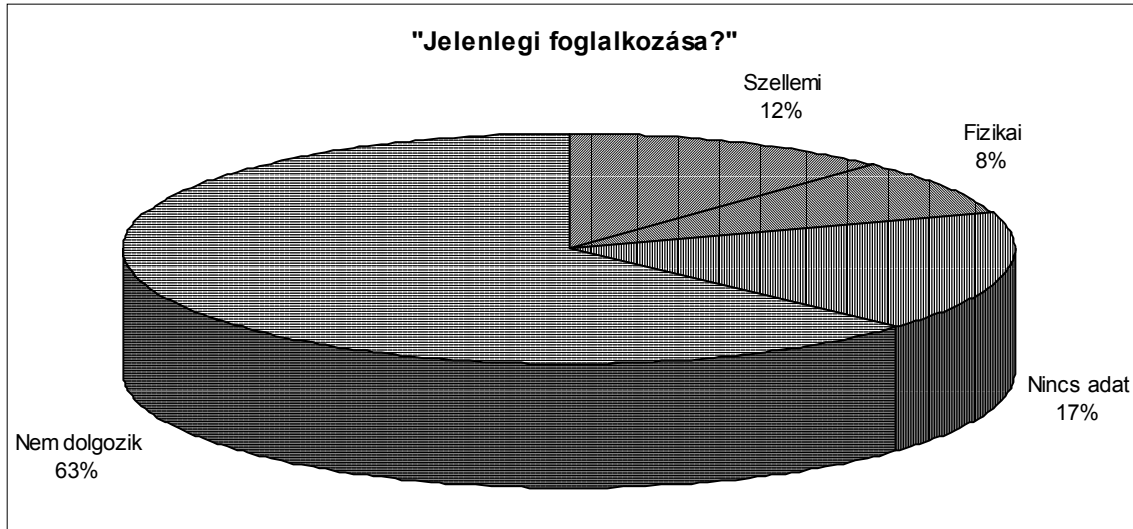
2. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

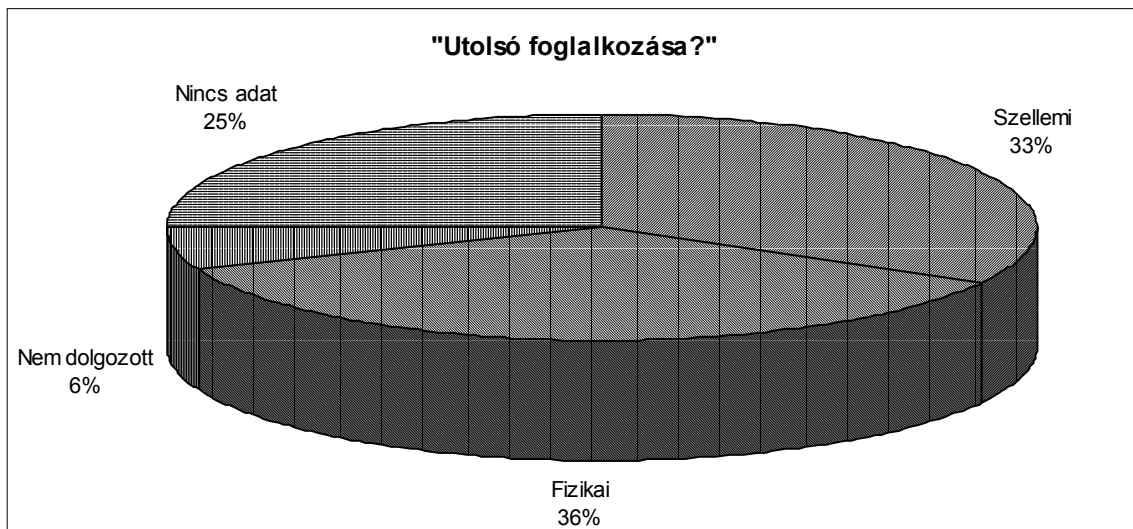
3. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

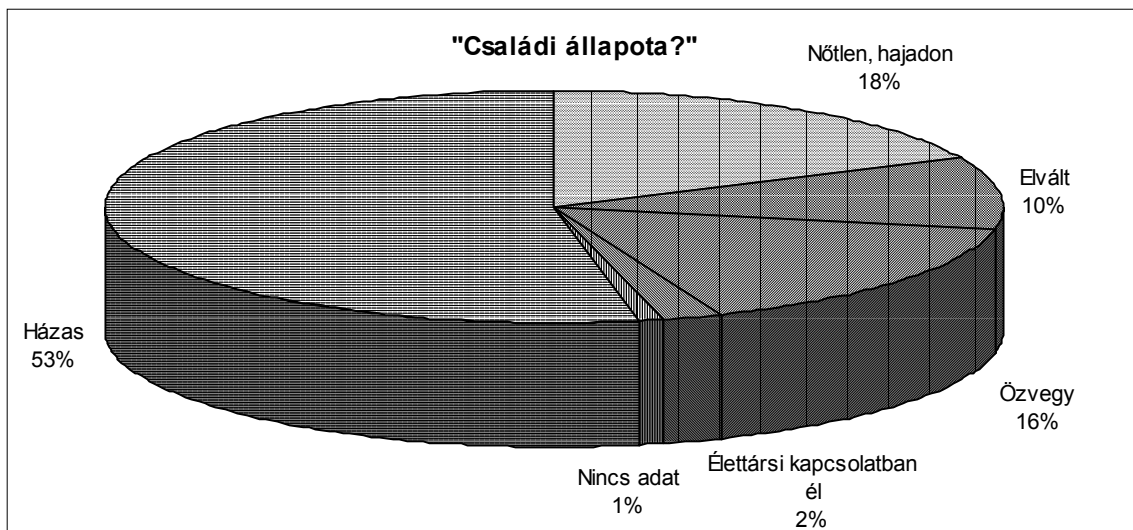
4. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

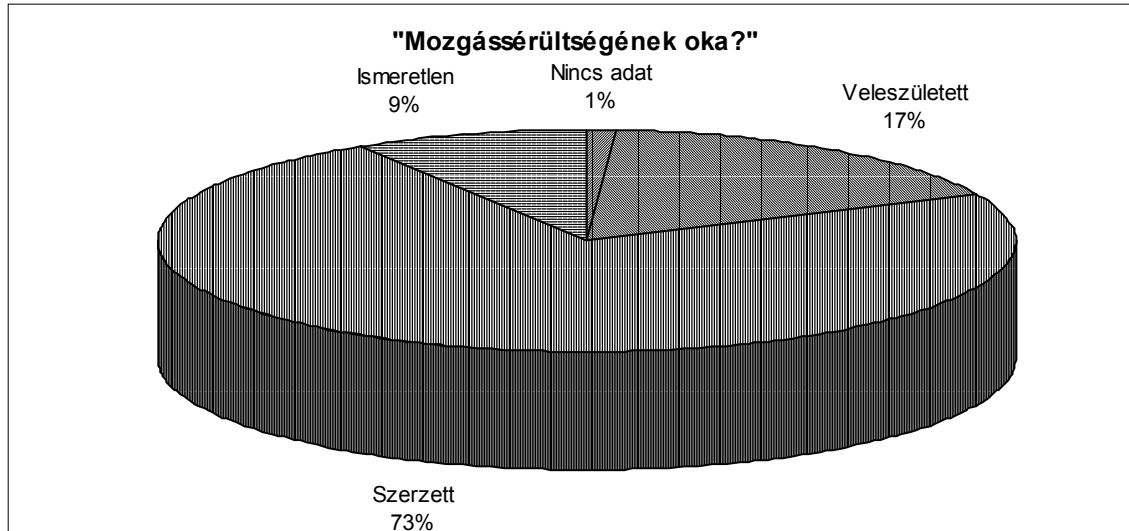
5. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

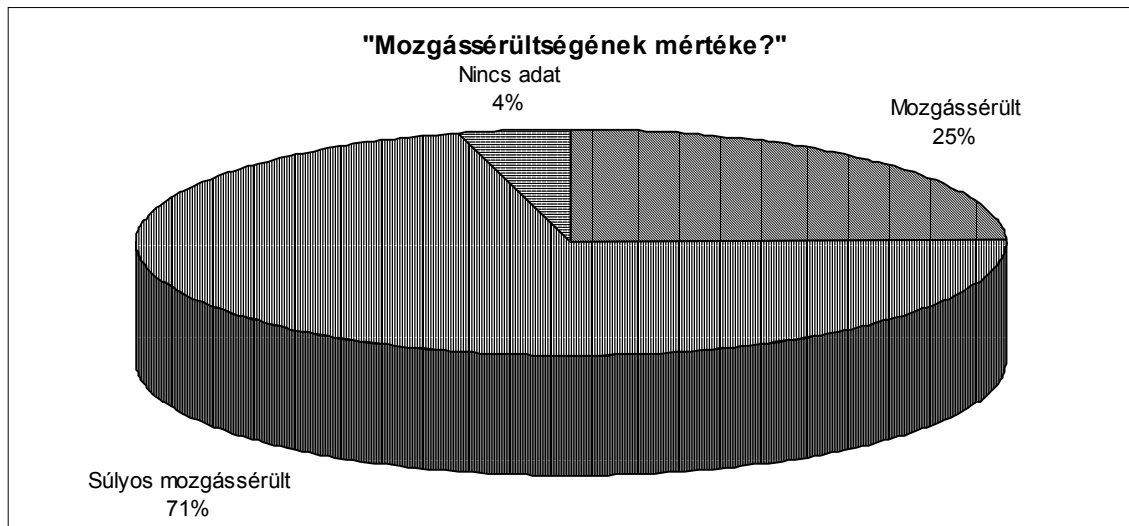
6. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

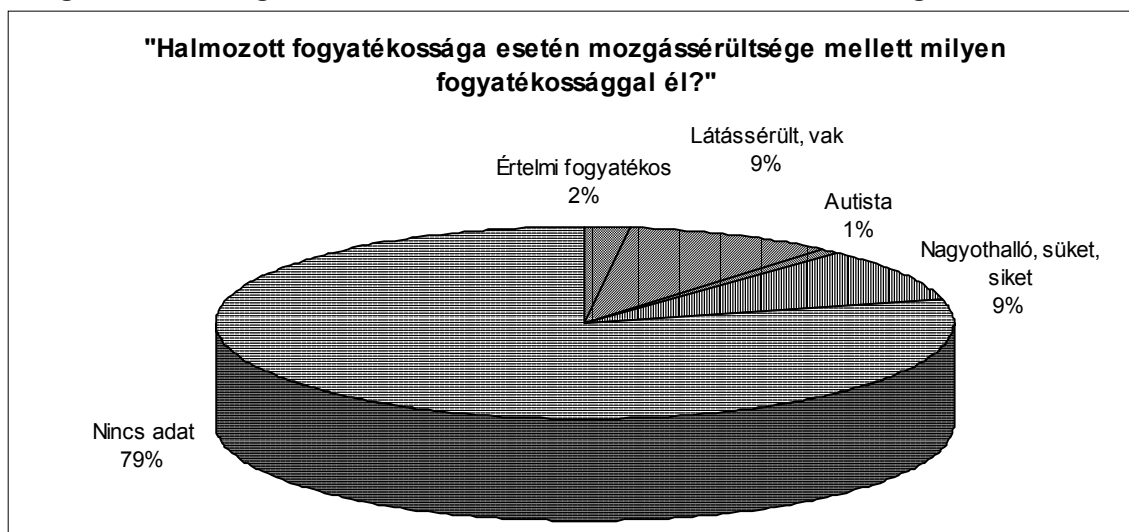
7. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

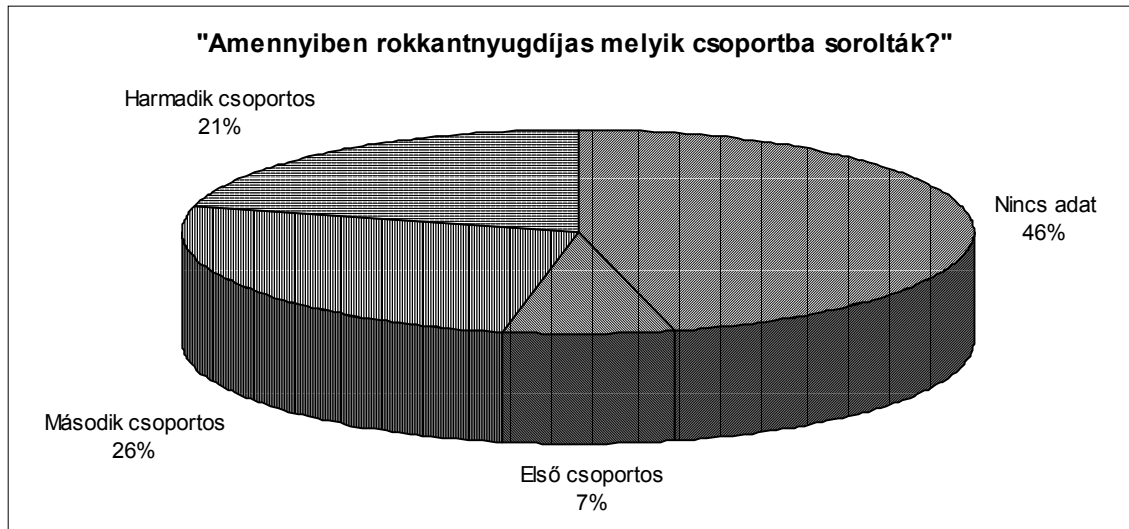

8. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

9. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

10. diagram: A 150 mozgássérült alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása

I.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültük mértéke szerint

„Milyen segédeszközt vesz igénybe közlekedéséhez?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Kerekesszék	0	10	8
Járókeret	5	12	9
Járógép	0	2	1
Bot	42	35	36
Ortopéd cipő	24	22	23
Nem képes segédeszközt igénybe venni	5	2	3
Nem szorul segédeszközre	24	13	17
<i>Nincs adat</i>	0	4	3
Válaszok száma összesen	37db = 100	89db = 100	128db =100

I.2./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültük mértéke szerint

„Elégedett - e Veszprém városban a járdák állapotával?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	3,4	1,5	2,0
Nagyobb részt elégedett	11,4	36,8	37,4
Inkább elégedetlen	41,4	29,4	34,3
Teljes mértékben elégedetlen	6,9	8,8	8,1
<i>Nincs adat</i>	6,9	23,5	18,2
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.2./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültük mértéke szerint

„Elégedett - e Veszprém városban a gyalogátkelőhelyek számával?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	6,9	7,4	8,1
Nagyobb részt elégedett	51,7	50,0	49,5
Inkább elégedetlen	27,6	17,6	21,2
Teljes mértékben elégedetlen	6,9	2,9	4,0
<i>Nincs adat</i>	6,9	22,1	17,2
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.3./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültük mértéke szerint

„Mennyire elégedett a lakóházak lifttel való felszereltségével?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	13,8	4,5	7,1
Nagyobb részt elégedett	31,0	41,2	37,4
Inkább elégedetlen	31,0	17,6	22,2
Teljes mértékben elégedetlen	10,3	8,8	10,1
<i>Nincs adat</i>	13,9	27,9	23,2
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

I.3./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Mennyire elégedett a gyalogátkelőhelyek, járdaszegélyek rámpásításával?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Teljes mértékben elégedett	6,9	1,5	3,0
Nagyobb részt elégedett	24,1	19,1	20,2
Inkább elégedetlen	37,9	22,1	27,3
Teljes mértékben elégedetlen	24,2	30,9	29,3
<i>Nincs adat</i>	6,9	26,4	20,2
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VII.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen jellegű foglalkoztatásban vett részt?”			
	Férfi %	Nő %	Átlag %
Egy szociális intézmény gondoskodott nappali elfoglaltságáról	0,0	0,0	0,0
Munkahelyen munkavállalóként, munkabéért dolgozott	21,9	30,3	30,3
Mindkettő	0,0	0,0	0,0
Egyik sem	75,0	66,7	68,2
<i>Nincs adat</i>	3,1	3,0	1,5
Válaszolók száma összesen	32 fő = 100,0	33 fő = 100,0	66 fő = 100,0

VII.4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Amennyiben munkahelyen foglalkoztatják, ez milyen keretben történik?”			
	Férfi %	Nő %	Átlag %
Integrált	50,0	43,8	41,8
Homogén	7,1	6,2	6,5
Mindkettő	7,1	6,2	6,5
<i>Nincs adat</i>	35,8	43,8	45,2
Válaszolók száma összesen	14 fő = 100,0	16 fő = 100,0	31 fő = 100,0

VII.6. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása utolsó foglalkozásuk szerint

„Amennyiben nem dolgozik, szívesen vállalna - e munkát?”				
	Szellemi %	Fizikai %	Nem dolgozott %	Átlag %
Igen	42,4	36,7	0,0	31,3
Nem	39,4	50,0	33,3	35,4
Jelenleg is dolgozik	15,2	13,3	66,7	31,3
<i>Nincs adat</i>	3,0	0,0	0,0	2,0
Válaszolók száma összesen	33 fő = 100,0	30 fő = 100,0	6 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.2./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
„Tálálható az Ön lakásában zuhanyzó?”			
Szükséges és van	55,2	54,4	54,5
Szükséges és nincs	10,3	19,1	16,2
Nem szükséges és van	17,2	4,4	8,1
Nem szükséges és nincs	0,0	10,3	8,1
<i>Nincs adat</i>	<i>17,3</i>	<i>11,8</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.2./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
„Tálálhatóak az Ön lakásában kapaszkodók?”			
Szükséges és van	37,9	52,9	47,5
Szükséges és nincs	27,6	25,0	26,2
Nem szükséges és van	6,9	1,5	3,0
Nem szükséges és nincs	6,9	7,4	8,1
<i>Nincs adat</i>	<i>20,7</i>	<i>13,2</i>	<i>15,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.2./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
„Tálálhatóak az Ön lakásában küszöbmentesített ajtók?”			
Szükséges és van	20,7	39,7	34,3
Szükséges és nincs	17,2	26,5	23,2
Nem szükséges és van	3,4	1,5	2,0
Nem szükséges és nincs	31,1	14,7	20,3
<i>Nincs adat</i>	<i>27,6</i>	<i>17,6</i>	<i>20,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.2./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
„Tálálható az Ön lakásában a fürdőkádhoz ülőke?”			
Szükséges és van	10,3	16,2	14,1
Szükséges és nincs	24,2	27,9	27,3
Nem szükséges és van	0,0	7,4	5,1
Nem szükséges és nincs	37,9	23,5	28,3
<i>Nincs adat</i>	<i>27,6</i>	<i>25,0</i>	<i>25,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.2./5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Található az Ön lakásában a lépcsőkön rámpa?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Szükséges és van	6,9	8,8	9,1
Szükséges és nincs	17,2	26,5	23,2
Nem szükséges és van	10,3	1,5	4,0
Nem szükséges és nincs	34,5	35,3	35,4
<i>Nincs adat</i>	<i>31,1</i>	<i>27,9</i>	<i>28,3</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Van - e lift házában, blokkházában?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Van	17,2	23,5	21,2
Nincs	65,5	60,3	62,6
<i>Nincs adat</i>	<i>17,3</i>	<i>16,2</i>	<i>16,2</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Részesült - e lakás - átalakítási támogatásban?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Igen	17,2	50,0	41,4
Nem	82,8	47,1	56,6
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>2,9</i>	<i>2,0</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.6. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Amennyiben kapott lakás - átalakítási támogatást, elegendőnek találta - e?”			
	Mozgássérült %	Súlyos mozgássérült %	Átlag %
Igen	6,9	20,6	16,2
Nem	17,2	20,6	20,1
Részben	3,4	19,1	15,2
<i>Nincs adat</i>	<i>72,5</i>	<i>39,7</i>	<i>48,5</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran jár moziba?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	0,0	0,0	0,0
Ritkán	20,8	20,4	21,2
Soha	70,8	61,2	65,7
<i>Nincs adat</i>	<i>8,4</i>	<i>18,4</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran jár színházba?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	6,3	8,2	7,1
Ritkán	20,8	24,5	23,2
Soha	62,5	51,0	56,6
<i>Nincs adat</i>	<i>10,4</i>	<i>16,3</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran néz TV-t?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	89,6	73,5	81,8
Ritkán	6,3	22,4	14,1
Soha	2,1	2,1	2,1
<i>Nincs adat</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran hallgat rádiót?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	83,3	75,5	79,8
Ritkán	12,5	20,4	16,2
Soha	2,1	0,0	1,0
<i>Nincs adat</i>	<i>2,1</i>	<i>4,1</i>	<i>3,0</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran olvas újságot?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	79,2	75,5	77,8
Ritkán	18,7	16,3	17,2
Soha	0,0	2,0	1,0
<i>Nincs adat</i>	<i>2,1</i>	<i>6,2</i>	<i>4,0</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./6. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran olvas otthon könyvet?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	31,3	51,0	41,4
Ritkán	50,0	26,5	38,4
Soha	12,5	12,2	12,1
<i>Nincs adat</i>	<i>6,2</i>	<i>10,3</i>	<i>8,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./7. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran jár klubba?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	8,3	6,1	7,1
Ritkán	27,1	18,4	22,2
Soha	56,3	57,1	57,6
<i>Nincs adat</i>	<i>8,3</i>	<i>18,4</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

**IX. 3./8. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre
adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint**

„Milyen gyakran megy kirándulni?”

	Férfi %	Nő %	Átlag %
Gyakran	10,4	6,1	8,1
Ritkán	50,0	40,8	45,5
Soha	33,3	36,7	35,4
<i>Nincs adat</i>	<i>6,3</i>	<i>16,4</i>	<i>11,0</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./9. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran sportol egyedül?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	12,5	6,1	10,1
Ritkán	14,6	12,2	13,1
Soha	58,3	61,3	59,6
<i>Nincs adat</i>	<i>14,6</i>	<i>20,4</i>	<i>17,2</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./10. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran sportol közösségben?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	2,1	2,1	2,0
Ritkán	14,6	10,2	12,1
Soha	70,8	67,3	69,7
<i>Nincs adat</i>	<i>12,5</i>	<i>20,4</i>	<i>16,2</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./11. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran jár könyvtárba?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	2,1	6,1	5,1
Ritkán	14,6	20,4	17,2
Soha	72,9	55,1	63,6
<i>Nincs adat</i>	<i>10,4</i>	<i>18,4</i>	<i>14,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./12. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran jár hangversenyre, koncertre?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	2,1	4,1	3,0
Ritkán	12,5	14,3	13,1
Soha	75,0	61,2	68,7
<i>Nincs adat</i>	<i>10,4</i>	<i>20,4</i>	<i>15,2</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./13. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran vesz rész nézőként sportrendezvényeken?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	10,4	0,0	5,1
Ritkán	14,6	8,2	13,1
Soha	60,4	71,4	64,6
<i>Nincs adat</i>	<i>14,6</i>	<i>20,4</i>	<i>17,2</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./14. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran beszélget?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	66,7	61,2	64,6
Ritkán	20,8	20,4	20,2
Soha	6,3	8,2	7,1
<i>Nincs adat</i>	<i>6,2</i>	<i>10,2</i>	<i>8,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IX. 3./15. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása nemük szerint

„Milyen gyakran fogad rokonokat, megy látogatóba?”			
	Férfi	Nő	Átlag
	%	%	%
Gyakran	64,5	57,1	61,6
Ritkán	29,2	36,7	32,3
Soha	0,0	0,0	0,0
<i>Nincs adat</i>	<i>6,3</i>	<i>6,2</i>	<i>6,1</i>
Válaszolók száma összesen	48 fő = 100,0	49 fő = 100,0	99 fő = 100,0

X.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása mozgássérültségük mértéke szerint

„Hogyan történik a rehabilitációja?”			
	Mozgássérült	Súlyos mozgássérült	Átlag
	%	%	%
Házhoz jön a szolgáltatás	3,4	5,9	5,1
Ki kell érte mozdulni a lakásból	34,5	36,8	36,4
Önmaga végzi rehabilitációját	13,8	36,8	30,3
Vegyesen	6,9	2,9	4,0
Nem történik rehabilitáció	34,5	13,2	19,2
<i>Nincs adat</i>	<i>6,9</i>	<i>4,4</i>	<i>5,0</i>
Válaszolók száma összesen	29 fő = 100,0	68 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön az esélyegyenlőségi törvényről?”

	Nyolc általánosnál kevesebb %	Nyolc általános %	Szakmunkásképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	Átlag %
Igen	0,0	0,0	7,1	2,9	36,3	7,1
Többé-kevésbé	11,1	33,3	35,7	64,7	18,2	41,4
Nem	55,6	53,3	46,4	20,6	36,4	38,4
<i>Nincs adat</i>	<i>33,3</i>	<i>13,4</i>	<i>10,8</i>	<i>11,8</i>	<i>9,1</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön a helyi önkormányzat tevékenységéről?”

	Nyolc általánosnál kevesebb %	Nyolc általános %	Szakmunkásképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	Átlag %
Igen	0,0	0,0	14,3	14,7	9,1	10,1
Többé-kevésbé	55,6	60,0	64,3	70,6	72,7	64,6
Nem	11,1	26,7	7,1	2,9	18,2	12,1
<i>Nincs adat</i>	<i>33,3</i>	<i>13,3</i>	<i>14,3</i>	<i>11,8</i>	<i>0,0</i>	<i>13,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön a mozgássérültek pénzügyi ellátásáról?”

	Nyolc általánosnál kevesebb %	Nyolc általános %	Szakmunkásképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	Átlag %
Igen	22,2	13,3	14,3	17,6	45,5	19,2
Többé-kevésbé	11,1	26,7	32,1	47,1	45,5	37,4
Nem	66,7	53,3	39,3	26,5	9,0	35,4
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>6,7</i>	<i>14,3</i>	<i>8,8</i>	<i>0,0</i>	<i>8,0</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön a segédeszközök beszerzéséről?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Igen	22,2	20,0	14,3	23,5	45,4	23,2
Többé-kevésbé	44,5	26,7	46,4	50,0	27,3	41,1
Nem	11,1	33,3	21,4	11,8	18,2	19,2
<i>Nincs adat</i>	<i>22,2</i>	<i>20,0</i>	<i>17,9</i>	<i>14,7</i>	<i>9,1</i>	<i>16,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön az egészségügyi - rehabilitációs szolgáltatásokról?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Igen	11,1	20,0	0,0	2,9	27,2	8,1
Többé-kevésbé	33,3	6,7	39,3	47,1	27,3	35,4
Nem	33,4	66,7	46,4	35,3	36,4	43,4
<i>Nincs adat</i>	<i>22,2</i>	<i>6,6</i>	<i>14,3</i>	<i>14,7</i>	<i>9,1</i>	<i>13,1</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./6. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön a mozgássérültek munkalehetőségéről?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Igen	0,0	0,0	0,0	2,9	0,0	1,0
Többé-kevésbé	11,1	26,7	21,4	17,6	9,1	19,2
Nem	44,4	46,7	57,1	61,8	63,6	56,6
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>26,6</i>	<i>21,5</i>	<i>17,7</i>	<i>27,3</i>	<i>23,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

II.1./7. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Jól tájékozott - e Ön a városi közéleti, kulturális eseményekről?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktunskáképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Igen	0,0	20,0	25,0	20,6	36,4	21,2
Többé-kevésbé	44,5	33,3	46,4	52,9	45,5	47,5
Nem	22,2	26,7	17,9	14,7	9,1	17,2
<i>Nincs adat</i>	<i>33,3</i>	<i>20,0</i>	<i>10,7</i>	<i>11,8</i>	<i>9,0</i>	<i>14,1</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Buszokat át kellene alakítani a súlyosabb mozgássérülteknek?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktunskáképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Teljes mértékben egyetért	55,6	60,0	78,6	50,0	27,3	58,5
Részben egyetért	11,1	20,0	10,7	29,4	27,2	20,2
Nem ért egyet	11,1	0,0	3,6	5,9	9,1	5,1
<i>Nincs adat</i>	<i>22,2</i>	<i>20,0</i>	<i>7,1</i>	<i>14,7</i>	<i>36,4</i>	<i>16,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Buszok a járdaszegélytől távol állnak meg?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktunskáképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Teljes mértékben egyetért	55,6	46,7	39,2	29,4	27,2	38,4
Részben egyetért	11,1	6,7	39,3	32,4	27,3	27,3
Nem ért egyet	11,1	13,3	3,6	17,6	9,1	11,1
<i>Nincs adat</i>	<i>22,2</i>	<i>33,3</i>	<i>17,9</i>	<i>20,6</i>	<i>36,4</i>	<i>23,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Buszokon elegendő a kapaszkodó?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Teljes mértékben egyetért	0,0	33,3	25,0	29,4	0,0	23,2
Részben egyetért	33,3	13,3	46,4	35,3	36,4	34,3
Nem ért egyet	22,2	20,0	10,7	8,8	27,3	15,2
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>33,4</i>	<i>17,9</i>	<i>26,5</i>	<i>36,3</i>	<i>27,3</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./4. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Buszjáratok sűrűsége megfelelő?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Teljes mértékben egyetért	11,2	33,3	14,3	26,5	36,4	23,2
Részben egyetért	33,3	13,3	42,9	29,4	18,4	30,3
Nem ért egyet	11,1	20,0	28,6	26,5	9,1	23,2
<i>Nincs adat</i>	<i>44,4</i>	<i>33,4</i>	<i>14,2</i>	<i>17,6</i>	<i>36,3</i>	<i>23,3</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./5. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Fontos lenne a háztól - házig szállító szolgálat?”

	Nyolc általánosnál					Átlag %
	kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanácsképző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	
Teljes mértékben egyetért	22,2	40,0	39,3	32,3	27,3	35,4
Részben egyetért	33,3	33,3	42,9	32,4	9,1	32,3
Nem ért egyet	0,0	0,0	0,0	5,9	36,4	6,1
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>26,7</i>	<i>17,8</i>	<i>29,4</i>	<i>27,2</i>	<i>26,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./6. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Elegendők a mozgássérült parkolók?”

	Nyolc általánosnál		Szakmunkásképző		Érettségi	Főiskola, egyetem	Átlag
	kevesebb	Nyolc általános		%			
	%	%	%	%	%	%	%
Teljes mértékben egyetért	11,1	0,0	10,7	11,8	11,8	0,0	8,1
Részben egyetért	33,3	20,0	32,1	29,4	29,4	45,5	30,3
Nem ért egyet	11,1	33,3	39,3	35,3	35,3	36,3	35,4
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>46,7</i>	<i>17,9</i>	<i>23,5</i>	<i>23,5</i>	<i>18,2</i>	<i>26,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0		11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III. 1./7. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Mozgássérült parkolók elosztása egyenletes?”

	Nyolc általánosnál		Szakmunkás-		Érettségi	Főiskola, egyetem	Átlag
	kevesebb	Nyolc általános	képző	%			
	%	%	%	%	%	%	%
Teljes mértékben egyetért	11,1	0,0	7,1	11,8	11,8	18,1	10,1
Részben egyetért	22,2	26,6	28,6	38,2	38,2	36,4	31,3
Nem ért egyet	22,2	26,7	42,9	26,5	26,5	18,2	30,3
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>46,7</i>	<i>21,4</i>	<i>23,5</i>	<i>23,5</i>	<i>27,3</i>	<i>28,3</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0		11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III. 1./8. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Lehetővé kéne tenni, hogy a mozgássérültek bárhová beállhassanak?”

	Nyolc általánosnál		Szakmunkás-		Érettségi	Főiskola, egyetem	Átlag
	kevesebb	Nyolc általános	képző	%			
	%	%	%	%	%	%	%
Teljes mértékben egyetért	55,6	33,3	85,7	64,7	64,7	63,6	64,6
Részben egyetért	0,0	20,0	0,0	11,8	11,8	18,2	10,1
Nem ért egyet	0,0	6,7	0,0	2,9	2,9	9,1	3,1
<i>Nincs adat</i>	<i>44,4</i>	<i>40,0</i>	<i>14,3</i>	<i>20,6</i>	<i>20,6</i>	<i>9,1</i>	<i>22,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0		11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./9. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Gyakori a fenntartott parkolók jogosulatlan használata?”

	Nyolc általánosnál kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanárs- képző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	Átlag %
Teljes mértékben egyetért	22,2	33,3	60,7	50,0	63,6	50,4
Részben egyetért	33,3	13,4	7,2	23,5	9,1	16,2
Nem ért egyet	0,0	13,3	7,1	5,9	0,0	6,1
<i>Nincs adat</i>	<i>44,5</i>	<i>40,0</i>	<i>25,0</i>	<i>20,6</i>	<i>27,3</i>	<i>27,3</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

III.1./10. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Milyen mértékben ért egyet a következő állítással: Jogosulatlan igénybevevők súlyosabb büntetést érdemelnének?”

	Nyolc általánosnál kevesebb %	Nyolc általános %	Szaktanárs- képző %	Érettségi %	Főiskola, egyetem %	Átlag %
Teljes mértékben egyetért	22,3	33,3	64,3	47,1	63,6	50,5
Részben egyetért	22,2	26,7	17,9	23,5	18,2	21,2
Nem ért egyet	11,1	0,0	3,6	5,9	0,0	4,1
<i>Nincs adat</i>	<i>44,4</i>	<i>40,0</i>	<i>14,2</i>	<i>23,5</i>	<i>18,2</i>	<i>24,2</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0	99 fő = 100,0

IV.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása családi állapotuk szerint

„Mennyire elégedett az ártámogatás mértékével?”

	Nőtlen, hajadon %	Házass %	Elvált %	Élettársi kapcsolatban él %	Özvegy %	Átlag %
Teljes mértékben	25,0	7,2	11,1	33,4	7,7	11,1
Részben	31,3	37,5	22,2	33,3	30,8	35,4
Egyáltalán nem	37,5	44,6	55,6	33,3	53,8	44,4
<i>Nincs adat</i>	<i>6,2</i>	<i>10,7</i>	<i>11,1</i>	<i>0,0</i>	<i>7,7</i>	<i>9,1</i>
Válaszolók száma összesen	16 fő = 100,0	56 fő = 100,0	9 fő = 100,0	3 fő = 100,0	13 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VI.2. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása legmagasabb iskolai végzettségük szerint

„Volt / van - e lehetősége igényei és képességei szerinti oktatásban részt venni?”

	Nyolc általánosnál kevesebb		Nyolc általános		Szakmunkás- képző	Érettségi	Főiskola, egyetem	Átlag
	%	%	%	%	%	%	%	%
Igen	11,1	13,3	3,6	29,5	45,4			21,2
Nem	22,2	6,7	32,1	14,7	9,1			18,2
Nem volt / nincs rá szüksége	66,7	73,3	57,1	52,9	45,5			56,6
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>6,7</i>	<i>7,2</i>	<i>2,9</i>	<i>0,0</i>			<i>4,0</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	15 fő = 100,0	28 fő = 100,0	34 fő = 100,0	11 fő = 100,0			99 fő = 100,0

VIII.1. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása családi állapotuk szerint

„Elégedett - e jelenlegi lakásával?”

	Nőtlen, hajadon	Házias	Elvált	Élettársi kapcsolatban él	Özvegy	Átlag
	%	%	%	%	%	%
Igen	68,7	62,5	55,6	33,3	76,9	64,6
Nem	6,3	1,8	11,1	66,7	7,7	6,1
Részben	25,0	28,6	33,3	0,0	15,4	25,3
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>7,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>4,0</i>
Válaszolók száma összesen	16 fő = 100,0	56 fő = 100,0	9 fő = 100,0	3 fő = 100,0	13 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása családi állapotuk szerint

„Milyen házban, lakásban lakik?”

	Nőtlen, hajadon	Házias	Elvált	Élettársi kapcsolatban él	Özvegy	Átlag
	%	%	%	%	%	%
Családi házban, sorházban	43,7	39,2	33,3	66,7	53,8	42,4
Többszintes lakásban a földszinten	18,8	16,1	11,1	33,3	15,4	17,2
Többszintes lakásban az emeleten	31,3	42,9	55,6	0,0	30,8	38,4
<i>Nincs adat</i>	<i>6,2</i>	<i>1,8</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>2,0</i>
Válaszolók száma összesen	16 fő = 100,0	56 fő = 100,0	9 fő = 100,0	3 fő = 100,0	13 fő = 100,0	99 fő = 100,0

VIII.7. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása családi állapotuk szerint

„Milyen lakhatási forma lenne az Ön számára a legmegfelelőbb?”

	Nőtlen, hajadon %	Házass %	Elvált %	Élettársi kapcsolatban él %	Özvegy %	Átlag %
Egyedül	6,3	5,4	22,2	0,0	30,7	11,1
Családja körében	81,2	78,6	44,4	100,0	46,2	71,7
Lakóotthonban	6,3	3,5	11,1	0,0	0,0	4,0
Intézményi ellátásban	6,2	1,8	11,1	0,0	0,0	3,1
<i>Nincs adat</i>	<i>0,0</i>	<i>10,7</i>	<i>11,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>10,1</i>
Válaszolók száma összesen	16 fő = 100,0	56 fő = 100,0	9 fő = 100,0	3 fő = 100,0	13 fő = 100,0	99 fő = 100,0

X.3. táblázat: A kérdőívkitöltők alábbi kérdésre adott válaszainak százalékos megoszlása életkoruk szerint

„A rehabilitáció az Ön számára:”

	30 év alatt %	31 - 45 év %	46 - 55 év %	56 - 65 év %	66 év felett %	Átlag %
Ingyenes	44,4	18,2	35,0	31,3	24,0	29,3
Térítési díjas	0,0	9,1	10,0	3,1	0,0	4,0
Önköltséges	11,1	9,0	15,0	9,4	4,0	10,1
Vegyesen	22,2	18,2	20,0	15,6	16,0	18,2
Nem történik rehabilitáció	11,1	27,3	10,0	25,0	48,0	26,3
<i>Nincs adat</i>	<i>11,2</i>	<i>18,2</i>	<i>10,0</i>	<i>15,6</i>	<i>8,0</i>	<i>12,1</i>
Válaszolók száma összesen	9 fő = 100,0	11 fő = 100,0	20 fő = 100,0	32 fő = 100,0	25 fő = 100,0	99 fő = 100,0